

Zinkunegi Aruti'tar

Joseba Indalezio

1885-1964

**ZINKUNEGI
AÑUTI'tar
JOSEBA
INDALEZIO**

Sendagiñea

Euskalzalea

Idazlea

Itzultzañea

Hizlaria

Politikaria

Aita

Aitona

Idazlana:

Jonan Zinkunegi Arzelus

Idazkera:

Neuk idatzitakoa batuan egiten saiatu naiz, baina aitonaren eta garaikoaren idatziak berak idazten zuten eran utzi ditut. Besteenak ere zeuden bezala utzi ditut, ez dut ezer zuzendu.

Argazkiak:

1943 tik aurrerakoak bere seme Andoniren artxibotik gehienak, zaharragoak bere alaba Agurtzane-ren albumetatik jaso ditut. Azken omenaldietakoak neureak dira.

Agiriak:

Gehienak Agurtzane, bera hil arte zaindu zituen eta ondoren Amalek zainduta. Azkenik nire eskue-tara iritxi eta sailkatu ondoren, batzuek gure artxiboan jarraitzen dute eta beste batzuek "Sabin Arana fundaziora" pasa genizkien eta han daude gaur egun.

Interneten bidez bere idazlan asko bildu ahal izan ditut ere.

Bestalde, Jesus Mari Makazagak (UPV/EHU Euskara zerbitzuetako Zuzendariak): "Jose Zinkunegiren sendakintz-euzkera-ren oinordeko gara", Joseba berari buruz emandako hitzalditik jaso dut "Euzko Irakastola Nagusia"n 1937an gertatutako gehiena.

Aita Santi Onaindiaren hitzak, ehungarren urteurreneko ERREZILGO hitzaldian berak esandakoak ere erabili ditut.

Guda ondorengo "Colegio Medicos"eko eta Zarautzko alkatearen erantzuna Jose Antonio Recondo medikuarengandik lortu ditut, Josebatzaz, bere libururako, berarekin izandako harremanen bidez.

Beste datu batzuek Josebaren iloba, Elvira Zavalaren bidez ere jakin ditut eta erabili ere.

Josu eta Keparen bizitzaren datu gehienak beren seme alabei esker jakin ditut.

Muntaketa:

Jonan

Inprimaketa:

Madrilgo GRUPO RGA PRODUCCIÓN GRÁFICA & PUBLICIDAD, S.L. inprimategian.

Eskerrak:

Liburua osatzeko ikerketetan erabili ditudanen erreferentziak eta zatika liburuxkan sartu ditudanak bertan aipatzen ditut, Agurtzane eta Amalek berak gordetako paper gehienak erabili ditut noski hau osatzeko. Baita "Euskal Esnalea" "El Día" eta beste aldizkari eta egunkari zahar batzuetan idatziak ere. Baita Josebari buruz, aurkitu ditudan, idatzitakoak egunkari eta aldizkarietan ere erabili ditut.

Eskerrak denoi.

Bilbon, 2022go uztailak 19an

AURKIBIDEA 1

Abizena, jatorria	1
Gaztaroa	2
Hasiera	2
Sendia	3
Nor eta zer izan zen Joseba	4
Euskaltzale	5
Euskaltzain urgazlea	5
Jarduera batzuetako argazkiak	6
Zarautzko Euskal-jaiak	7
Ehun idazle	8
Zinkunegiren Euskera (Makazagak esanak)	9
Hizlaria	11
Idazlea	13
<i>Euzkelertijak eta abertzaletasunak</i>	13
<i>Academia de la Lengua Vasca</i>	13
<i>Euskal-Esnalea</i>	13
<i>Maite det baña... (Euskal Esnalearen saria)</i>	14
<i>Idaztietzaz</i>	15
<i>Euzkoabendaren alde</i>	15
<i>Euzkoabendaren etorkizuna</i>	15
<i>Euskaltzaindia dala ta</i>	16
<i>Cincunegui ala Zinkunegi</i>	16
<i>Kristautasuna - Filosofia (Balmesen "El Criterio" etab.)</i>	17
<i>Nere jarraibide / Yosu, Mirenen semea</i>	17
<i>Oneraspen bidea</i>	17
Egunkarietan	18
Itzultzailea	19
<i>Irizpidea ("Balmes"en El Criterio)</i>	19
<i>Éraondoko azkenengo atabalaria</i>	20
<i>Popatxu</i>	21
<i>Yan-Pier Bidart</i>	21
<i>Zenbakiztia</i>	21
<i>Nagusi lan-gosea eta bere morroiari bizkarreko larruaren kentzalea</i>	22
<i>Pello Mari</i>	22
<i>Iñak II</i>	22
<i>Petrus</i>	23
<i>Kozko Muñoa</i>	23
<i>Kepa deunaren ollaskoa</i>	23
<i>Ferval</i>	24
<i>Zigor</i>	25
<i>Ibarrola (Luzearek hasi eta Josebak bukatuta)</i>	26
1936 Guda eta ondorengoak	28
Unibertsitateko ekintzaile (Sendakintz euzkera)	29
Hiztegitilea	31
"Tribunal Médico Militar"eko Sendagile	32
IPARRALDEAN - ERBESTEAN	34
<i>Euzkadi Ospitalea Bartzelonan</i>	34
<i>St. Christau-Askain-Kanbo-</i>	37
<i>Donibanen bakardadean</i>	39
<i>EAIko eskuordea</i>	40
<i>Aberri Eguna Baionan 1947an</i>	40
<i>Herri-miña</i>	43
<i>Euskera Batua</i>	44
<i>Bihotzekoak jota 1946an</i>	46
<i>Euskal Jaialdiak</i>	49
<i>Erbestearen bukaera - Indultua</i>	49
Berriro Zarautzen	52
AZKEN HAMASEI URTEAK, 1948-1964	53
<i>"Colegio de Médicos" ek etzuen baimendu medikuntzan jarduten jarraitzeko</i>	53
<i>Andoni eta Amalaren ezkontza, Luzearen heriotza eta Anderen jaiotza</i>	54
<i>Jon Andoni eta Amale</i>	55
<i>Andonik argazki denda eta Lide</i>	56

AURKIBIDEA 2

<i>"IBARROLA", Anderen lehenengo jaunartzea eta Lirañe</i>	57
<i>Jonan lehenengo jaunartzea eta sendotza Ander eta talde osoarekin</i>	58
<i>Zigor opera</i>	60-61
<i>Koruko, eta Joseba sendiarekin Irunen eta Arantzazun</i>	61
<i>Eneko eta Kepa-Usoa ezkontza</i>	62
<i>Josu-Miren eta Ane-Joxemari ezkontzak</i>	64
<i>Gentzane, Amaia, Onintze, Ibon, Mikel, Maider eta Iñaki</i>	65-66
<i>"Mundo mejor"en azkeneko argazkiak</i>	67
<i>1964-01-09 an ZENDU ZEN</i>	67-68

OMENALDIAK

<i>Euskerazaintzak plaka bere jaiotetxean</i>	71
<i>1986go azaroan 22an, bere jaiotzako ehun garren urtean</i>	72
<i>Omenaldia egunkarietan</i>	73
<i>Zarautzen kalearen izena</i>	74
<i>EHUK 75 urte - 2011/12an</i>	75
<i>Bilboko Unibertsitatea</i>	76
	77

GEHIGARRIAK

BERAK GORDETAKO PAPERAK	79
BESTE LAN BATZUEK, zirriborroak, sozialak etab.	80-87
ARGAZKI GEHIAGO	89-102
OROIGARRIAK	103

MARKELIÑE eta seme alabak

Markeliñe (Martzelina)	105
Agurtzane	107-110
Markelin	111-114
Gotzon	115-116
Andoni Pillipa	117-120
Ane	121-124
Josu	125-126
Kepa	127-134
	135-138

ABIZENAREN JATORRIA

Lehenengo Cincuneguien bataio agiria 1582an aurkitu dut Errezilen, honek Josephe zuen izena eta bataio agirian bere aitaren izena agertzen da baina amaren daturik ez dago. Lehenengo Arruti ere Errezilen aurkitu dut 1592an, honek Joanes zuen izena eta bestearenean bezala aitaren izena bakarrik agertzen da. Honen ondorengo zuzenak Joseba Indalezioren belaunaldia arte ez ziren Errezildik aldendu, belaunaldi honetan Josebaren bi arreba behintzat monja joan ziren eta José Andrés anai misiolaria izan zen. Joseba ere izan zen Errezildik kanpo bizi izan zena, lehenengo ikasketak egitean eta geroztik bere medikuntza jardueran.

<i>Bataio Agiriaren Laburpena</i>	
IDENTIFIKAZIOA	
Izena:	Josephe
Abizenak:	Cincunegui, -----
Data:	1582-09-23
Aita:	Pedro, Cincunegui, -----
Ama:	-----, -----, -----
Oharrak:	-----
KOKAPENA	
Fondoa:	San Martín de Tours, en ERREZIL

Lehenengo Cincunegui ren bataio agiria

<i>Bataio Agiriaren Laburpena</i>	
IDENTIFIKAZIOA	
Nombre:	Joanes
Apellidos:	Arruti, -----
Fecha:	1592-06-07
Padre:	Hironimo, Arruti, -----
Madre:	-----, -----, -----
Observaciones:	-----
KOKAPENA	
Fondo:	San Martín de Tours, en ERREZIL

Lehenengo Arrutiren bataio agiria

<i>Ezkontza Agiriaren Laburpena</i>	
IDENTIFIKAZIOA	
Senarra:	Juan Bautista, Cincunegui, Cincunegui
Emaztea:	María Josefa, Arruti, Cincunegui
Data:	1869-07-06
Oharrak:	-----
KOKAPENA	
Fondoa:	San Martín de Tours, en ERREZIL

Aita Santi Onaindiak zioenez 1985ko Josebaren jaiotzaren 100gn urteurrenean egindako omenaldiko hitzaldian, Joseba “sendi on” batean jaioa zen; bere gurasoak Juan Bautista eta Maria Josefa Errezilen jaio, bizi eta hil ziren beren aurrekoak bezala. 1869an ezkondu ziren eta 12 seme alaba izan zituzten.

Joseba bederatzigarrena, 1885eko apirilaren 29an jaio zen.

Garai hartan nahiko normala zen sendikoen eta oso ingurukoekin harremanak izatea eta horrela lehengusuen artean ere bikoteak osatzea.

Kasu honetan, akaso, ikusi dezakegu horren adierazpen garbia, bere asaben artean, bere gurasoak lehengusuak zirenez, itxuraz, hiru “Cincunegui” agertzen dira ba beren lehenengo 4 abizenetan, hau da Josebaren lau lehenengo abizenenak “Cincunegui, Arruti, Cincunegui, Cincunegui” ziren.

Ahal daitekeena ere zera da, garai hartan abizena bezala etxearen izena erabiltzen zen eta, ba daiteke, "odolez" ez izatea lehengusuak ere.

<i>Bataio Agiriaren Laburpena</i>	
IDENTIFIKAZIOA	
Izena:	José Indalecio
Abizenak:	Cincunegui, Arruti
Data:	1885-04-30
Aita:	Juan Bautista, Cincunegui, Cincunegui
Ama:	María Josefa, Arruti, Cincunegui
Oharrak:	-----
KOKAPENA	
Fondoa:	San Martín de Tours, en ERREZIL

GAZTAROA

Bere gaztaroari buruz ezer gutxi esan dezaket, oraingoz behintzat.

Nik dudan bere bizitzaren lehenengo berria Valladolideko unibertsitatean egin zituen medikuntza ikasketak dira. Horren lekuko, 1911ko abuztuaren 12an jaso zuen medikuntza titulua daukagu:

HASIERA

Ondoren sendakuntzan jardun zuen bizi osoa, Aian hasi zen lehenengo urteetan, 1919 inguruan *Erreterian* jarraitu zuen eta 1920tik aurrera *Zarautzen* haritu zen 1936ko guda arte. Ondoren Bilbon Euskal Unibertsitateko irakasle izan zen, denbora gutxian, Bilbo frankisten menpean erori artean. Gero *Bartzelonan* eta *Kanbon*, atzerrian egon zen garaian alemaniarrek Frantzia menperatu artean. Geroztik etzun jarraitzerik izan, ez erbestean ez eta *Zarautza* itzuli ondoren ere.

Lehendabiziko Herria Aia izan zen, bere jaioterritik hurbil. Bertan, garai haietako, nahiko aurreratua izan zela esango nuke zeren "X izpiak" ere erabiltzen zituzten bere kontsultan, iritsi zaizkigun zigiluetan ikusi daitekeenez, berak eta Lasa beste mediku batekin batera. Tresna hau ere gudan errekisatu zioten beste ondasun guztiekin batera.

SENDIA

Bataio Agiriaren Laburpena

IDENTIFIKAZIOA

Izena: **Marcelina Francisca**

Abizenak: **Zavala, Segurola**

Data: 1893-10-07

Aita: Agustin Felipe, Zavala, Zubiria

Ama: Manuela Antonia, Segurola, Arrizabalaga

Oharrak: -----

KOKAPENA

Fondoa: San Esteban, en AIA

Aian bertan ezagutu zuen bere emaztea izango zena, Markeliñe Zabala Segurola,

(Amona Martzelina deitu ohi genion) Aiarra jaiotzez, sei neba ahizparen artean bera erdikoak izan zen.

Bere neba Santirekin harreman sakonak izan zituen bizi osoan.

Bertan ezkondu ziren 1917an.

Laster izan zuten lehenengo semea, naiz eta hau jaiotzean bertan hil zen. Hala ere Ander izena jarri zioten.

1918go ekainaren 5ean, Markelin, ondo jaio zen lehenengo semea, *Aian*.

Ondoren Erreterian jarraitu zuen bere sendakuntza jarduera.

1919go abuztuaren 10ean bi garren semea hau *Erreterian*, Gotzon, eta bertan ere, 1920go ekainaren 6an hirugarrena, Andoni jaio zen. Handik lau bat hilabetetara *Zarautza* joan ziren eta bertan haritu zuen bere jardueran, medikuntzan, 1936 arte.

Bertan izan zituzten beste lau seme alaba txikiak, 1922/05/18an Ane, 1926/06/18an Josu, 1929/06/04ean Kepa eta 1931/06/17an Agurtzane.

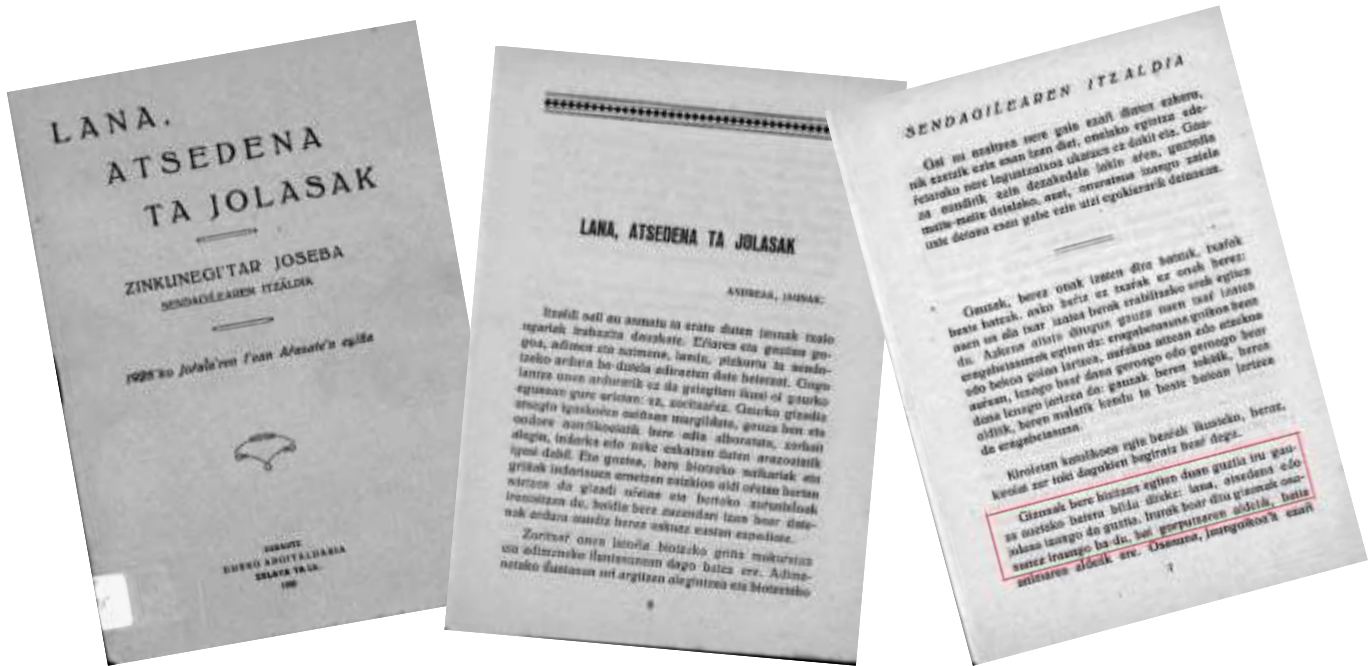
Sendia zaintzea ere izan zen bere bizitzako jarduera garrantzitsuenetakoa (ahal izan zuen garaian, noski).

NOR ETA ZER IZAN ZEN JOSEBA (1)

Aurpegi asko zituen Zinkunegik polifazetikoa zen: medikua (*sendalaria*, garaiko terminologian) euskaltzalea, idazlea, itzultzailea, unibertsitateko ekintzailea, hiztegiilea, irakaslea, euskaltzain urgazlea, kristaua, abertzalea... Gauza asko zen Zinkunegi. Glosa ditzagun, laburki bada ere gure gizonaren aurpegi horietako batzuk. Medikua zen oroz gaintik, eta medikuntza praktikatu zuen bere bizitza osoan; baina, esan bezala, alderdi horrez gain, beste hainbat aurpegi ere bazituen mediku errezildarrak.

Lana zen haren ustez bizitzaren zutabe edo gurpil garrantzitsuena, baina lanarekin batera gizakiak atsedena eta jolasak ere nahitaezkoak dituela esaten zuen: horra hor, Zinkunegiren ustez pertsonen bizitzaren hiru zutabe edo gurpil nagusiak.

Jolasarekin, aisialdiarekin lotutakoak dira Zinkunegiren gainerako aurpegiak:

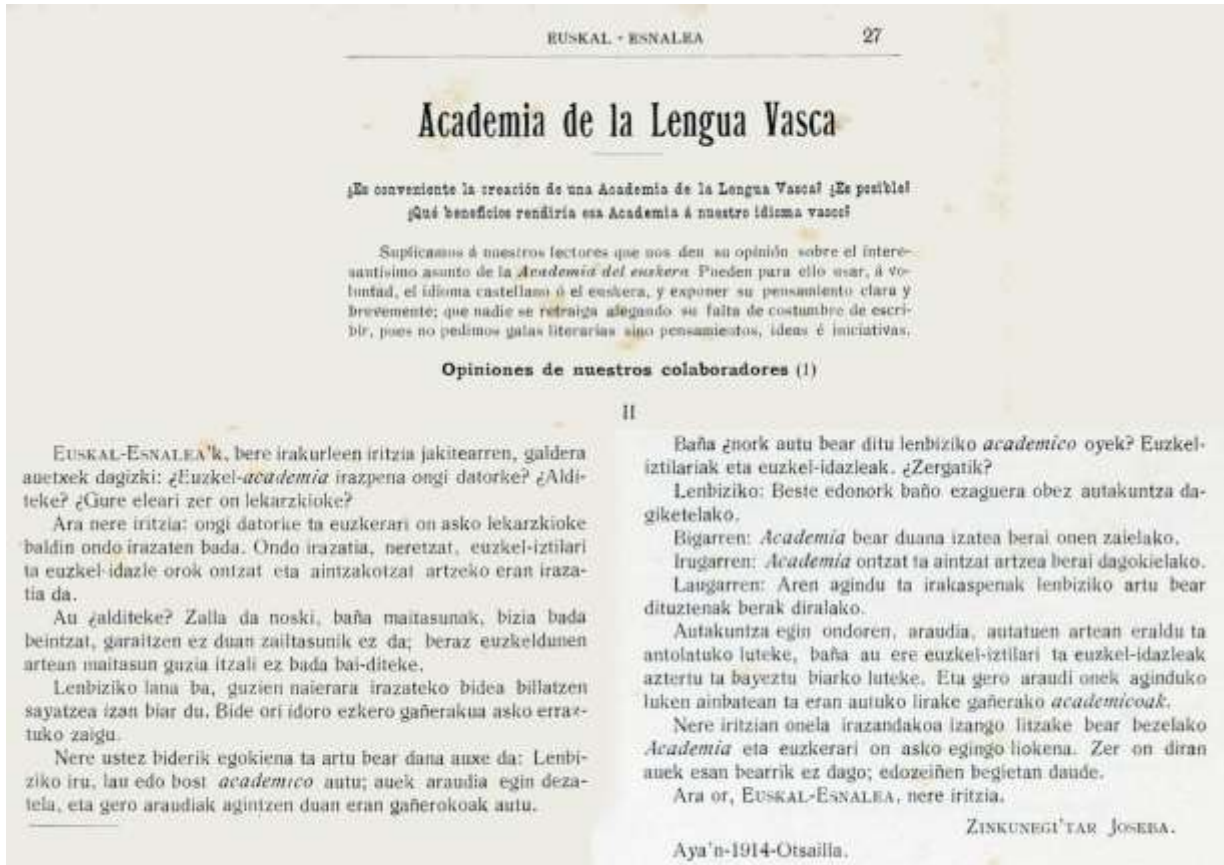
- **Euskaltzale** amorratua zen, eta ohikoa zen euskal kulturarekin harremana zuen ekitaldietan, batean eta bestean, hura aurkitzea.
- **Idazlea**: euskaltzale izate horrek berekin dakar zenbaitentzat idazle lanak egitea ere, hartarako gogoia eta eskua izanez gero bederen
- **Itzultzailea**: sormen-lanez baino gehiago arduratu zen, nolahi ere, itzulpen lanez.
- **Unibertsitateko ekintzaile** ere izan zen: Zinkunegiren nahia zen euskarak jakintzaren, zientziaren, unibertsitatearen munduan lekua bazuela erakustea
- **Hiztegiilea**: aipatu berri dugun helburu hori lortu nahian, hiztegiintzari ere heldu zion
- **Euskaltzain urgazlea**: bestalde, 1919an euskaltzain urgazle izendatua izan zen, Euskaltzaindia sortzearekin batera.
- **Irakaslea**: esan bezala, Sendakintz-euzkera irakasgaiaren arduradun egin zuten Euzko Irakastola Nagusia eta haren Sendakintz Ikastola sortu zenean.

¹ Jesus Mari Makazagak "Jose Zinkunegiren Sendakintz-euzkera-ren oinardeko gara" 2011an emandako hitzalditik

EUSKALTZALE

Euskaltzale amorratua zen, eta ohikoa zen euskal kulturarekin harremana zuen ekitaldietan, batean eta bestean, hura aurkitzea.

Aurrenetako idatzi bat daukagu, Akademiari lotutako artikulua bat, 1914 ean Euskal-Esnaleak Akademia sortzearen egokitasunaz, edo egokitasun ezaz, galdera egin zien bere irakurleei eta Josebak honela eman zuen iritzia:

Euskaltzain urgazlea

Gutun hau jaso zuen EUZKO IKASKUNTZA tik bidalia, bertan horrela zion, besteak beste:

«27 de Octubre de 1918

Muy Sr. mío: La Academia de la lengua Vasca, en su sesión celebrada el día de hoy, ha nombrado a usted, por unanimidad, académico correspondiente, con derecho a asistir, con voz pero sin voto, alas asambleas ordinarias de esta Corporación.

Confiamos en que por el amor que profesa V. al idioma, se servirá V. aceptar el caso que se le confiere e ilustrar a la Corporación con sus reconocidas luces. esperamos que en el plazo...»

Gutuna Akademiako zuzendari Resurrección Maria Azkuek eta idazkari Luis de Eleizaldekin sinatzen dute.

Bukaeran ohar bat dago: *Idazki au erderaz bidaltzen zaizu, batzar honen ez dualako oraindano yañaituko duan idazkerarik erabaki. Bar-katu arén.*

JARDUERA BATZUETAKO ARGAZKIAK

Ez dakit zer motatako jardueratan izango zen argazki hauek egin zituztenean, baina argi dago ez zirela jaiak ospatzen momentu haietan, zerbait garrantzizkoa egingo zutela seguru nago. Gutxi ezagutu ditut baina agertzen direnen artean Basarri, bertsolari eta idazleari, sari bat ematen hari dira, beste batean Uzkudun boxeolaria ere ba dago...

ZARAUTZKO "EUSKAL JAIAK" 1924-2022...

Zarautzko Euskal Jaien sortzaileen artean aurkituko dugu haren izena: Mauricio Flores Kaperotxipi, zarautzar pintoreari lotu zizaien Zinkunegi 1924ko irailaren 9an euskal usuario eta ohituretan erroturiko Euskal Jaia lehenbizikoz abian jartzeko. Nikolas Mugika pintorea eta Bonifazio Echegaray idazlea ere izan zituzten laguntzaile.²

Zer sendituko zuen berak, 1954gn urtean, berak eta bere lagunak 30 urte atzerago hasitako Euskal-Jai haietan, bere lehenengo eta hirugarren bilobak, Ander eta Amale, Euskal-Jaieko karroza batean ikusita eta urte batzuek beranduago, bera zendu ondoren, 1967an, urtero bezala Gentzane, Ibon, Amaia eta Mikel ere? Esan beharra da gaur egun, 98 urte ondoren, ohitura hura urtero ospatzen jarraitzen dutela Zarautzen.

² Jesus Mari Makazagak "Jose Zinkunegiren Sendakintz-euzkera-ren oinardeko gara" 2011an emandako hitzalditik
Zinkunegi Aruti'tar Joseba

Ehun idazle

Jar dezagun beste adibide bat: elgoibartar euskaltzale bati (Angel Osoro, "Aberri"ri) egindako omenaldia antolatzen duela euskal idazleen elkarteak Elgoibarren? Han agertuko zaigu gure medikua beste ehun idazle ingururekin batera.³

Euskal idazleen bilkura Elgoibarren 1933an
Argazki honetan, euskal idazleak 1933an Elgoibarren egindako bilera batean, besteak beste, Joseba Zinkunegi eta, gero bere suhria izango zen Ander Arzelus «Luzear» ere agertzen dira. Baita ere Elbira Zipitria «IRA», gerra ondorengo «Andereñoen-andereñoa» izango zena, ordurako jadanik andereñoa eta euskal idazlea bilakatzen zen.

“Luzear”ek, “el día” ko euskal-orrian, hiru eguneko idazlanetan ematen du bertan gertatu zenaren berri.

³ Jesus Mari Makazagak "Jose Zinkunegiren Sendakintz-euzkera-ren oinardeko gara" 2011an emandako hitzalditik

Zinkunegiren euskara

Badakigu garai hartako “euzkera” eta gaur egunekoak ezberdintasun handiak dituztela, honi buruz honela dio bere hitzaldian Makazagak:⁴

Zinkunegiren lan argitaratuak aztertuta, nolahi ere, uste dugu zer bait esan dezakegula mediku errezildarraren euskararen gainean: aurreikus dezakegu zein izan zitezkeen hizkuntzari dagozkionetan erabiltzen zituen irizpideak.

Luis Villasantek Sebero Altuberen Erderismos lanaren aitzinsolasean, honela dio egilearengatik:

“...zeren gizona, nahi ez nahi, mendeko umea bait da beti ere”.

Gauza bera esan dezakegu Zinkunegigatik ere: garaiko (edo, nahi bada, garaia) semea zela. Garai hartan, indarra zuten artean Pizkundearen mugimenduak bultzatzen zuten garbizalekeria-kontuek (Sabino Aranaren eta R.Mª Azkue-ren eskutik). Batez ere hiztegi-kontuetan, (nahiz ez han bakarrik), hiztegi eta termino garbiak behar ziren erabili, neologismoak; eta atzerritik mailegatutako hitz eta terminoak ahal zela saihestu egon behar ziren.

Jokabide hori ikusten diogu Zinkunegiri hiztegi eta terminologia kontuetan. Hona haren lan batzuetan aurkitutako neologismo batzuk (parentesi artean eman ditut haien ordainak, gaur egun Euskaltzaindiaren Hiztegi Batuak onartzen dituenak):

ABENDA (arraza)	ERTIJA (artea)
YAKIDIA (jakintza)	UGORRA (alkohola)
UGORKERIA (alkoholismoa)	ZENBAKIZTIA (arimetika)
ADIA (gogoa)	EKALDIA (gimnastika)
KIMIZTIA (kimika)	OSAKIZTIA (medikuntza)
IGIKUNA (mugimendua)	EINKA (oreka)
SENDAGILEA (medikua)	TXAPELTZA (txapelketa)
KIRIOTZA (nerbio-sistema)	IÑARKUNA (funtzioa)
GENTZA (bakea)	IDAZTIA (liburua)
ERESKIÑA (musika-instrumentua)	ERESIA (kantua)
EDESTU (kontatu)	IZPARRINGIA (egunkaria)
BAZKUNA (elkartea)	PRANTZERA (frantsesa)

Alde horretatik, arrotzak egiten dira, gaur eguneko ikuspegitik begiratuta, Zinkunegik darabiltzan hainbat hitz eta termino (gogoan izan Euzko Irakastolako ikasgaien euskal izenak ere, goraxeago ekarri ditudanak). Garai hartako neologismo batzuek arrakasta izan zuten, eta gaur egunean erabiltzen dira (sendagile eta eresi izan daitezke horietako batzuk); beste asko aurkitzeko, berriz, garaiko liburueta eta egunkari/aldizkarietara jo beharra dago.

Joskerari dagokionez, bestalde, Altubek Zinkunegiren joskera ederra goستن du bere Erderismos lanean, eta halaxe dela aitortu beharra dut, haren joskeraren eta estilistikaren edertasunaz gozatzeko aukera izan dudanez. Euskal sen egoki-egokia du itzultzean eta euskaraz sortzean: erraz ulertzeko testuak eta edertasun handikoak taxutzen ditu mediku eta idazle errezildarrak. Baliabide estilistikoak ere egoki egoki erabiltzen ditu, diskurtsoaren dinamikotasuna lortzeko (elipsia), irakurleen/entzuleen arreta erakartzeko (galdera erretorikoak, interjekzioak), edukiaren ulermena errazteko eta poetikotasuna erdiesteko (konparazioak, metaforak...).

Arestian esan dugu garbizalekeria lexikoak izan zuela batez ere indarra garaitu haieran, garbizalekeria sintaktikoaren aldean behintzat. Hala ere, Altube lehenbizikoaren kontra bortizki borrokatzen bada ere, bigarrenean erortzen dela aitortzen du Villasantek, bai haren lanaren aurkezpenean eta bai Historia de la Literatura Vasca lanean ere. Esaten du Erderismos-ek baduela bere erabilgarritasuna, bere garrantzia eta pisua (garaian egiten ziren akats batzuk baztertzeko), baina gaineratzen du batzuetan gehiegizko garbizalekeria sintaktikoan erortzen dela Altube jauna bere hizkuntza-jardunean.

Esan beharra dago Zinkunegiren idatziei nabaritzen zaiela halako kutsu altubetar bat sintaxiari dagokionez.

- Elementu anaforikoak, adibidez, erdal jatorrikoak izan daitezkeen menderagailu edo lokailu prepositiboak, ez ditu erabiltzen: ZEREN; ZERGATIK; ZER; NAHIZ ETA ...

“Gai au azaltzea nere gain ezarí diaten ezkerro, nik ezetzik ezin esan izan diet, onelako egintza edefetarako nere laguntzatxoa ukatzen ez dakit eta.”

“Euskalefí'ko zeietan, plazetan, lenago ikusten ziran dantza pozkaí, pizkor eta ariñak, egizko alaitasunak,

⁴ Jesus Mari Makazagak “Jose Zinkunegiren Sendakintz-euzkera-ren oinardeko gara” 2011an emandako hitzalditik

alaitasun garbiak sortutakoak ziralako, ikusten zeudenen biotzetara ere poza ta alaitasuna eramaten zuten ayek,..."

"Gauza aundirik ezin dezakedala jakin afen, gaztedia maite-maite detalako, auei, onuratsua izango zaiela uste detana esan gabe ezin utzi egokierarik detanean."

Diskurtsoan ere, esaldiak taxutzerakoan, tradizioko euskararen eta gaur egungo euskararen jardunetik, erabileratik pixka bat aldenduz, aditza eta predikatua azken buruan kokatzeko joera nabaritzen zaio; ikus ditzagun, horren erakusgarri, Zinkunegiren testuetatik ateratako adibide batzuk:

"Gazteak beren kristau izakera galtzeko ainbeste afixku ta galtzori dauzkaten aldi auetan, izakera ori nola eratu ta sendotu bear duten erakustea eta ofetarako bultza ta indartzea gazte oyei egin dezaieken gauzarik onuratsuen da."

"Gaurko gizadi goiberatu ta naspildu onetan, agian katoliko diranik ere oroitzeke dabiltzanei beren egin beafak begien aúfean jartzea garai-garaizko gauza da."

"Jokaldiren bat jokatzera uri batetik bestera juaten diranean geienak nola ibiltzen diran ikustea aski da."

...

Hizkuntza-kontuetan ere, irizpideak aldatu egin dira garai hartatik gaur egunera: esango nuke hobeto ezagutzen dugula euskararen tradizioa, eta, salbuespenak salbuespen, euskararen tradizio horrekiko katea ahal delarik ez eteten ahalegintzen gara; aldi berean, orobat, nazioarteko hizkuntza-irizpideetara irekitzen ere bai, euskara nazioartera hedatzen; horretarako, baztertu egin dira Pizkunde garaiko neologismo asko eta asko, nazioarteko mailegutzara behar zen guztietan jotzeko beldurrik gabe (beti ere, ahaztu gabe euskarak berak dituen barne-baliabideak).

Joskeran ere, Altubek, Azkuek eta abarrek bultzatzen zutena baino askatasun sintaktiko handiagoa darabilgu, euskararen tradizioa urratu gabe, beste hizkuntzetako egiturek euskara arlo teknikoetan erabiltzeko eskaintzen dizkiguten baliabide sintaktikoak baliatuz, eta zehaztasuna, zientifikotasuna eta testuen irakurgarritasuna eta komunikagarritasuna jomuga izanik.

...

Garai hartan beharrezkoa zen euskara teknikoa, UPV/EHU sortu zenean eta gaur egun ere bai.

Iritsiko ahal zaigu berandu baino lehen irakasgai horren beharrik ez izateko garaia! Euskararen egoera normalizatua izango dugun eguna!

Horixe litzateke Jose Zinkunegi eta Iñaki Ugartebururi, aitzindariari egin geniezaiekeen omenaldi ederrena.

... ESAN DET⁵

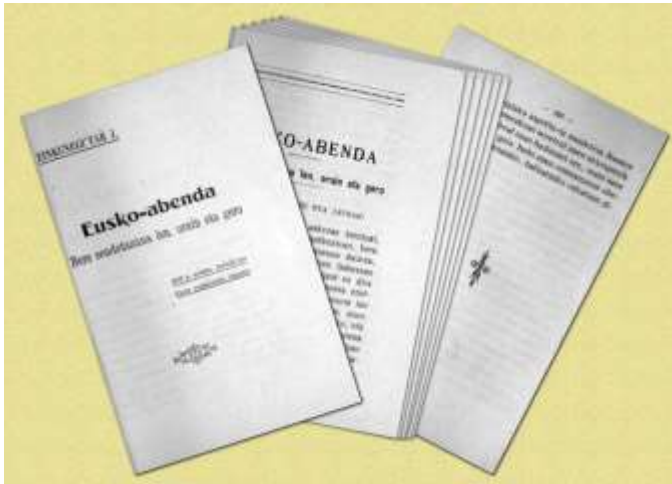
Jesus Mari Makazaga EHUak 2011an antolatutako omenaldian hitzaldia ematen

⁵ Jesus Mari Makazagak "Jose Zinkunegiren Sendakintz-euzkera-ren oinardeko gara" 2011an emandako hitzalditik

HIZLARIA

Idazteko ez-eraz hitz-egiteko ere erraztasun handia zeukan. Eta onen testigu bezala, hiru hitzaldiren berri dugu, «*Eusko-Abenda*», «*Kirolak ¿ongile ala kaltegarri?*» eta «*Lana, atsedena ta jolasak*», bi lehenengoak Donostia'n emandakoak, lehenengo 1919garren urteko jorrailaren 6ean eta bigarrena 1925gn urteko jorrailaren 19an. Hirugarrena berriz Arrasaten eman zuen 1928an. Hirurak ditugu gai arruntak, baina jakingarriak garai hartarako eta gaurko, ordutik ona ia-ia ehun urte joanak izan arren. Hirurok laburki azalduko ditut hemen.

1) *Eusko-Abenda, bere sendotasuna len, orain eta gero.* (Donostia, Novedades aretoan 1920an). Hitzaldia.

Eusko abenda, erraza, bere sendotasuna bala-bala zebillen liburuetan eta itzaldietan. Ezta arrigarri, ba-koitzak berea zaindu ta goretzi bear du-ta. «Gure zañetan eusko odola daramagunok osatzen degun abenda, pizkorra, sendoa ta zaintsua zalako jakintsuak ala aitortzen zuten» diosku asiera-asieratik Zinkunegi'k. Eta eusko-abenda au, gure erraza, sendo ta bizkor ikusi nai du; len bezala orain eta aurrerantzean berdin, beti sendo ta indartsu. Baiña gure asaba ta aurretikoen indar eta kemena, sendotasuna, auldu ta gutxituz doala edozenek igartzen duana da. Eta onek naigabetzen zuen Zinkunegi, oraingo gizona ez omen da lengoa, aulago ta erkinago baizik. Samingarri zitzaion au, baiña ez samin-garriena, ba-zan beste zerbait min aundiagoa ematen ziona. «Geiago samindu izan nau -jarraitzen du-

abendaren beeratza au, aultze au, endakatze au, naitaezkoa, alabearrezkoa, gelditu ta eragotzi ezinekoa dala erriak uste duala oldozteak». ⁶

2) *Kirolak ¿ongile ala kaltegarri?* (Donostian, Novedades aretoan 1928an).

Bereziki kezkatuta agertzen zaigu garaiko gazteek kirolerako zuten gehiegizko joerarengatik; horren erakusgarri dugu hitzaldi hau: *Kirolak ¿ongile ala kaltegarri?*

Aita Santi Onaindiak honela dio Errezilen, Joseba jaiotzearen 100gn urtea ospatzeko egindako ekitaldian:

Kirol-zale genduan Zinkunegi, eta, beti geure endari begira, beste itzaldi bat eman bear izan zuen Donostia'ko areto oian, 1925g. urteko jorrailaren 19'an. Gaia: «*Kirolak, ongile ala kaltegarri?*»

Eta Itzaldiaren leengo lerroetatik, gaurko gure giroaz balebil bezela, onela diardu: «Gaur dan egunean kirolak guztia betetzen dute: gazteen eta gazte ez dira askoren buruetan ez dago beste gauzarik; bere biotzak kirolzaletasunak asezten ditu; kirolerazko bere izketaldi ta jarduna agortzen ez dan iturria da». Orduan ere, kirola nun an jartzen zuten beren oina, gaur bezela ain zuzen ere. Eta zaletasun batek ainbeste zabaltzen danean, ainbesteko garra gizartean jaiki-azten duenean, olakoak errien etorkizunari zuzenbide bat ezartzen dio.

Zinkunegi'k ala ere ba-ditu bere dudamuak. Zuzenbide on ta joera au onerako edo txarrerako izan ditezke, eta arek bertatik galde: «Gaurko kirolak eta kirolzaletasuna onerako ala kalterako ote zaizkigu? Onak ondo ikusten ditu, ark ordea ez. Eta zer dira kirolak? Labur esateko, jolasak; aldia alai ta atsegintsu emateko bidea. «Iñola ere ez dagokie -dio- beste maillarik». Jolasa bearrezko du lan egiten duenak, bai adimen lanetan, bai eskulanetan aritzen danak. Osasunari bear bezela begiratu bear zaio. Kirolak, beraz, askorentzat onak izan ditezke, eta dira.

⁶ Aita Santi Onaindiak Errexilgo omenaldian 1986an emandako hitzalditik.

Osasuna ta indarra, baina, ez dira berdin: «Indar gutxi ta osasun ona izan dezake batek, baita indar aundia ta osasun gutxi ere» Euskalduna beti izan da indarzalea. Eta zaindu du bere gorputza osasun ona eukiteko? Eta emen diardu Zinkunegi'k jakituri aundiz osasuna zer dan, nola zaindu bear dan eta gainerakoak ederki azaltzen. Osasun ona izateko soin edo gorputz-atal guziak neurritz zaindu bear dira; ez sabela bai ta begiak ez, bai burua ta besoak ez. Gorputz osoa, eta gorputzari kemena ezartzen dion animea. Onetaz asko luzatuko nuke neronek ere aren irakatsiak azalduz.

Kirolan artean ez du futbola bakarrik aipatzen: lasterketa, txirrindularitza, pelota, igeriketa, mendi zaletasuna ta abar. Gaur, ordutik ona sartuta beste kirol batzuk ere ezagutzen ditugu Euzkadi'n. Auetatik, zeintzuk ote dira onenak? Gorputzari, bere atal guztietan, igikun edo mugimendu geien dakazkienak. Gorputzari lan eragin bear zaio. Eta ain zuzen gorputzari ta animari dagokien lanari buruz amaitzen du bere itzaldia.

Gorputzaz onela dio: Lana osasungarria da, osasunarentzako bear-bearrezkoa; lanean billatu bear degu beraz lenengo gorputzak bear duan igikuna, eta kiroletan eta beste soiñekaldietan igikunoten osagarria, soñatal guztiak artu dezaten igikunen onura. Malla orixe ta besterik ez dagokie kirolai; or ongi daude; or goralgarriak eta osasungarriak dira; ortik beste batera aldatu ezkeru, ez ta ez».

Eta animeari buruz, onela: «Gorputz-atalak bezelaxe gogoalmenak ere beren igikunak beren kirolak bear dituzte; adimena ere erabiltzeko, lan egiteko eman zaigu; kiroleaz eta jolazeaz baño zerbait geiagoz itzegin eta arazotu bear du gizonak. Izparringietako kirol-atala baño zerbait geiagoz irakurri bear du adimendunak. Luzaro geldi dagoan gorputz-atala igartu egiten dan bezelaxe, lanik egiten ez duen adimena ere illundu eta itzali egiten da. Eta argi au itzaltzen ba-zaigu, zer alde eukiko degu abereekin?

Amaituz, emen J. Zinkunegi'ren bi itzaldien mamia. Min ematen zion biotz barruan eusko endaren ondatzek. Eta nolabait ondatzeki euskaia jarri nairik, azaldu zigun bere iritziak, eskatzen ziona, sakon eta ederki azaldu ere. Onak dioskunez jakintsua zan, eta ba-zekian nola adierazi euskeraz barruan zekarrena. Nire eritziz, bada, merezi ditu gure txalo beroak.⁷

3) Lana, atsedena ta jolasak (Arrasaten, 1928an). Hitzaldia.

Lana, jolasak, eta atsedena zituen gai gogokoenak bere sormen-jardunean, eta *Lana, atsedena ta jolasa*, izenburuarekin eman zuen hitzaldia 1928an Arrasaten.

Honela dio besteak beste lan honetan:

... eta egin lana lan egin bear danean, atsedena atsedena artu bear danean, eta jolastu jolastu bear danean, baiña ez irten beñere neurritik.

Bere esanetan, ohizko jardueraren gain beste zerbait egitea beharrezkoa du gizakiak, hau da atsedena, ogibidez esku lanak egiten dituenak, atsedendian buru-lanak datorkiola eta buru-lanak egiten dituenak, esku lanak ondo atsedena hartzeko, eta berak sendakuntza-ko jardueraren gain, euskeraz idatzi eta euskeraren alde egitea hartu zuen bere aisialdirako helburu eta bere bizi osoan euskeraren aldeko lanetan jasan zuen.

Ba zen beste hirugarren egin behar bat ere, kirola. Hau ere guztiz beharrezkoa dela dio, baina beti bere neurrian esaten du.

Zarautzko Udalak berrargitaratu zuen 2004ko irailaren 9an, Euskal Jaiaren egunean. Bertan gazteleraz itzulita ere agertzen da.

Zarautzko Udalak berrargitaratu zuen 2004ean.

⁷ Aita Santi Onaindiak Errexilgo omenaldian 1986an emandako hitzalditik.

Idazlea

Euskaltzale izate horrek berekin dakar, zenbaitentzat, idazle lanak egitea ere, hartarako gogoia eta eskua izanez gero bederen; eta arlo honetan ere, egin zigun bere ekarpena gure medikuak: sariak irabazteraino, gainera...⁷

Berak gehien egindako lanak itzulketak izan arren ba dira beste eratakoak ere, berak idatzitako lanak "osasuna", "kirolak", "euzko-abenda" (arrazta), "kristautasuna", eta nola ez "euskera" zituen gaien artean.

Bestalde badaude egunkarietan eta aldizkarietan idatzitako lanak ere.

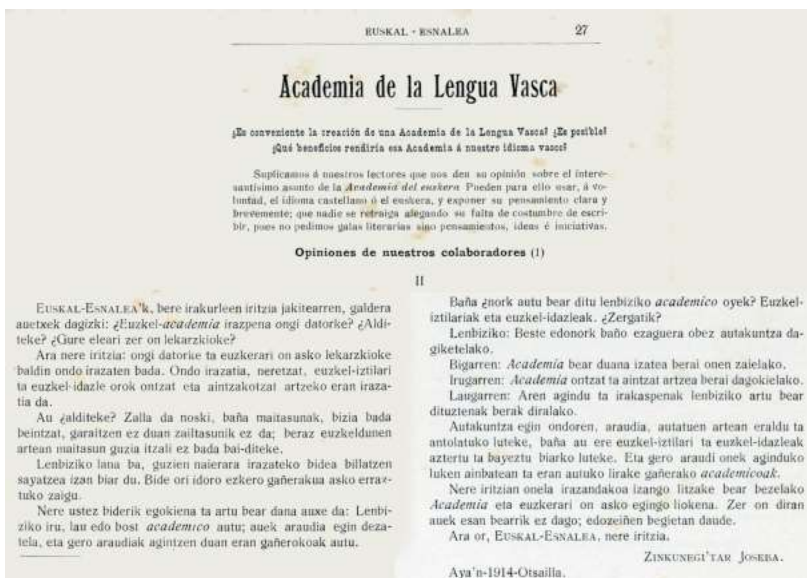
Euskarari buruz zirriborro pila ditugu eskuidatziak, euskal gramatikari buruz, baita ere prestatzen hari zen hiztegi batenak mekanografiatuta ere (Lan honek ez du datarik, baina nire ustez guda hurrekoak direla esango nuke).

Lehendabizi bere idazlanak izendatuko ditut, jarraian beste hizkuntzetatik (espainol eta frantsesetik) itzulitakoak edota ipar-euskaratik gipuzkeratutakoak, eta baita hitzaldiak.

EUZKELERTIJAK ETA ABERTZALETASUNAK

Idatzi zuen lehenengo lanaren berri hau daukat: "Euzkelertijak eta abertzaletasunak" izenburuarekin 1914ean, Euzko Gastedija-ren saria jaso zuela dakit, baina oraingoz ez dut aurkitu idazlana.

ACADEMIA DE LA LENGUA VASCA

Aurrenetako idatzi bat daukagu, Akademiari lotutako iritzi bat, 1914an Euskal-Esnaleak Akademia sortzearen egokitasunaz edo egokitasun ezaz galdera egin zien bere irakurleei eta Josebak honela eman zuen iritzia.

EUZKAL-ESNALEA

Bigarren lantxo bat ere badago 1918an, "Euskal Esnalea" izenburupean, bertan **Euskal Esnalea** zer den adierazten du eta euskera maite dutenei deia egiten die aldizkariaren lehenengo orritan. Erakundea lagundu beharra euskaldunen artean, ilean "ogerleko" batekin lagunduaz, aldizkariak berak ematen diena irakurlelaguntzaileri, haren truke, honela dio besteak beste:

"Ez uste izan ordea bazkunak bazkideak ematen dionaren ordañik ematen ez duala: bai, ordaintzen du, ta ongi ordaindu ala ere. Ara nola.

Amabostian bein ingurti edo errebista polit bat bialtzen die bazkide guziaz, eta guziak biltzen badira urtiaren buruan, idatzi edo liburu polit bat osatzen da;

500 orrialde edo ingoski inguru dituana. Edestiyak, ipuiak, neurtitzak, euskeratzazko gauza jakin-

garriak, bazkunak euskeraren alde egiten duana eta abar ekartzen ditu.

Orrez gañera, ingurtiyakin batera ematen ditu beste idazti polit batzuek: oraindaño eman dituanak auetxek dira: «Bilints. Neurtitzak eta neurri gabeko itzak»; Ipui onak », Bizenta Mogel'ek idatziak; «Jolasak», Agustín P. Iturriaga'k idatziak; ..."

...Beste gauza asko ere esan litezke, baña guziak esatekotan aldi luzca bearko genuke.

Esandakoa ez da gutxi. Itxu ez diranak argi ikusi dezateke Euskal-Esnai.ea'K zenbat lan eder ta txalogarri egin dituan...

Itxu ez danak esan det. Baña euskadunen artian asko dira naita itxu diranak.

Zinkunegi'tar J."

MAITE DET BAÑA... (EUSKAL ESNALEA-REN SARIA)

AITZAKIAK

MAITE DET BAÑA ...

¿Zer egin nezake nik euskeraren alde? Nik euskeraz idazten ez dakit, eta, jakin-eta ere, betarik ez daukat, bestela ere naiko zeregin bai-daukat.

¿Ez dakizula idazten? ¿Beñere así altzera? ¡Ezetz egingo nizuke!... Baña asitzeko ere betarik ez dezu... Zure sendikoai ta zure adiskideai ¿ez aldiezu beñere idazkirik egiten? ¿Euskeraz? ¡Bai zera... ez dakizu-ta!... Auñean ba-zenduzka esan bea' diezuna euskeraz esaten jakingo zenuke eta euskeraz esango zenukena, esango zenuken bezela ingian jaítzen ¿ezin asmatu dezu?

Azketsi baña... ergelxamara zerela esan bea' dizut, edo bestela zure maitasuna gezur' utsa dala: orain, zuk nai dezuna aukeratu.

¿Euskeraz asko irakuítzen aldezu? ¿Euskerazko idazkiak ekaítzen dituzten ingi asko zure etxeratzen aldituzu? ¿Zure etxean euskerazko zenbat idazti dauzkatzu? Asko-asko izango ez ote diran nago.

¡Irakuítzeko ere astirik ez det!...

¿Egunean órdu lauñden ba, órdu e'rdi bat azke ez izateraño lanpetua zabilta? ¡Gizarajoa! E'ruki zaitut...

Orain euskeraz idazten dutena ¿no'rk ule'rtu? Orí ez da gure euskera. Izkuntza beña so'rtzen dabilta. Itzegiten degun bezela idatziko baluteke...

Jakin det bai lengo batean idazki bat ama' bide' iraiku'ri eta ulertu ezin zendulako e'ri guzian batari ta besteari galdezka izerdi patzetan ibi'ji ziñala ze' esan nai zuan jakin zendun a'rteteraño... baña idazki ura etzan euskera za'nekoa, ezta be'rikoa ere... ¡e'nderazkoa zan!

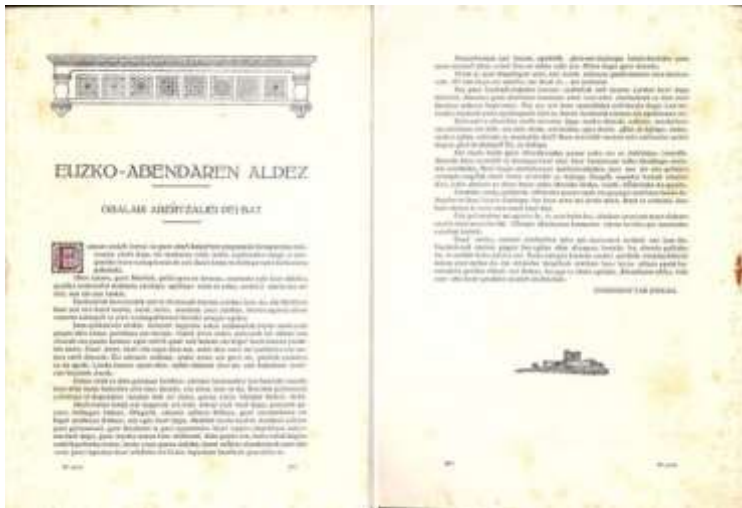
¿Euskaldunekin euskeraz itzegiten dezu beti?

¿Mututu egin al zera?

Gizona, ez estutu; betarik ez dezula esan ezazu eta... kito.

Zinkunegi'tar J.

EUZKO ABENDAREN ALDEZ

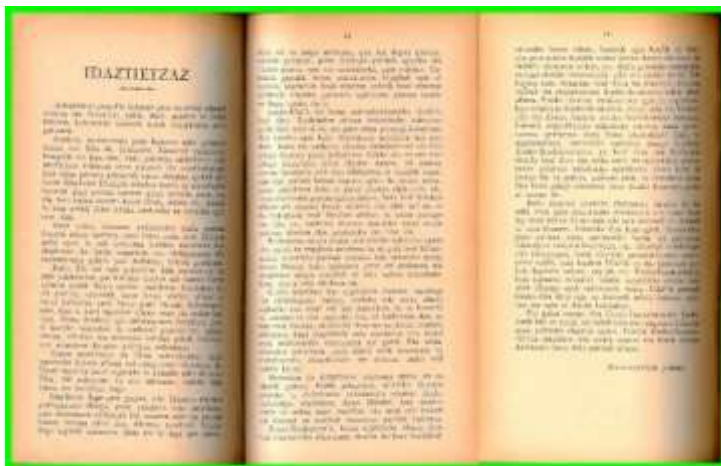

“Euzko Deya”n 1921ean Osalari aber-
tzaleeri dei bat egiten die.

Honela dio besteak beste:

Orí ezeze beste gure abendatzazko gauza asko ere ez dakizkigu oraindik. Abenda bera oraindik ez dazaugu beař aña; bere bereztasun asko dauzkagu oraindik azteřtzeke. Bere lengo sendotasuna zenbaterañokea izan zan eta ura galtzera zeintzuk eragięiek ekari duten oraindik ez dakigu. Eragięie auetako batzuk aitatzen dirá, baña aitatzen ez dirán beste asko idoroko lirake, noski, biľakatuko ba-gendu. Osabide onak, egikořak, arkitzeko gauza oyek eta geyago azteřtzea beařa da. Azteřtu la ikasi-beařa daukagu, len izan zana eta orain dana. Ikasi ta erakutsi, izan beař duana ta nota izan erazi beař dan.

IDAZTIETZAZ

“Eusko Ikaskuntzaren Deia”n, 1923an,
euskeraz idatzitako liburuen beharrari
buruz idazlan bat.

Honela dio besteak beste:

...Eusko-Eria'k ere beraz, auřerakuntzarako, idaztiak bear ditu. Euskotařen artean irakuřtzeko zaletasun gutxi dala esan oi da, eta gure erian gutxięi irakuřtzen dala aitortu egin beař. Norbaitzuk azterkatu nai izan dute -batez ere euskeraz idazten danatzaz- ez ote dan geiago idazten gutxi irakuřtzen dalako ala ez ote dan geiago irakuřtzen gutxi idazten dalako. Bi esakun oye-tan baitiřena zein dan biľakatzea ez darabil orain; egia dan zerbait bietan dagona agiriřa da ordea: arean, gutxi irakuřtzen dala ta gutxi idazten dala, -eta ori orain iñoizkorik geyena egiten dala-; baña beař litzaken aldean uři idazten ba-da, idazten dan pitin ori ere ez ere. Eta au, euskeraz idazten danekiko ezeze eusko gaietzaz idazten dan guztiekiko ere utsa da. ...

EUZKO ABENDAREN ETORKIZUNA

Euzko abendaren etorkizuna, izenburuare-
kin, "Euskal Esnalean, 1926ko epailean" argi-
taratua.

Lan honetan kezkatuta agertzen zaigu, hala-
ber, euskal arrazaren ezaugarri-urratze na-
barmenagatik ere.

Hau bere biziko kezka handienetakoa izan
zen.

*Gaur egun, bere ondorengoan jarrera, zentzu
honetan, ez zitzaion oso atsegin izango ez bai
dugu, arrazakerian, bere ikuspegitik jarraitu.*

EUZKERA aldizkarian "Academia"ri buruz idazle batzuen iritziak argitaratzen hari zen eta Lauaxetaren iritzi bat argitaratu ondoren Josebak "Euzkadi" aldizkarian 1919an argitaratutako iritzi bat berrargitaratu zuten.

Bertan Josebaren kezka garbi agertzen dira "Academia" garaian egiten hari zen lanaren aurrean.

CINCUNEGUI ALA ZINKUNEGI

CINCUNEGUI ala ZINKUNEGI?

Abizen edo apellido bat besterik ez dan ori bi idazkera oietan ikusiko dezun eta baita oraindik lenego u' ren ganean gandortxo (') bat duela ere. Onela Cincunegi. Nola ote dagokio? Nola idatzi bear ote litzake beti?

Nik, abizen orixe daramadan onek, idasten ikasi manean, lenengo eraz irakatsi gidaten eta alize ikasi nuen eta u' ganean aitatutako gandortxo ofekin, gahera, Garai artun goienek, danak ez esatean, ofela egiten guten. Ulertzeko da beraz, nere jaiots-agirian eta nere batain agirian ere ofela agertzen da nere abizana.

Ofela bear ote litzake?

Abizen jatorria euskalduna dala agiri-agiri dago, bere itz-sozina ain agiri espadago ere. Edozein euskal-belarik igartzen dio euskeratikoa dana. Beraz ondo izateko euskal-idazkera dagokio ta bear du.

Impereraz oso gutxi idasten san aldi aietan, idasten guten banakak, bakoitzak ari zuan erara, ta beti euzko erderai jafaituz egiten zuten; orrik Cincunegi edo Cincunegi idastes. Gero zorionez Arana-Goiri, Askue ta abafekin euskeraren pistaldi betia etofi zandean idazkera ere batera-tzera edo alatu etofi san eta sorta san Euskaltzaindiak ontzat artu zuan gaur ia danak ontzat garabilgun euzkera edo ortografia.

Ora bada, euskerak idesteko gaur dabilkian agura oietan ez dago erdalunak erabiltzen duten e'rik (ez ta beafik ere, ikur ofi egosten zailkion otsak beste batzuein ordezu ditezkelako). Orrik dator Zinkune, abizenaren lenango atala, eta on peitzen zaion gi ofek ez da tarteko u' ren beafik, u' ofekin euskeraz irakufita erdalunak gi (u' ganean bi puntu-kin irakurtzen dala izango bealitzake.

Euskal erara idatzita beraz Zinkunegi izan bear du.

Aitortu bear nik beti ez dudala ofela idasten, ta izenpetzen, euskera-ren afitioa ezagutu manekoro ofela egiten ari nintzan ahan, ankoton or-don - bai baio geigotan-Cincunegi ere izenpetzen det. Lugekeritan maiz danan bat beafak nastera etofi lezaidake ni ez naizala ni esanaz. Bizi izan geran aldi "noregafi" aietan ofelako afizkuak izan dira.

Ni jaiotakoan agiri-liburuen ta batain-agiri liburuen Cincunegi abizenaz esafik ninduten. Nere bigiderako ikasketak egitezakoan, nere tituluak eman dirkidatenean eta abar, ofela izan naiz beraz oficialmente, ofelaxe.

Nere gogo ta ahan, logearen auzean ere euskal erara idatzita - nuzen dan beafak - ibiliken litzake. Neretza eta ondorengentzat onekero bear diran aldaketak egian egongo ziran Euzkadi'ko gauzak beste era batera joan izan be'liro. Zaha etofiko dira aldaketa oiek ofaz egin al izango diran egunak eta orduan bear diran dokumentuetan ipiniko dira.

Aldi ori etofiko dancan, ni illa be'nais, nere seme-alabak itza.

Idatzi honetan bere abizenaren euskal grafia nola den eta berak nola erabili «behar» izan zuen bere bizitzan, derrigorrezko grafia espainiarrarekin paper «ofizialetan» eta bere nahia euskaraz erabiltzea izan zen.

Idatzi zuenean, oraindik, berak horretarako garaia ezagutzea espero zuen, beraz, gerra ondorengo idatzia izango zela pentsatzen dut. Bere nahia betetzea ez ba zen ahal izango bera hil aurretik, "nere seme-alabek itza" esanaz bukatzen du.

Kasu honetan bai, bere ondorengo GUZTIAK, legez ahal izan denetik ZINKUNEGI erabiltzen dugu, bere ildotik jarraituz.

Kristautasuna - Filosofia

Lan ugari ditu, bai bere idatzietan eta baita itzulpenetan, bere kezka nagusienetako zen, kristautasunari buruz, lan hauek mekanografiatuta daude, ez dira inoiz argitaratu nik dakidanez, hemen izendatuko ditut batzuek, 1945 eta 1948 urteen arteko lanak direla uste dut, bere iparraldeko garaikoak:

- ***YANKOA GUGAN***
- ***YANKO MAITASUNAREN IZTIA***
- ***IZTI GUZIRAK ADELUA***

NERE JARRAIBIDE / YOSU, MIRENEN SEMEA

ONERASPEN BIDEA

Jatorrizkoa: "Mi Ideal", "E.Neubert"ek prantseraz idatzia. 1940.

Josebak euskaratua, 1956an Marianisten baimena jaso zuen argitaratzeko, baina espainolak etzuten euskarazko edizioa finantzatu nahi izan, baimena eman zioten "Itxaropena argitaletxean" argitara-tzeko nahi izanez gero. Ez dakit argitaratu zen ala ez.

Etzun xoxik kobratu lan honengatik ere...

"San Francisco de Sales" en "Introduction a la vie devote" tik itzulita.

1948 urtea geroztik egindako lana.

261 orrialde ditu lan honek.

EGUNKARIETAN

Ba dira egunkarietan idatzitako lan batzuek ere.

ARGIAN 1927 eta 1928an hemen idatzitako hiru lantxo aurkitu ditut, sendakuntza eta osasunari buruzkoak dira.

Bi artikulua 1927an "Sendagilearen idazkiak" izenburupean eta 1928an beste bat "Nai ba-dek bizi...".

EL DIAko "EUSKAL-ORRIAN" 1932-1935 urteetan beste 8 lantxo, hauek abenda eta muetari buruzkoak (arrazta eta herentzia) aurkitu ditut.

Aurkitu ditugun zirriborroen artean ere badira gai hauetaz diharduen lan bat baina gehiago, sekula argitaratu ez direnak.

Itzultzailea

Sormen-lanez baino gehiago arduratu zen, nolahi ere, itzulpen lanez. Aita Onaindiak bere *Euskal Literatura* lanean dio beti izaten dela astia, ohiko jarduna egin eta gero, ohiko neke horri bere lasaia emateko, zerbait irakurri eta idazteko: horretarako, dio, “*gizabarrena piztak ezagutu ezker, egokiena ta errezena itzultze-lana da*”. Beharbada horregatik izan genuen idazle baino gehiago itzultzaile Zinkunegi, jarduera errazagoa eta egokiagoa zelako (errezildarrak zioen ogibidez buru-lana egiten duenari esku-lana datorkiola ondo atsedean hartzeko; eta alderantziz, esku-lana egiten duenak, buru-lana behar duela aisialdirako; Zinkunegik, esku-lantzat hartzen zuen itzulpena, bere teorizazioari zintzoki jarraituz. Honako hitz hauek irakurrita (*Lana, atsedena ta jolasa*), konturatzen gara zergatik jartzen zen mediku-lanak egin eta gero testuak euskaratzen:

... *atsedena ez da beti jolasetan bilatu bear, geienetan lanez aldatu-ta atsedean bear da.*

Hona hemen berak itzulitako lanak, argitaratuak eta argitaratu gabeak ere, urtez urte egokituta, gutxi gora behera:

Irizpidea.

Behin, Valladoliden, euskaraz ez zekien “euzkotar” adiskide batekin pasio bat ematen egurasten ari zirela, honela dio Zinkunegik:

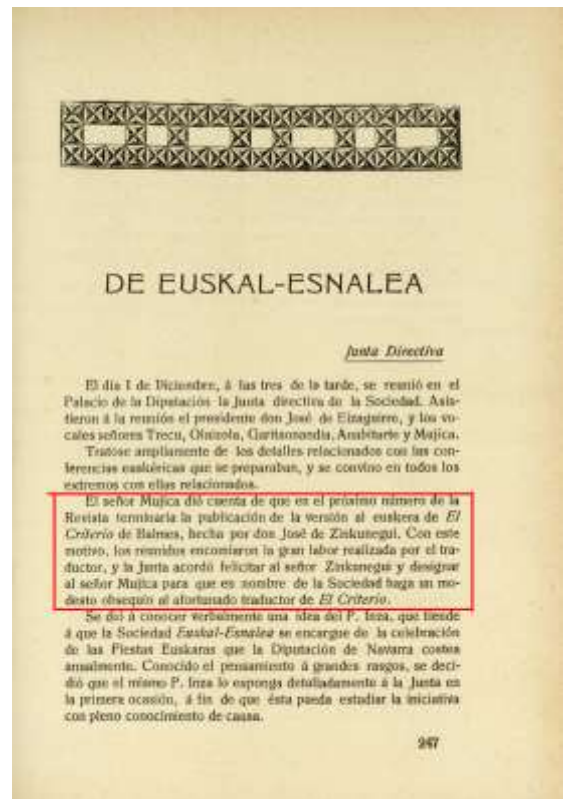
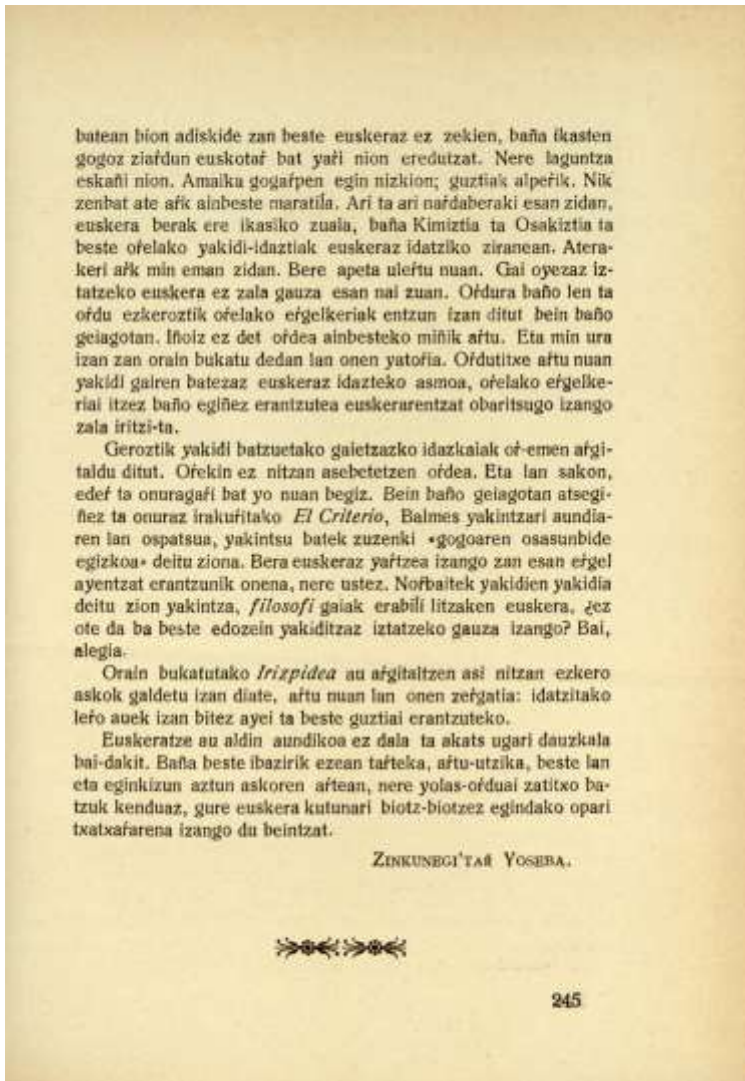

“Ari ta ari nardaberaki esan zidan, euskera berak ere ikasiko zuala, baña Kimiztia ta Osakiztia ta beste orrelako yakidi-idaztiak euskeraz idatziko ziranean. Aterakeri ark min eman zidan. Bere apeta ulertu nuan. Ordura baño len ta ordu ezkeroztik orrelako ergelkeriak entzun izan ditut bein baño geiagotan. Iñoiz ez det ordea ainbesteko miñik artu. Eta min ura izan zan orain bukatu dedan lan onen yatorria. Orduntxe artu nuan yakidi gairen batezaz euskeraz idazteko asmoa, orrelako ergelkeriai itzez baño egiñez erantzutea euskerarentzat obaritsugo izango zala iritzi-ta.”

Zinkunegiren nahia zen euskarak jakintzaren, zientziaren, unibertsitatearen munduan lekua bazuela erakustea; hori lortu nahian, helburu horretarako egokiak ziren testuak prestatzen jardun zuen. Hala etorri zen Balmes-en *El Criterio*-ren itzulpena, *Irizpidea* izenburuarekin argitaratu zuena.

Euskal Esnalean argitaratu zuen 1918ko urrian hasi eta 1924ko abenduan bukatu zuen. Azken egunean berriro zehazten du itzulpenak bere atsedenaldiari zatitxo bat kenduta egin zituela.

Irakurgarria iruditzen zaidanez handian ezartzen dut orri hori hurrengo orrialdean.

Euskal Esnaleak eskertu zion Josebari bere itzulpen lana eta oparixoren bat egiteko asmoa hartu zuten Zuzendari Biltzarrean, ez dakigu zer izan zen opari hori.

1. **Eraondoko azkenengo atabalaria**, Euskal-Esnelean, 1926ko jorraila-orrilan argitaratuta, «ΤΧΙΚΙ» margolariaren bi irudiz apainduta.

2. Popatxu:

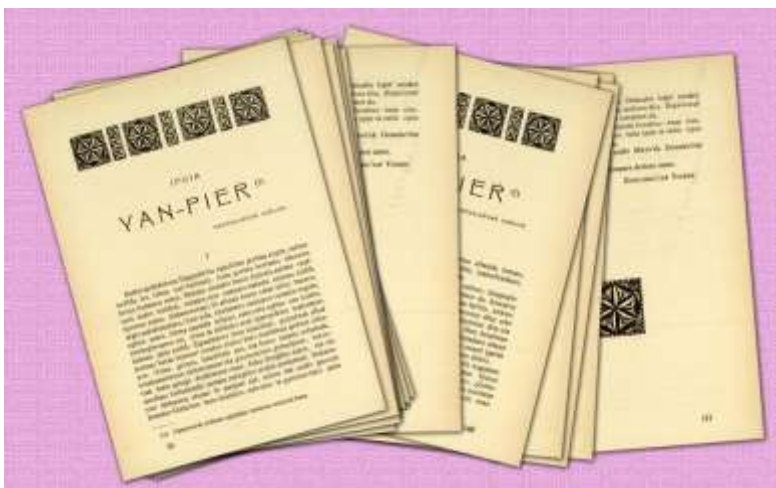

Euskal-Esnalea, 1927ko epailan.

Popatxu, umezurtz baten gertaerak.

Goi eta Behe-Nafarroa banatzen dituan mendatean kokatutako "Arroztegi" baretsean umezurtz gelditu zen Popatxu neskatxari gertatutakoak kontatzen dituen ipuintxoak.

3. YAN-PIER BIDART:

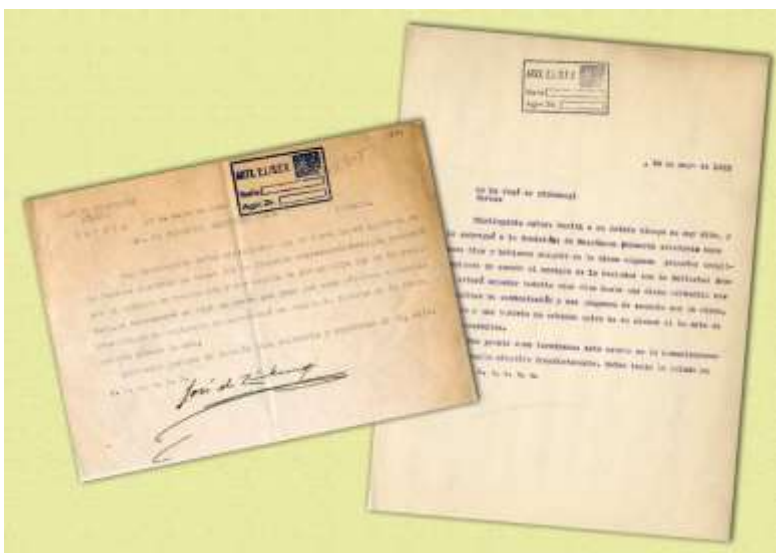

Euskal-Esnalea, 1927ko jorraila-orrilan.

Yan-Pieí, munduko lehenengo gudan gudari joan zen eta bere emaztea eta arreba geltokira joan dira bere bila, Belgikatik dator tren, bertan elbarrituta aurkitu dute, bi zankoak eta begiak galduta.

Gudan eta hortik aurrera bizitutakoak kontatzen ditu.

4. ZENBAKIZTIA:

Dakidanez, 1933ean Bernardo Estornes Lasaren bidez Editorial Bruñorentzako "Aritmetika" baten itzulpen bat egin zuen, ez daukat oraingoz (2022-07-18) lan honen berri asko, bi gutun bere lanaren ordainketari buruz ezik.

5. Nagusi lan-gosea eta bere moñoiari bizkaíeko lañuaren kentzañea:

Morroi baten gertaerak Nagusiaren tratu txarraren aurrean, "Tartaro"-rekin ere izaten ditu harremanak.

Honela dio bukaeran:
(J.B. Darricarrerek RIEVen 1907koan 320 orrialdean agertzen zuenetik antolatua)

6. PELLO MARI

Pello Mari, Pagogañako bordan bizi zen, bera amona hil zen eta Erratzuko hilerrian zegoen. etzuten ezerk lotzen bordara. Bere lau arrebak ezkondata ziren, bata Berruetan, bi Arizkuren eta bestea Erratzunen.

Bere asmoa Ameriketara joan eta han aberastea zen. Frantzia eta Espainiaren arteko guda bertan zen. Izpegiko mendatera joan da eta...

(Hemendik aurrera ez dakit nola jarraitzen duen, ez dago ezer garbirik zirriborroan eta ikertzeko daukat, susmoa dut ez dagoela osorik)

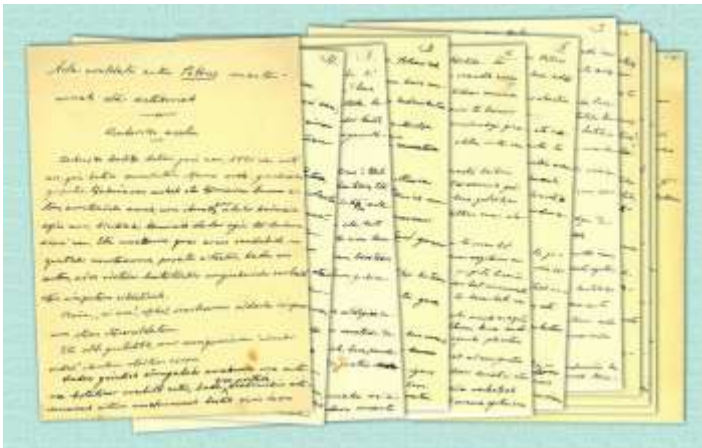
7. IĪAK IL

Garrozen bizi zen mediku baten istorioa kontatzen digu. Medikuak denbora guztian liburuak irakurtzen igarotzen zuen bizia eta jendea etzeen beretzaz fidatzen, beti ikasten bazebilen ez zuela ezer jakingo eta...

Gauzak aldatzeko hilek berpiztuko zituela esan zien eta hontara hilerria joan ziren herritar guztiak eta, bertan gertatutakoen ondorioz, gauzak aldatu ziren eta jendeak, bere jakintza onartu zuten azkenean.

8. PETRUS. Nola eraldatu zuten Petrus, maitasunak eta aztikeriak.

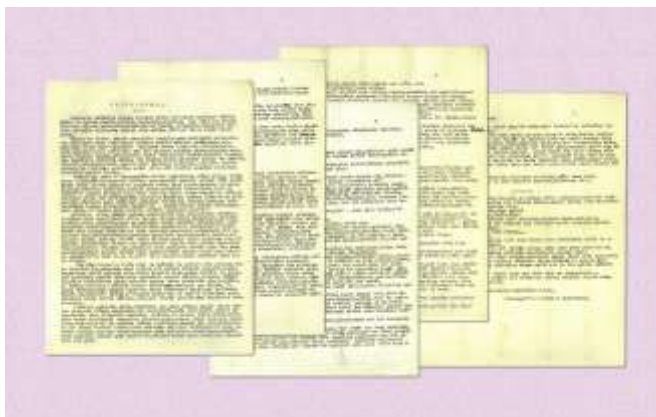
1571ko goiz bateko hamarretan Anbereseko kale batean jaio zen, Mamu harrek gizakiaren gorputza, txakurraren hankak eta txoriaren burua zituen...

Horrela hasten da...

9. KOZKO MUÑOA

Jean Manduit en "La Colline Du crane" frantzez 15-4-49an aldizkari batetik euskeratua eta "Euzko-gogoa"n argitaratua 1958an

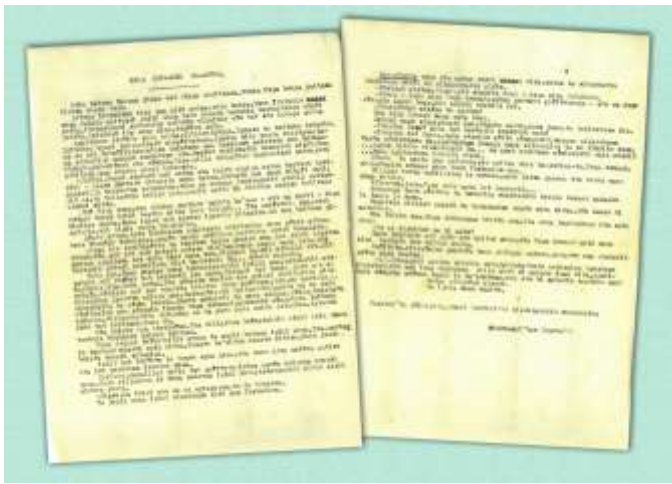
Kasius, erromar majistratua, Asia probintziako gobernadorea zan, Jesukristo baño 47 lenagogarren urtean Saliuztik Alejandriara bidean Zesareri bere onespena adieraztera zijoan, bere osasuna kaxkarra zen eta bidai onen arrazoiak eta gertatutakoak kontatzen ditu. Kozko-muñoa, gertaeraren lekuaren izena da Jerusalemeng inguruan.

10. KEPA DEUNAREN OLLASKOIA

Frantziako herri-ipuina, Henri Pourrat ek bildutakoetatik euskeratua.

Euzko-gogoa 7.urtean n (1956ko iraila-urrila), 54-56 or. argitaratuta.

Kepak, orduan Simon arrantzalea zenak, egun batez bere maisu Jesus afaltzera gonbidatu zuen, afaltzeko oilasko bat prestatu zuen eta Jesus berandu iritxi zen eta ordu-rako oilaskoaren izter bat jana zuen...

Hau eta geroztikoak kontatzen ditu ipuinean.

11. FERVAL Ferval Apaizaren Ixilpekoa.

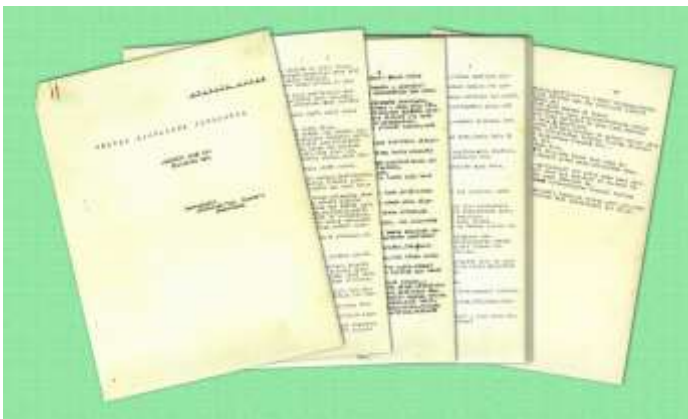
Jatorrizkoa: LE SECRET DE L'ABBE FERVAL (Silvayn Roche)

Frantses egunkari batean argitaratu zen

Itzulpenaren jatorrizko eskuizkribua dugu, baita ere berak Mekanografiatutako jatorrizkoa.

67 orrialde mekanografiatuetan itzultzen du polizia-eleberriaren antzeko lan hau.

Bertan Larrondo abak eta bere laguntzaile Oktabi apaizak Boufflers herriko Ferval apaizaren ixilpekoa ikertu eta argitzea lortuko du.

Naiz eta "Silvayn Roche" egilearen baimena izan argitaratzeko, ez dakit inoiz argitaratu zuten, oraingoz ez dut aurkitu behintzat.

12. ZIGOR opera

A.B.A.O.k, 1957an txapelketa bat antolatu zuen Francisco Escuderoen musikarekin opera bat egiteko, euskal gaia izan behar zuen, euskal herrian edota Nafarroan kokatuta eta historikoa edo legendakora edo imajinaziozkoa.

Lehenengo saria jaso zuen berak antolatutako "Sancho Garcés" lanarengatik. Lana Arturo Kanpionen idatzi batean oinarrituta zegoen.

BASES DEL CONCURSO PARA LA OPERA VASCA DE LA A. B. A. O.

Bases sobre el concurso para selección de dos argumentos resumidos de asunto vasco, que tendrán a su vez un argumento completo, tema reunidos la A. B. A. O. (Asociación Bilbaína de Amigos de la Ópera), al objeto de facilitar el guión o trama musical de la ópera encargada por la Asociación al maestro compositor Francisco Escudero.

Primera. — El argumento será de tema vasco y sobre un hecho histórico, legendario o imaginativo, desarrollado en las provincias vascas o Navarra.

Segunda. — Constará de tres partes, con una extensión máxima de nueve cuartillas a doble espacio.

Tercera. — Cada uno de estos trabajos serán presentados bajo sobre cerrado y lacrado en cuyo exterior figurará solamente el título del argumento que contiene. En otro sobre, cerrado y lacrado, se incluirá el nombre o seudónimo y dirección del autor, poniendo en el exterior del mismo: «Contiene el nombre o seudónimo del autor del argumento titulado.....».

Cuarta. — Ambos sobres se entregarán, bien en mano, contra recibo, o por correo certificado, en las oficinas de A. B. A. O., calle Henao, núm. 16, Bilbao, antes de las 12 horas del día 15 de mayo de 1957.

Quinta. — Solamente serán abiertos los sobres de los autores de los dos argumentos premiados. Los restantes sobres que contienen los nombres de los autores y sus trabajos correspondientes podrán ser retirados de la Asociación contra la presentación del recibo de entrega que en su día les dio la A. B. A. O., o bien con el comprobante de la certificación de envío por correo a la Asociación.

Sexta. — El autor del argumento seleccionado en primer lugar recibirá un premio de pesetas 3.000 (tres mil) y el seleccionado en segundo lugar, pesetas 1.500 (mil quinientas).

Séptima. — La A. B. A. O. será propietaria de ambos trabajos, sin reserva alguna, para que pueda ejercer como tal todos sus derechos.

Octava. — El libreto para la ópera que componga el maestro Escudero es independiente de estos trabajos, y en su día será encargada por la A. B. A. O. Este encargo podrá recaer, por tanto, fuera de los autores de los diversos argumentos en poder de la Asociación.

Novena. — La Asociación dará a la publicidad los títulos y nombres o seudónimos de los autores premiados dentro de la segunda quincena del próximo mes de mayo.

Bilbao, a 15 de abril de 1957.

LA COMISION DIRECTIVA

Anuncios ofic

A B A O
ASOCIACION BILBAINA DE AMIGOS DE LA OPERA
SIGAL 16.17 - TELÉFONO NÚM. 1143
TELÉGRAMA: "OPERA-BILBAO"

Señor D.
José Zircunegui Arruti
Calle Victor Pradera, 7
BILBAO (Gulpuenzas)

BILBAO, 26 de Junio de 1957
Señor D. DONA YASCA ERQUIAGA
AL MAESTRO, SEÑOR DIOZ

Muy estimado señor maestro:

Ayer han sido calificadas los diversos trabajos reunidos por el Concurso de argumentos resumidos de asunto vasco patrocinado por esta Asociación, al cual usted convocó y hecho pillos, con sus correspondientes bases, en la provincia de Vizcaya y Asturias de las provincias vascas el 15 de abril 1957.

La calidad de los trabajos presentados han hecho considerar la conveniencia de aumentar -como así se ha acordado- sobre los dos mil quinientas pesetas, trescientas de más, a 3.000 pesetas cada uno.

Sobre la fecha de publicación de este fallo, prevista en las bases para la segunda quincena de mayo por la salida retrasada a causa de la imposibilidad de reunir antes al completo de miembros del jurado.

El fallo emitido es el siguiente:

Primer premio: a don José Zircunegui Arruti, de Gernika, calle Víctor Pradera, 7, por el argumento en guión titulado "Sancho Garcés" "(bis)", Ptas. 3.000.

Segundo premio: a don José Luis Muñoz, de Bilbao, calle Gerardo Salazar, 30, 7º izqda; por el argumento titulado "Trasna", Ptas. 1.500.

Accésitos: la siguiente enumeración se establece por el orden alfabético de la inicial de los argumentos: "Altiakur", tema "Guernika", de don Alberto Repiso Garmada, de Barakaldo, vía de San Juan, Ptas. 500; un accesito; "Elirio de Anchar", de "J" de Ancharino, seudónimo, de Bilbao, Irujoa, 3, 2ª planta; Ptas. 500; un accesito; "Tiana" "Hues de Albi", de don Eusebio Espinosa Alastre de Bilbao, Gerardo Elviro, 4, 2ª planta; Ptas. 500; un accesito.

A fin de proceder a la entrega personal del premio que se le ha concedido, le rogamos tenga a bien presentarse en las oficinas de la Asociación, al próximo sábado, día 29 del actual, a las diez horas.

A la espera de su atenta visita y servidumbre maestra quedamos y quedamos, lo saludamos afectuosamente,

EL PRESIDENTE, D.ª
EL VICE-PRESIDENTE
-Angel de Gabea-

EL SECRETA
-Juan Elvira-

Entrega de premios del Concurso para una ópera vasca

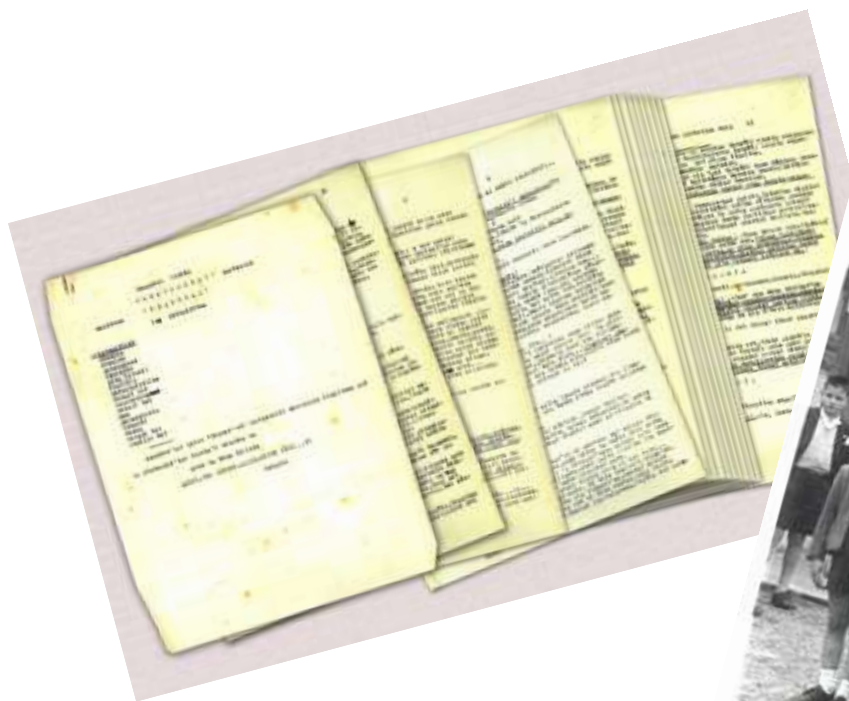
En nuestra fotografía aparecen, de izquierda a derecha, los señores Repiso y Erquiaga, premiados con accésitos; el señor Zircunegui, primer premio; el señor Muñoz, segundo premio, y el señor Díez de Pinos, accésito.

<https://www.youtube.com/watch?v=VinHiLGZYQQ&lc=UgikMOyKXBW4FngCoAEC.8Gq7SANOCvQ9h7-O8MGafk>

13. IBARROLA

Ander Arzelus "LUZEAR"ek 1949an, hil aurretik, hasi zen itzultzen **Emmanuel Roblesek** frantsesez idatzitako «MONTERRAT» antzezlanaren baina, minbiziak ez zion astirik eman azken lan hura bukatzeko.

Urteak pasata, Josebak bere lagun eta gurasokidearen lana bukatzeari ekin zion eta horrela 1955 aldera bukatu zuen itzulketaren eta, lehenengo orrian dionez, **"bion biloba Ander, Jon Andoni, Amale, Lide ...'ri eskeñia"** (... horiek etorriko zirenei ere esan nahiko zuen noski) eskaini zion beren bi aitonen lan hura.

Jatorrizkoa mekanografiatuta

Argazkian orduan zituen 4 bilobekin.

Jatorrizko Emmanuel Roblesek frantsesez idatzitako "MONTSERRAT" antzezlanaren «LE MONDE ILLUSTRÉ» frantsez aldizkarian 1948ko ekainaren 5ean argitaratu zuen antzezlanaren erreportajea eta bertatik euskaratzen hasi zen Luzear bere azkenetako lanetan, baina, esan bezala, ezin izan zuen amaitu.

Berak idatzitako en bilduma-lantxo hau bukatu ondoren, beste lantxo batzuen berri izan dut, Bizkaia Foru Aldundiko hemerrotekan, Jon Bilbao funtsan, agertzen dira baina oraingoz ez dut lortu lan horietaz aipamen hauek baizik. Ikertzen hari naiz gaur egun, 2022-10-18an.

Oraingoz bertako fitxaren datuak sartuko ditut hemen:

- 1.- Euzko-abendaren alde. Osalari abertzalari dei bat Euzko-deya. Bilbao, 1916-1923, I (1921), p. 55-56
- 2.- Idaztietzaz. Eusko Ikaskuntzaren Deia. San Sebastián, V, n. 17 (1923), p. 12-14

OHAR au, liburuaren lehenengo ediziorako izan zen, bigarren ediziorako aurkitu ditut eta bere lekuan itsatsita daude, 15garren orrialdean.

1936 GUDA

1936an guda hasieran, herrietan defentsarako “Junta de Defensa” eratu ziren, hau alderdiek aukeraturako pertsonak osatzen zuten eta Joseba EAJren ordezkari izendatua izan zen, eta Juntako lehendakaria ere izan zen.

1948an Zarautzko alkateak “Colegio de Medicos” entzako egin-dako txosten baten bidez ere dugu horren berri. (Txostena ikusi 52gn orrialdean).

Bertan dionez beti saiatu zen atxilotutakoak ez jipoituak izaten eta beren eskubideak ahalik eta gehien errespetarazten naiz eta horretarako komiteko beste kide batzuekin “borrokan” ibili askotan, batez ere txostenean dionez, “DON JOSÉ MARÍA DE URQUIJO” eta “DON HONORIO MAURA” ren atxilotetan eta beren bizia gordetzekoan, bertan dionez, horretan bera izan zen haien biziaren zaintzailea Zarautzetik Donostiara eramán zituzten artean, naiz eta geroago hauek erailak izan epaitu ondoren.

Handik gutxira, frankistak Zarautzen sartu zirenean, sendi osoarekin Bilbora ihes egin behar izan zuten bigarren semea izan ezik, Gotzon, hura gudari joana zen, eta guda ondoren "batallón de trabajadores"etik ere pasa zen 3 urte terdian eta, 21 urteekin, “Eibarko sanatorioan” hil zen bertan jasotako gaitzak medio.

Zarautzko haur milizietako kideak, gezurrezko fusilak hartuta desfilatzen, Munoako plazan.

Joseba ez zen hemen ere geldik egongo, “Euzko Irakastola Nagusiaren” ekintzailea eta katedratikoa izan zen frankistek Bilbo suntsitu arte.

Unibertsitateko ekintzaile

Hori ere izan zen: Zinkunegiren nahia zen euskarak jakintzaren, zientziaren, unibertsitatearen munduan lekua bazuela erakustea; hori lortu nahian, helburu horretarako egokiak ziren testuak prestatzen jardun zuen. Hala etorri zen Balmes-en *El Criterio*-ren itzulpena, *Irizpidea* izenburuarekin argitaratu zuena.

Behin, Valladoliden, euskaraz ez zekien “euzkotar” adiskide batekin pasio bat ematen egurasten ari zirela, hala dio Zinkunegik:

“Ari ta ari nardaberaki esan zidan, euskera berak ere ikasiko zuala, baña Kimiztia ta Osakiztia ta beste orrelako yakidi-idaztiak euskeraz idatziko ziranean. Aterakeri ark min eman zidan. Bere apeta ulertu nuan. Ordura baño len ta ordu ezkeroztik orrelako ergelkeriak entzun izan ditut bein baño geiagotan. Iñoiz ez det orde aibesteko miñik artu. Eta min ura izan zan orain bukatu dedan lan onen yatorria. Orduntxe artu nuan yakidi gairen batezaz euskeraz idatzeko asmoa, orrelako ergelkeriai itzez baño egiñez erantzutea euskerarentzat obaritsugu izango zala iritzi-ta.”

Euzko Irakastola Nagusia 1937an

Bera garai artan, sendagile eta euskaltzale bezala beste lan batean sartu zen, honela dio Makazagak bere 2011ko EHUko Josebari eta orduko arduradunei egindako omenaldiko hitzaldian:

Irakaslea:

1936ko urriaren 12an argitaratu zen *Euzkadiko Agintaritzaren Egunerokoan (Diario Oficial del País Vasco)* dekretu bat, Euskal Unibertsitate Publikoa eratzeke behar ziren oinarriak lantzeko batzordea osatuko zuena: Euzko Irakastola Nagusia edo Universidad Vasca izena eman zitzaion unibertsitate berriari. Jesus Maria Leizaola zen garaiko Justizia eta Kultura sailburua, eta batez ere haren ekimenez argitaratu zen dekretua.

Dekretu hartan, bi batzorde osatu ziren unibertsitate publikoa sortzeko betebeharrarako: batetik, Sail Orokorra (Euzko Irakastola Nagusiari zegokiona; gaztelaniaz, Sección central. Universidad Vasca) eta, bestetik, Lengua Sailla. Osakintza (Osakintza ikastolari zegokiona). Bigarren batzorde honen partaideen artean ikusten dugu Jose Zinkunegi medikua.

Dekretu hartan, euskarak Euskadin duen egoera ikusirik, esaten da euskara ere sartuko dela Medikuntzako irakaskuntzan, medikuntzari aplikatutako euskara irakatsiko dela, horretarako alde aurretik Belgikako eta Suitzako elebitasun-egoeran zer egin den aztertu eta gero.

...Jose Zinkunegiri zegokion irakasgaia datorkigu zerrendako azkena: Sendakintz-euskera (Euskera médico)

Dirudienez, nahiko eztabaida izan omen ziren irakasgai hori, euskara medikoa, eskaini edo ez eskaini erabakitzeko orduan, baina azkenean eskaintzea erabaki zen, eta Jose Zinkunegi medikuaren ardurapean geratu zen irakasgaia.

Esan bezala, Sendakintz-euzkera irakasgaiaren arduradun egin zuten Euzko Irakastola Nagusia eta haren Sendakintz Ikastola sortu zenean. Ordurako, Zinkunegi ez zen euskara-kontuetan hasi berria zen mutiko bat: 50 urte zituen gizon heldua zen, ordurako hainbat urtez medikuntzan jarduna eta hainbat lan idatzi eta itzulitako gizona.

1936ko abendu hartan Sendakintz-euzkera irakasgaiaren ikasle izan zituenen zerrenda badugu. Hona hemen irakasgai horretan izena eman zutenen izen-deiturak (orduko hartako hurrenkera eta idazkera bereak emanak):

Aguirrebeitia Urquijo, Isidoro Anabitarte Arrue, Mikel Rasche Larrea, José A. Astelarra Arruza, Sabino Pérez Irézabal, Julio Santisteban Abad, Pedro Aranguren Aguirrebalzategui, Roque Herraz Lejarraga, Ignacio Ugarte Iriondo, José Luis Ferrández Urbano, Juan Cruz Usobiaga Marchal, Enrique Aurrecochea Malaxecheberria, José Manuel Basterrechea rentería, León Ugalde Eiguren, Cruz Fuldain Lizarraga, Iñaki

Horretaz gain, ordea, apenas dakigun ezer irakasgaiaren programari eta edukiei buruz. (*Honeraino Makazagaren hitzak*)

Ba dugu garai honen berri Josebak berak Baionan 1945ean "Euskera batzearen beharra"ri buruz emandako hitzaldi batean kontatu zuenari esker, bertan horrela zi-

oen: (erderaz dago berak horrela egin zuelako, hitzaldi honi buruz, aurrerago "Euskera Bateatzez" idatzitakoan ikusi dezakezue arrazoia):

...Y no insisto más, porque de estas cuestiones de enseñanza han de ocuparse personas más competentes que yo en el transcurso de ésta misma semana. He querido solamente señalar esos puntos reveladores de la verdadera urgencia de dar una solución a este problema de la unificación, sin la cual, como vengo repitiendo, estimo, no podremos hacer verdadera obra útil en el camino de la rehabilitación de nuestro idioma.

Añadiré, sin embargo, que no es muy grato tampoco encargarse de la enseñanza del euskera en medio de esta desorientación actual. Permitidme que os relate un caso personal, por creerlo un hecho convincente de la necesidad de que vengo ocupándome.

En el plan de estudios de la Facultad de Medicina de la Universidad Vasca creada por Decreto del 17 de noviembre de 1936, figuraba una asignatura con el nombre de "euzkera médico". Se anunciaron 1218 plazas de Catedráticos para nombrarlos con carácter temporal. Para la de esta asignatura no hubo ningún solicitante. Mis compañeros de Comisión (Comisión creada por Decreto de 9 de octubre de aquel año para estudiar las bases de organización de aquella Facultad) se empeñaron en que me encargase de la misma. Cedí ante su insistencia y recibí el nombramiento correspondiente. Creo eran dieciséis los alumnos matriculados.

Por las circunstancias que atravesábamos nunca pasó de siete u ocho el número de asistentes a clase (unos por estar incorporados en distintos batallones, otros por ser internos en el Hospital ocupados a la misma hora en diversos servicios no podían asistir), y a pesar de ello eran de lo más heterogéneo desde el punto de vista del euskera. Unos lo desconocían en absoluto, otros sabían algo que habían aprendido en algún método, había algún euskeldun Gipuzkoano y algún euskeldun bizkaino.

Para esta diversidad de alumnos ¿cómo organizar la enseñanza? Cabía formar dos grupos, el de los que no sabían nada, o sabían poco por un lado y los euskeldunes, por otro. A los que ignoraban todo se les podía enseñar sin inconveniente cualquier dialecto o variedad, para los que habían estudiado algo antes podía haber inconvenientes si se adoptaba un euskera distinto al que hubieran aprendido antes, y a los euskeldunes no les podía ser tampoco indiferente el que se enseñara uno u otro dialecto y aún dentro del dialecto propio la variedad o el sistema fonético que se adoptara.

(hurrengoan jarraitzen du)

Entre estas dudas y otras, solucionadas en la forma que mejor me parecía entonces, fui saliendo del paso como pude enseñando en un euskera que ni era enteramente guipuzkoano ni totalmente bizkaino, pero que tenía de ambos y tendía a la unificación cuya necesidad quedó entonces más grabada en mi mente. Por las circunstancias anormales antes aludidas en que se desarrolló la enseñanza, por la corta duración del curso con tres horas semanales de clase, los resultados no pudieron ser muy brillantes, pero aún en circunstancias más normales tampoco lo hubieran sido mucho más en las condiciones pedagógicas que he referido.

No, si en lo sucesivo queremos hacer labor verdaderamente útil hay que poner remedio inmediato a esto; hay que fijar un criterio, una orientación, unas normas que eviten el que profesores y alumnos tengan que esforzarse para obtener resultados mejores.

Bilbon 2011an egindako omenaldiko erakusketa. bertan ikuslea Amale Arzelus, Andoniren alarguna ikusi dezakegu.

Euzko irakastola Nagusiak ez zuen luzaroan irauterik izan, 1937ko urtarrilean hasi zen eta ekainerako, frankistak Bilbon sartu zirenean, jarduera hura ere bukatu zen.

Hiztegitilea

Aipatu berri dugun helburu hori lortu nahian, hiztegitintzari ere heldu zion, eta bukatu gabeko *Euskal iztegi* baten zirriborroa ere izan zuen esku artean.⁸

Hiztegiaren zirriborroak

Fitxa eta zirriborro ugari ditugu hiztegia egiteko berak egin eta erabilitakoak, baita ere osasunaren eta kirolaren arloan, euskal gramatikari buruz, baita euskal dantzari, esku-pilotari buruz ere. Lan hauek garai ezberdinetakoak dira baina ez dago jakiterik, batzuek izan ezik, noiz koak diren.

⁸ Jesus Mari Makazagak "Jose Zinkunegiren Sendakintz-euzkera-ren oinardeko gara" 2011an emandako hitzalditik

Aurkitutako eskuizkribuetako nota hauek erderaz daude gehienbat, izendatu ditudan eran zerrendatxo bat sartuko dut (kako artean, gaur egun, Sabino Arana Fundazioan daukan marka).

Dokumentu hauek nik eraman nizkien Fundazioara, bertan hobeto zainduta egongo direlakoan gure eskuetan hainbeste denbora iraun eta gero, batez ere bere alaba Agurtzaneren eskuetan izan ziren Agurtzane hil arteraino eta gero Amale Arzelusen eskuetan, hau ere hil zen artean, gero nire eskuetara iritxi eta sailkapen lan batzuek egin ondoren erabaki genuen Sabin Arana Fundaziora pasatzea 2017an.:

Osasuna, elikagaiak etab. (DP-1538-11_1-59)

KIROLA ETA OSASUNA (Gaiari buruz prentsan idatzitakoak eta notak)1917-1923 (DP-1538-11_60-85)

Euskal dantzari eta esku-pilota jokuari buruz ikerketa-erderaz (DP-1538-11_87-97,106-129)

Organoen eboluzioa bere erabileraren arabera-erderaz (DP-1538-11_98-104)

Gorputz hezkuntza-erderaz (DP-1538-11_130-189)

Leche (notatxo bi) eta "cursillo para farmaceuticos" (DP-1538-11_192-198)

“Tribunal Médico Militar”eko Sendagile

Apirilan Joseba “GUDA GEXOZAIN-ARTEZKARITZA”k “Tribunal Médico Militar”eko kide izendatu zuen.

Honek ere ez zion ezer onerako balio izan, akaso, atzerrian denbora gehiago pasa behar izateko izan ezik...

Bilbo erortzea zela, bera eta Bilbon jarraitzen zuen sendia Iparraldera joan behar izan zuten, hemen hasten da bere bizitzaren bigarren aldia, ordurarte egindako lan guztiak eraldatu zizkion garaiak, baina ez zion bere euskararen aldeko borrokari utzi sekula, bere aro berri eta neketsu honetan ere.

Bitartean frankistek, Zarautzen zituen etxebizitza, mediko kontsulta eta tresna guztiak bahitu zizkieten eta enkante publikoan salduak izan ziren. Haien artean Zarautzen garaian zegoen X-lzpiko tresna bakarra ere, hau Ignacio Arocena medikuak bereganatu zuen.

Banketxetan eduki zezakeena lapurtzen saiatu ziren baita ere baina itxuraz berandu iritsi ziren eta 8 bat pezeta baino ez zioten kendu ahal izan. Hurrengo orrian daude hau ziurtatzen duten bi agiri.

Banketxetan zeukana kentzen saiatu ziran ere 1937-07-28an, etzuten asko itxoin baina ezin izan zioten ezer kendu 8 bat pezeta izan ezik, ondoko agiritan ikusi daitekenez.

Comisión de Incautación de Bienes
de la
Provincia de Guipúzcoa

Núm. 2639/571

Habiéndose acordado por esta Comisión la instrucción de expediente administrativo de responsabilidad civil contra Don José Cincunegui Arruti vecino de Zarauz así como el embargo de sus bienes, lo pongo en su conocimiento para que surta sus efectos sobre el metálico y valores que pudiera tener en ese establecimiento bancario, sucursales, correspondientes y agencias.

Le ruego que a la mayor brevedad comunique a esta Comisión la cuantía de los bienes embargados y, en su caso, la inexistencia de aquellos.

Dios guarde a V. muchos años.

S. Sebastián 24 Julio 1937.

II AÑO TRIUNFAL
EL SOBERANADOR PRESIDENTE.
minuta

Bilbao, Central, España, Guipuzcoano, Iruñea, San Sebastian, Vizcaya, Urquijo, Tolosa, Ahorros Provincial y Municipal; Bancos San. Brunet, Soler.

COMISION DE INCAUTACION DE BIENES
DE LA PROVINCIA DE GUIPUZCOA

Núm. 197
Fecha 4 SEPT. 1937
Registro de Entrada

JUZGADO ESPECIAL
Núm. 1
Expediente N.º 158
N.º 3931/571

Excmo. Sr. :

Tengo el honor de acusar a V. E. recibo de su atenta comunicación fecha 4 de Septiembre del actual, remitida a este Juzgado especial al objeto de proceder a la instrucción del oportuno expediente para declarar administrativamente la responsabilidad civil que proceda exigir a Don José Cincunegui Arruti vecino de Zarauz

Dios guarde a V. E. muchos años.

S. Sebastián 10 de Septiembre de 1937

II Año Triunfal

ESTADO ESPAÑOL
Comisión de Incautación de Bienes - Provincia de Guipúzcoa
Juzgado especial n.º 1

Excmo. Sr. Presidente de la Comisión de Incautación de Bienes de la Provincia de GUIPÚZCOA.

IPARRALDEAN-ERBESTEAN

Bilbo frankisten menpean erortzeaz zenean, maiatzaren 6an “La Habana” itsasontzian, sendi osoa, lehen esan bezala, Gotzon semea izan ezik, hau gudari joana zenez, Frantzia aldera abiatu ziren, lehenik itsasontzian Arroxelera iritxi ziren, baina handik segidan iparraldera joan ziren, Zuberoako Saint Christau-Lurben, Refuge basquen izan ziren hasieran, 1939-07-30 eko postal bat daukagu bere lagun Konxtanek bertara bidalitakoa, beraz 1939 arte behintzat. Baina beste garrantzi handiko jarduera batzuek ere egin behar izan zituen guda bukatu aurretik, hegoaldea frankis-

San Kriston Sendi osoa, Gotzon ezik

Bilbo-Arroxel-San Kristo-Bartzelona-San Kristo-Sara-Donibane

ten menpe zegoen jadanik, baina iparraldean zirela dei bat jaso zuen, Frantziako gobernuak 32000 euskal-errefuxiatu ber-herriratu zituen Katalunia aldera eta Josebari haientzako zabaldu zituzten harrera-zentro baten zuzendaritza eta antolaketa esleitu zieten, “Hospital Euzkadi”, Frantziako Konsulatu orokorrak Euskal gobernuari utzitako orduarte frantzes koloniaren ospitale eran funtzionatu zuen eraikinean kokatutakoa. Harantz abiatu zen sendia San Kriston utzita. 1937ko azaroaren 15 ean abadura eman zioten Ospitaleari.

Ospitale onek izan zuen garrantzia oso nabarmena izan zen, bertan 200 ohe izatera iritsi ziren, Emagintza eta Ginekologia zerbitzuak ere ezarri zituzten. Umeen zainketa arau askotakoa izan zen urgazle sozial eta andereñoen laguntzarekin. Zentroan gaixorik ziren umeez gehi, gain elikatu beharra zutenak ere hartzen zituzten.

“EUZKADI” OSPITALEA

Azaroan hasi ziren bertako lanak. Han aritu zen sendagile eta zuzendari lanetan, Bartzelona ere frankistek menperatu artean, 1938gn bukaeran. Argazkietan Alderdiak Bartzelonan eraiki zuen «Euzkadi ospitalean»

IPARRALDEAN BERRIRO.

Bartzelona frankistek menperatzear zela, 1938 bukaera aldera, berriro iparraldera itzuli eta bere sendiarekin bildu zen "St Christau-Lurben", bertako zuzendari izendatu zutenean.

Han ere ez ziren ezer egin gabe egoten, 1938an "Aberri Eguna" ahal zuten eran ospatu zuten han ziren erbestera tuak, baditugu hori adierazten duten oroigarria eta argazkia:

Bere lagun Konxanen postal bat 1939an "St Christo"ra bidala.

Orduan ere bizitzak beste atseka-beak eman behar zizkieten eta 1939go martxoak 3 an Markelin, beren seme zaharrena, biriketako gaitotasun bat medio, Kanbon hil zen, tuberkulosia zuten gaixoak zaintzeko euskal gobernuak prestatutako "Osasuna" sendategian, non

Joseba bera zen zuzendaria.

Gotzon ere zendu zen. Aurrez esan bezala, 1941go maiatzak 12an Gotzon, gudan eta "Batallon de trabajadores " en bizitutako egoeraren ondorioz, bertan preso izanik zendu zen.

Goiko hiru argazkitan "Batallón de trabajadores"eko lanetan, trenbideak jartzen, Gotzon haien artean.

Baina Joseba etzuten bakean utziko, 1941go urrian Frankistek eta "Nafarroako Erantzukizun Politikoen Epaitegiak", errepublika garaiko hauteskundeetan alderdi euskaldunen aldeko propaganda egiteagatik, 50 Pesetako isuna ezarri zioten. Ez dut uzten isuna inoiz kobratuko zutenik noski, baina ahal zuten kalte handiena egiten jarraituko zuten geroztik ere...

1943-1948 - Oraingoan erbestean eta bakardadean...

1943an emaztea eta lau seme-alaba gazteenak Zarautza itzuli ziren, hasieran bere neba Santiren etxean bizi izan ziren beren iloba eta lehengusina Elvirak kontatu didanez, aurrerago "Itxaropena argialetxe"aren ondoko etxera joan ziren, frankistek "Victor Pradera" izena eman zioten kalera (gaur egun "Herrikobarra" kalea), baina Joseba bera eta orduan bizirik zen seme zaharrena, Andoni, erbestean jarraitu behar izan zuten, 1948 an indultu baten bidez itzuli ahal izan zuten artean. Sendiak egoera ekonomiko oso estuak pasa zituen garai hartan ere, etzuten abererik, ondasun guztiak errexisatuak izan bai zintzaizkioten 1937an.

Iparraldean izan zen denboraldian ez zuen sendakuntzan lana egiterik izan, ez zioten baimenik eman horretarako. Bere lana gehien bat Alderdiari eman zion, Iparraldean Alderdiko eskuordea ere izan zen han bizitu zen garaian. Ba dugu garaiko Alderdia eta bere arteko harremanaren berri bere paperen artean. Hemendik aurrera aurkitutako paper haien eta argazkien bidez jarraituko dut lantxo hau. Euskarari ere ekin zion garai hartan, bere bizi guztian bezala. Garai hartako itzulpen lanak aurrez izendatuak ditut.

«BATALLÓN VASCO»

Bada gutun bat, 1945ko otsailean 12an, EBBak Josebari bidalitakoa bera eskuorde bezala, alderdiko gazteei deia egin diezaien eskatuaz Burdeos osatzen hari ziran «Batallón Vasco»n parte hartzeko. Diotenez nabaria da errefuxiatu batzuen artean lasaitasuna ikusten dela eta "barrualdeko" abertzaleak borrokan jarraitzen duten bitartean, horrek dakarzkieten arrisku guztiek, ez dela berdin gertatzen "alde honetan", beraz guztiz beharrezkoa ikusten duela EBBak batailoian sartzea "gure gazteak" hura ez dadin kanpokoen eskutan gelditu. Baita ere diotenez, nahiko ondo ordainduak zeuden bertan zeudenak, "janari eta tabakoaz" gain 800 franco soldata jasotzen zuten gei 1500 emaztea dutenak eta 1000 ume bakoitzaren-gatik 3 arte.

ALDERDIAREKIN HARREMANAK

1945ean Españaiko Erkalarentzako Jaurlaritza bat osatzear zela ta, EBBk eskatu zion bere iritzia Alderdiak “ministro” bat izendatzeari buruz, hor dago Josebaren erantzuna.

Bere iritzia ezezkoa zen, bertan adierazten ditun arrazoien arabera.

1946an, berriro ematen du bere iritzia Españaiko Jaurlaritzari buruz Alderdiaren egin beharraz, baita ere Alderdiak bere barruan dituen egin beharrekoak ere, arduradunak euskaldunak izan beharra dutela etabar.

Aberri Eguna - Baiona 1947

1947an Baionan eratu zen Aberri Eguna, bertan bere idazle-lagun “Luzear” (hurrengo urtean aitagarreba-kide izango zena) eta haren emazte Amaliarekin, bere seme Andoni eta beste lagun batzuekin egon zala badakigu ditugun argazkien bidez.

ALDERDIAN ALDERKIDETZEA

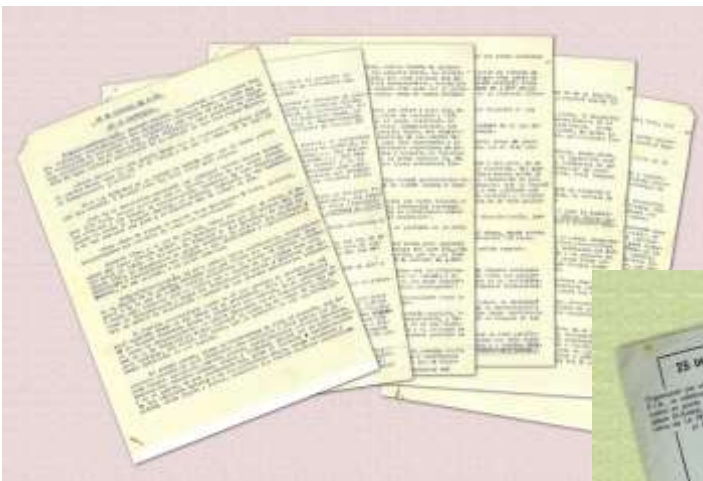

EBBak 1947ko Aberri Egunean eman zuen berri “alderkidezeari” ekingo ziola Alderdiak.

1936 “Alderkideak” egitea bertan behera utzi zen eta orain berriro ekin diote “alderkideak” gehitzeari.

Horretarako betebeharrekoak azaltzen dira dokumentu honetan.

LEGE-ZAHARREN EZABATZEAK 109 URTE

1945-10-26an, 1836an “Lege-zaharrak” ezabatzearen 109 urteurrena oroitzatuko, “herri batzarretan” irakurtzeko, EBBk bidali zion idatzia.

1945ko urriaren 25ean, gai horretaz oroitze-ko, era berean Baionan, “Le foyer” aretoan, “**musika-literatur gaua**” antolatu zuten hitzaldiak, literatura eta euskal musika-dantzaz osatutako egitarauarekin.

HERRI BATZARRETAN EZTABAIDATU BEHARREKOAK

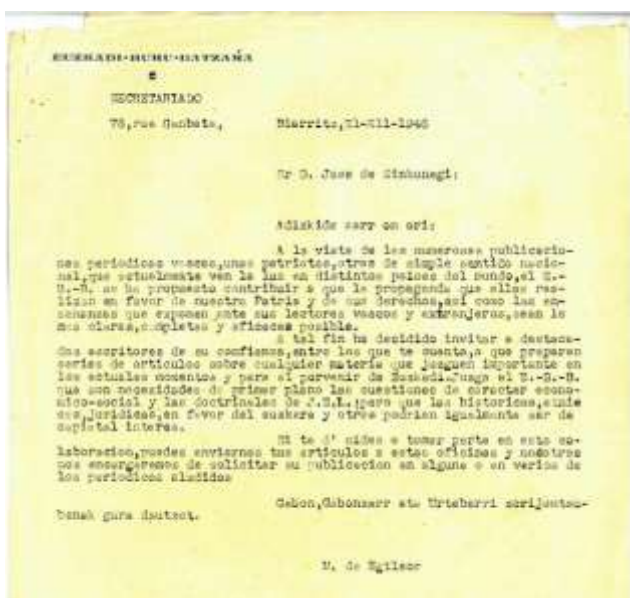
EBBk Iritzi eskaera Josebari, 1947ko “herri batzarrean” eztabaidatuko diren gaietaz eta honi erantzuna.

Aipagarria iruditzen zait zera, EBBren idatzi guztiak “erdera” hutsean agertzen dira ditugun agiri guzti-etan, baina Josebaren erantzunak beti euskera hutsean daude. Hau izan zen beti bere kezka handienetako bat, Alderdian euskera erabiltzearen zailtasuna.

Españaiko "Llopi" en Jaurlaritzaren krisia dala ta Josebari iritzia eskatzen dio EBBak Alderdiaren parte hartzeari buruz. Berrito Josebaren iritzia ez dela aurreko urtetik asko aldatu ikusten da.

IDAZLE ABERTZALEEI DEIA

1946-12-21an EBBko Idazkaritzak Alderdiko idazleei eskaera egiten die, haien artean zuzenki Josebari, aldizkarietan euskal herriari dagokion edozer gaitiaz idazlanak egitea beharrezkoa dela eta horretarako prest bada eskertuko diotela.

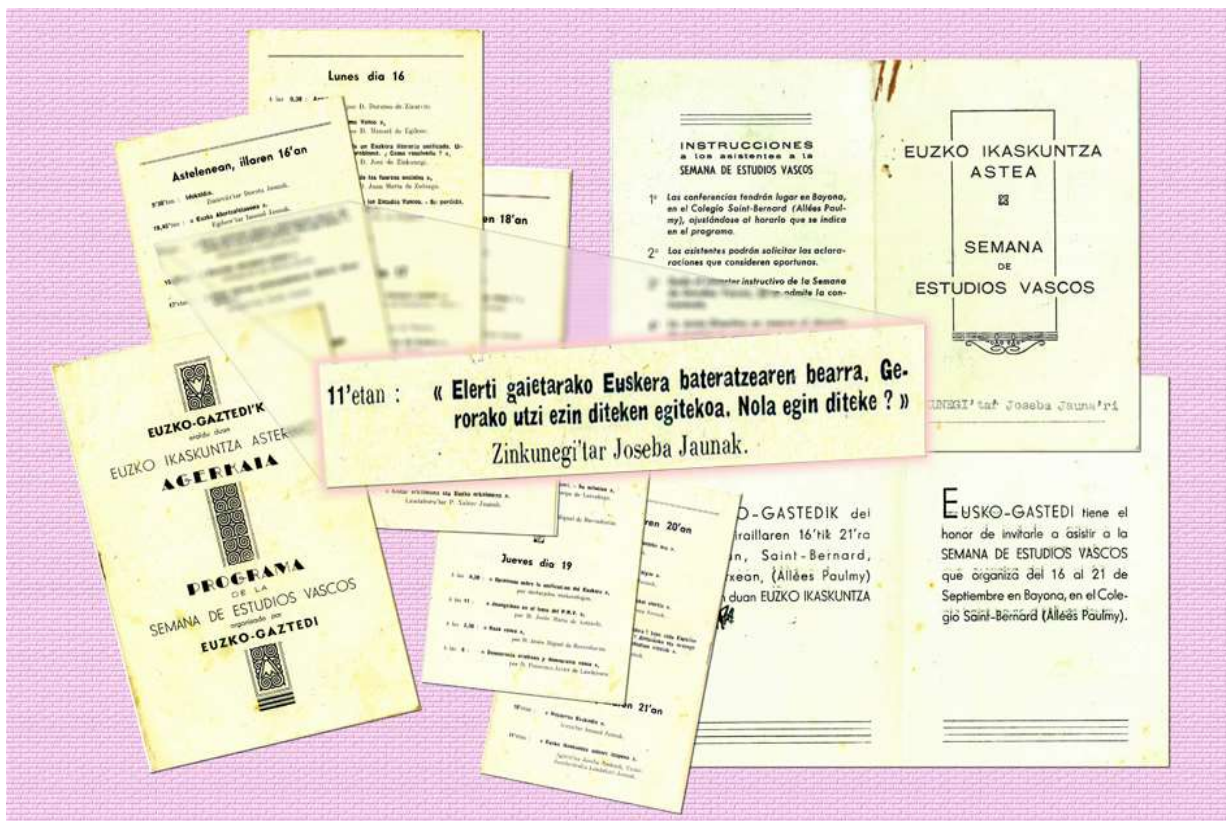
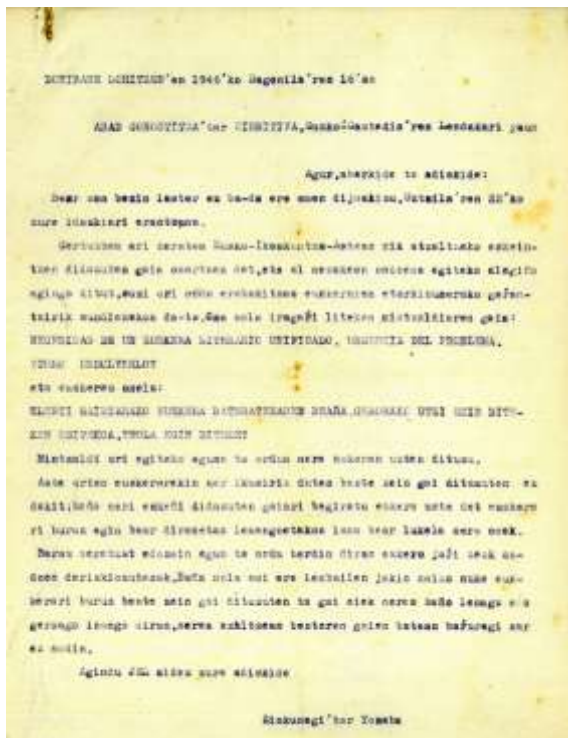
HERRI MIÑA!

Larrun era joaten ziren, mugatik hegoaldea ikustera eta, ahal bazuten, hegoalddetik inguratzen ziren senideak ikustera. Argazki hauetan bertan daude hegoaldera begira, Joseba eta Luzear ere, beste lagun batzuekin 1947an.

EUSKERA BATUA

Euzko-Gaztedik 1945ko irailaren 16tik 21era "Euzko Ikazkuntza Astea" antolatu zuen Baionan eta bestean ar- tean Josebari eskatu zioten (eskaera gutuna erdara hutsean egin zioten naiz eta "euzkeraren" asterako izan, honek ere garbi adierazten du Josebaren Aldekidearen euskera ez erabiltzearekiko kezkak, bere erantzuna euskaraz egin zuen, guri iritxi zaizkigun Alderdiari bidalitako erantzun eta idatzi guzietan bezala:

Joseba Euskera literarioa batzearen aldekoa izan zen betidanik, horretarako proposamenak askotan egin zituen era askotan, bai idatzietan, baita hitzaldietan ere, Baionan 1946ko "Euzko Gaztedi" k antolatutako "Eusko Ikaskintza Astean" emandakoaren berri daukagu, bertan, besteak beste, agertzen ditu irakaskuntzetan euskera erabiltzearen arazoak, bere "Euzko Irakastola Nagusian izandako eskarmentua "Sendakintz Euzkera" ikasgaia emateko orduan, baina hau lehen esana dut Euzko Irakastolaren kapituluan eta hor esaten dizuedanez, aurrerago argituko nizuela zergatik eman zuen hitzaldi haren gehiena erdaraz, bere hitzaldiko hitzetan aurkitzen dugu arrazoa:

Hitzaldia euskaraz hasi zuen baina laster honela zion:

...

Barkatu beraz, itz auen ondoren euskera utzi ta erderara yotzen ba 'det. Gaizki esan det euskera utzita, ez. Erderaz yardunañen euskerari indar beña emateko egokiak izango dirala uste dedan asmo batzuek zuei adiearazteko izango da-ta.

En las palabras que acabo de pronunciar en euskera me lamentaba de que al cabo de los cincuenta años de haberse iniciado el movimiento de renacimiento pátrio al mágico conjuro del ilustre abandonar, tengamos aún que recurrir a un idioma opresor para la exposición de numerosas materias relacionadas con nuestros problemas, y los de nuestro euskera entre ellos so pena de no ser comprendidos, o de no ser atendidos, por muchos buenos patriotas que aún no conocen debidamente el euskera.

De vosotros depende, jóvenes vascos, el cambio de esta situación y el que vosotros a vuestra vez, cuando hayáis traspasado los límites de vuestra edad juvenil...

...

Horra ba zergatik egin behar izan zuen erderaz hitzaldi hura, non eta Alderdiak antolatutako "Eusko Ikaskintza Astean" erdaraz egin behar izan! Garbi gelditzen da bere kezkek euskararen egoerarekiko benetako arrazoiak zituela... Hitzaldiaren bukaeran deia egiten die dagokienei euskera literarioa batutzeko oinarriak jarri daitezten eta bere iritzia ematen die horretarako jarri bera diren bideari, honela dio:

Hitzaldiaren bukaeran:

...

... Ni debe emprenderse esa labor preparatoria sin que previamente haya por lo menos un minimum de uniformidad literaria, siquiera desde el primer momento no se llegue a tener un euskera literario mínimo como el que soñamos, haya por lo menos un minimum de voces técnicas uniformes, unas normas sobre el empleo de fonetismo, una orientación sobre la conjugación, etc, etc., que previo estudio y discusión pudieran adoptar de común acuerdo los mismos que se propusieran ejecutar aquellos trabajos o pudieran ser llamados a hacerlo.

Con ese fin propondría yo como conclusión de esta conferencia, que se reuniera a cuantos elementos (escritores, tratadistas de euskera, maestros, etc.) pudieran dar alguna luz sobre estos asuntos, quienes podrían estudiar, examinar y discutir los distintos aspectos de los diversos problemas aludidos y otros que pudieran estar relacionados con los mismos.

Podrían repartirse el trabajo, firmando comisiones de trabajo de cada aspecto de la cuestión, para luego discutir entre todos. Como sería relativamente reducido el número de estos elementos en el exilio y hay muchos que se han dedicado a estas cuestiones en el interior del País y que podrían aportar ideas y opiniones de gran valor, se podría solicitar su contribución a esta labor, en la forma que mejor pareciese.

En fin, ellos mismos podrían fijar el programa y la extensión de su trabajo. Creo que en esta forma se podría hacer una labor muy útil y, desde luego, mucho más fructífera que los mismos elementos podrían hacer aislados e individualmente.

¿Y quién podrá convocar esa reunión? A mi parecer el más indicado sería el Sr, Consejero de Cultura del Gobierno de Euzkadi, puesto que sobre él ha de recaer la inmensa tarea de la organización escolar vasca y a él corresponde en primer lugar la defensa y difusión del tesoro cultural más importante de Euzkadi, su lengua nacional.

Y a Euzko-Gaztedi corresponde el trasladar a dicho Consejero esta iniciativa. Si la juzga digna de tomarse en consideración,

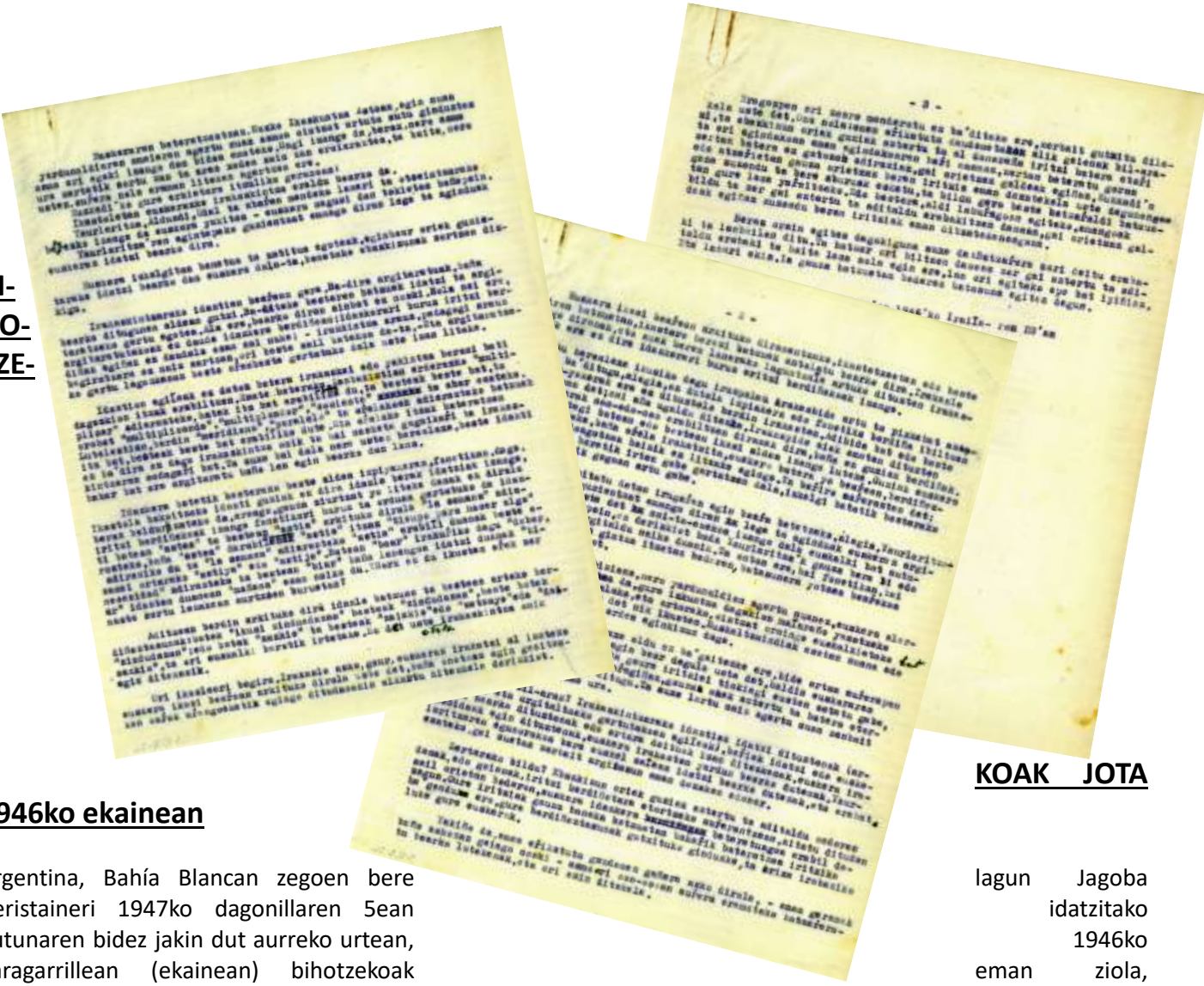
Bukatzeke gazteak. Zuen egonafia zenbaterañoakoa dan ezagutzeko berebiziko aukera eman dizuet. Ez zaituet geigo nekarazi nai. Gaurko bazkaria ondo irabazia dezute bai, ta zoaste gorputzari ere dagokion azkuña ematera, Ta on dagizuela.

Zinkunegi'tar Yoseba

Donibane Lohitzun'en 1946'ko Iraiña'ren 15'ean

Baina ez zen "hizlaria" bakarrik baizik "ekintzailea" zela ez dago dudarik, hau izan zen bere jarduera, esandakoa betetzen zuen eta handik egun batzuetara, irailaren 28an, badugu beste idazlan bat non zehazten dituen bere hizaldian esandakoaren arrazoiak, euskera batutzeko lanak egiten hasi beharra zegoela eta, bere iritziz, jarraibide hori lortzeko, orduko gai honetan jakintsuenak, batzar bat egitera deitzea beharra zela da berak proposatzen zuena "Euzkera literario batua" aurrera eramateko, hor daukagu bere gutuna:

**BI-
HO-
TZE-**

1946ko ekainean

Argentina, Bahía Blanca zegoen bere Beristaineri 1947ko dagonillaren 5ean gutunaren bidez jakin dut aurreko urtean, garagarrilean (ekainean) bihotzekoak ohikoa denez, bapatean kalean zebilela, honela kontatzen dio bere lagunari:

KOAK JOTA

lagun Jagoba
idatzitako
1946ko
eman ziola,

...

Ba-dakizu noski luzaro gaixo egon naizala. Garai batean etsi nun nere ezurak emen utzi bear nitula ere, egun batez egurasten ni joala nere biotzak naikoa lan egin zidala ta tenk egin zidan ta ni kalearen erdian lufera. Eskerak laster damutu zitzaiola ta bat batean oñela gelditzea ez zegola ondo oldoztuta nunbait poliki poliki asi zan beñiro ibiltzen. Ori igazko garagañilean zan. Atsedendald luze bat eman ondoren andik bi iñabete edo geixeagora zerbait nitzalakoan asi nintzan zerbait ibiltzen, baña gutxirekin naikoa egiten nun ta azkenerako ikusi nun auñera beañean atzera egiten nula ta zearo berriz etxean gelditu nintzan ta alaxe etxean igaro nun lengo negu guzia. Egoera aspergarria. Etxean ta egonean ezer ez ba'nu bezela ta ibili ezin. Udaberrira zerbait pixkortzen asi nintzan eta orain ondo arkitzen det nere burua, orain ere izana baño itxura gelago dan añen. Ala ere onenbestean "konforme". Biotz onek oraindik begiratu beaña dauka, ta zabartu ezkeru beñiz ere laster eroriko litzake baño "kontuz" ibiñi ezkeru oraindik zerbait egin otenezaken ametsetan. Ikusiko degu noiz arte irauten duen oberantzeko onek; Zarautz-en beñiro alkañekin egonaldia batzuk eginarte... nai nuke bañepein.

Ba-dakizu Joxe Solabañieta beste aldera joan zala. Bilbao'n bizi da. Oso

ondo omen da ta lanean ere asia izan bear du. Pixkana-pixkana eřikatuak emendik ba-dijoaz. Emengo egoera aspergařia ara bueltatzeko laņekoa ba-da, an Patxi Gaizto'ren mendean bizitzea oso goxoa izan bear ez dun ařen.

Nik ere arako asmoa artu nun. Joan dan neguan, gaizkiena negon garaian ta obeto yartzeko itxaropen aundirik ez nun egunetan eta sendagiļeen iritzia entzun ondoren. Emen egun osoa nere gela zuloan sartuta, bakarrik, nere oldozkun iļunetan murgilduta, ibiltzeko gauza ez nintzala, ala bizitzekotan gelditzen zitzaizkidan egunak nere sendiaren ondoen obeto igaroko nitula oldoztuta an sartzeko baimena eskatu nun. Aldi luzearen buruan ezetz erantzun didate. Eskeřak ezezko au etortzerako asko oberatua nengola, ez zidan ainbesteko naigaberik eman. Baietz esan ba'zidaten ere orain nagon bezela egonda ez dakit zer egin izango nuen. Dana dala, oraingoz beņepein emen yařaitu bear. Noiz arte? Ez dakit. Baņa gure gauzak orain arterakoan daramaten abiadura ikusita bildur izatekoa da oraindik ere puska baterako ba-

gaudela Patxi'ren aginpidea luřeratu arte egon bear ba'degu. Aurtengo ontan zutik gelditzen baldin ba-da... Eskeřak ia egunero Dominikanera ageřaldi egin eta an biltzen diran beste zarauztařekin beřiketaldi batzuek egiņaz piska bat ezitzen degun gure eřimiņa. Bestela ez dakit nola yasango genduken.

...

Gutun hau idatzi eta handik 4 egunera berriro "indultua" eskatu zuen Hendaiako "Espainiako Konsulatuan" 49gn orrial-

dean ikusi daitekeen bezala.

Bera gaixorik zegoela eta etxera ezin itzuli izanez, seme alabak joaten ziran bera ikustera noizean behin, ez zen erraza izaten, garai hartan ez zegoen edonork pasaportetik izaterik eta gehienetan mendiz pasa ohi zuten muga.

Argazkian nahiko nabaria da Agurtzaneren jantzia eta oinetakoak mendirako egokituak direla.

Andoni garai batzuetan bere aita Josebarekin edo bere inguruan bizi izan zen, naiz eta 1944ean, Parisen ere denbora bat pasatu zuen.

1947an Kanbon, "Patronat"eko zelaian ospatu zuten Iñaki deunaren eguna, bertan izan ziren garaian oraindik alde hartan ziren abertzale gehienak, berak dionez bere lagun Yagobari, aurrez aipatutako gutunean.

EUSKAL JAIALDIAK ere antolatzen zituzten, hor daukagu haietako baten egitaraua, 1947ko irailak 20-21 et 22, Saint Palais herrian.

Egitarauaren arabera, dantza taldeak izan ziren, koroak, pilota partidak eta baita “su artifizialak” ere.

Bertan haritu ziren:

Lapurdiko OLDARRA taldea, Zuberoko “LES CHUBEROTARRAK” (sic), Behe Nafarroako “LES AMISKUTARRAK”, Tartetan euskal koroak ere, “CHORALE DE SAINT PALAIS”.

Honen ondoren herrikoentzat dantza saioa eta gauean su artifizialak. Bukatzeko gaueko 21etan “ORCHESTE CAPDEVIELLE d’Oloron” ekin dantzaldia eta “askotariko dibertimenduak”.

Astelehenean eguna hasteko, ohitura zen bezala meza bat eman zuten “2 gerratan” hildakoen alde. Ondoren Bidouze ibaian “ur-jokoak” eta Foirail plazan askotariko jokoak. Pilota jokoak ez ziren faltako eta “errebote”koa eta eskuzko binakakoa ere jokatuko ziren.

Eguna bukatzeko berriro dantzaldia izan zuten.

Asteartean txirindularien lasterketa ere izan zuten, 75 km.ko ibilbidea eginaz. 15.000 fr.ko saria ere izan zuen irabazleak. Azken emanaldia, beste joko bat inoiz entzun ez dudana, “Yoko-Garbi”, hontara munduko txapelduna Jean Urruty eta Dibon, Lemoine eta Chatelainen aurka jokatuko zuten.

Bukatzeko dantzak eta jolasak egunero bezala.

ERBESTEAREN BUKAERA

1947ko urtarrilan 17an Españaiko gobernuak “Dekretu” bat eman zuen, onen bidez errefuxiatuek gudan izan zuten jardueraren arabera “barkamena” jaso zezaketela.

Itxuraz gauza ez zen oso “garbia” izango eta Josebak hilabete batzuk itxaron eta gero, abuztuaren 9an Hendaian “Españaiko Kontsulatuan” aurkeztu zuen gudan berak izandako jardueraren “aitormena”, bertan honela zion:

DECLARA: (2) *Haber sido miembro del tribunal
médico militar, que funcionó en Bilbao.*

Jose Lincun

San Juan de Luz 9 de Agosto de 1969

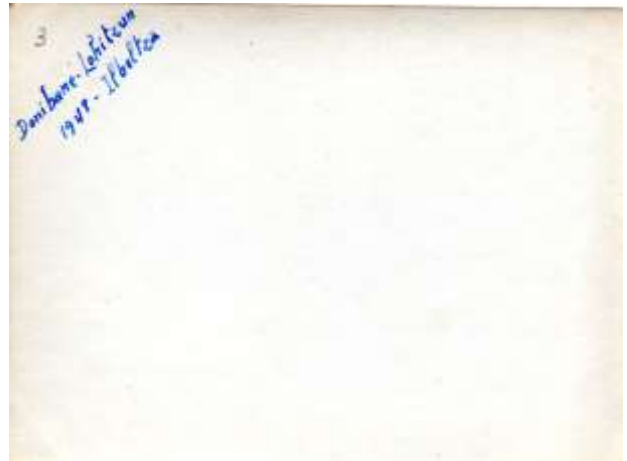
INDULTU ESKAERA

Hau egin ondoren, beste urte erdi bat itxaron behar izan zuen erantzuna jasotzeko eta bitartean bere ekintzetan jarraitu zuen.

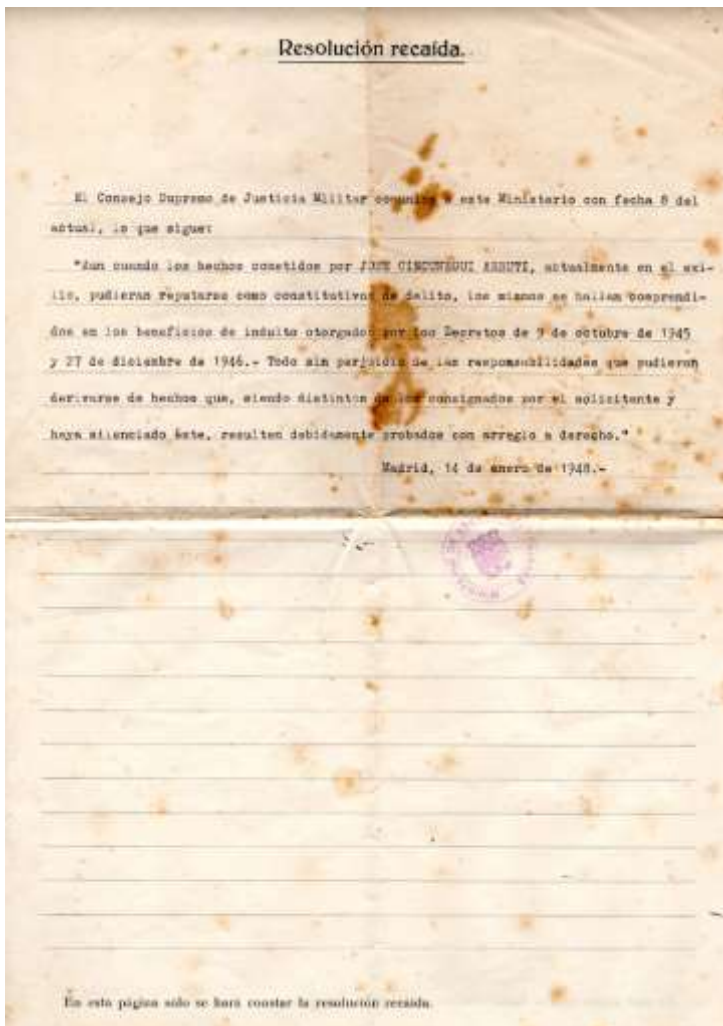
1948ko urtarrilaren 14ean jaso zuen barkamen erantzuna eta segidan hasi zen bidaia prestatzen, ordurako agurrak eginak zituen bere lagunaren artean, ba ditugu haietako bi bazkaritako argazkiak ere:

Azken egunak bere lanetan pasa zituen, hemen dago bere seme Andonik atera zion argazkia bere egunerokoan, "Donibane-Lohitzun 1948 – 11abuzoa" dio atzealdean, orduko Andoniren letra ezaguna dugu.

Indultua jaso eta berehala prestatu zuen bere itzulia Zarautzera, Urtarrilaren 20an. Bere seme Andonik oraindik erbestean jarraitu behar izan zuen beste 6 hilabete, ekainaren 14 arte, berak ere indultua lortu artean.

Hendaiako zubian, 11 urte luze geroago etxerantz, Iparraldeko bere lagun batzuekin eta Andoni semearekin ere.

BERRIRO ZARAUTZEN!

1948ko urtarrilaren 20a, Zarautza itzuli zen berriro, geltokitik etxerantz zihoan bere sendiarekin berriro elkartzera, Kale Nagusira iritsi eta kalearen izena begiratu zuenean etzun ezagutu, etzun ba “Calle de Victor Pradera” jartzen? Ura izan zen bere herrira iritsi eta lehenengo mina, berak alde egin zuenean kale Nagusia zena orain etsaiak izendatuta falangista honen izenarekin...

6 hilabete igarota, bere semea ere amnistiatua izan zen eta Zarautza itzuli ahal izan zuen.

Argazkian Joseba bere hiru seme, Andoni, Kepa eta Josu, eta herriko lagun batzuekin herriko plazan.

Aurreko Gabonetatik hamahiru urte igaro dira, baina berriro batu ahal izan ziren, Andonik ateratako argazkian ikusi daitezke Joseba, Martzelina ondoan, Ane zutik kafea zerbitzatzen, Agurtzane zigarroa pizten, erdi ezkutuan Josu eta ondoan Kepa, aurrean Amale, Andoniren emaztea jadanik hilabete aurretik ezkonduak eta neskatila Elvira, haien lehengusina eta atzean zutik dagona orduko Aneren senargaia, urte gutxi batzuen ondoren hil zena.

AZKEN HAMASEI URTEAK, 1948-1964

Hemendik aurrera ezin izan zuen, Zarautzen ere, bere sendagintza jarduera jarraitu, "Colegio de Médicos"ek etzioenez baimenik eman, garai honetan 63 urte zituen, eta, nahita nahiez, jubilatatu behar izan zuen.

Ba ditugu honetaz gutunak; Bat "Colegio"ko idazkariak Josebari buruz txostena eskatzen orduko Zarautzko alkateari eta bigarrena, honen erantzuna ere. Bertan diona ikusita ez da ulertzen zer arrazoi izan zuten horrela ez baimentzeko berak medikuntza jardueran jarraitzea. Honela diote gutunek:

"Colegio Oficial de Médicos de Guipúzcoa"

Con objeto de proceder a la depuración profesional del médico D. José Cincunegui Arruti, domiciliado en el año 1936 en Zarauz, en nombre del Colegio, ruego a Vd. que con carácter confidencial informe a la misma sobre los antecedentes del mismo pueda proporcionarnos.

Dios guarde a Vd. muchos años.

San Sebastián 26 de Abril de 1948

EL SECRETARIO

**ALCALDÍA
DE LA N. Y L. VILLA
DE
ZARAUZ**

A los fines de cumplimiento de su escrito R.S. 997 de fecha de 26 de abril p/pdo, en que interesaba información acerca de la conducta, antecedentes políticos y actuación personal durante el desarrollo del dominio rojo-separatista en esta villa del vecino de la misma y médico de profesión DON JOSÉ CINCUNEGUI ARRUTI; tengo el honor de poner en su conocimiento como resultado de la información practicada al efecto por esta alcaldía sobre los extremos interesados, que, dicho "encarado", políticamente considerado, era miembro del Partido Nacionalista Vasco, entusiasta y ferviente admirador de su ideal.

Conceptuándolo bajo el punto de vista de su personal conducta, tanto pública como privada, no cabe achacársele nada que desdiga de su acendrado catolicismo, de su correto y afable trato con sus convecinos y la acrisolada honradez que en todo momento dio pruebas durante su permanencia durante muchos años en esta villa.

Durante el dominio rojo-separatista en esta localidad, fué designado miembro del Comité de Orden Público en representación del Partido Nacionalista Vasco, no ostentando la Alcaldía del Ayuntamiento de esta villa.

Del examen de los datos recogidos en la información no se deja entrever nada que permita aseverar con absoluta certeza, que el citado SR CINCUNEGUI, durante el ejercicio de sus funciones como miembro del Comité, se hubiera distinguido por persecuciones a personas afectas al Glorioso Movimiento Nacional, Sí en cambio cabe destacarse con seguridad que no tuvo intervención directa ni indirecta en la detención, vejámenes que sufrieron los presos de la Causa Nacional y muy particularmente los mártires DON JOSÉ MARÍA DE URQUIJO y DON HONORIO MAURA, y que en cambio tuvo discrepancias y violentas-discusiones con sus compañeros del Comité, a fin de procurar una mayor garantía para la vida de los citados mártires mientras permanecieran en la localidad, dando órdenes a muchachos de las Milicias Vascas de su absoluta confianza para que custodiaran a los mismos.

Finalmente y en virtud de órdenes superiores, se ordenó el traslado de los presos a San Sebastián, a cuyo fin adoptó también las medidas de seguridad pertinentes, llegando indemnes los presos a manos de los Organismos superiores del Frente Popular que los había reclamado.

No se deduce tampoco de la información, el conocimiento de ningún hecho concreto que justifique actuación vesánica ni criminal por su parte, antes, al contrario, parece que su actuación fue procurar en todo momento una actuación justa y exenta de violencias y atropellos.

Dios guarde a V. muchos años.

Zarauz, a 8 de Mayo de 1948

EL ALCALDE

ANDONI ETA AMALE

Hemendik aurrera, gehien bat, sendiko gertaeraren berri emango dut, ditudan argazkiekin apainduta.

Lehenengo gertaera urte berean burutu zen, azaroaren 27an Andoni bere semea, garai hartako zaharrena, berekin erbestean izan zena urte hartara arte, Amale Arzelus ekin ezkondu zen.

Hurrengo urtean beste atsekabe gogor bat ere bizi behar izan zuten, bere laguna, erbestean zegoen **“LUZEAR”**

idazlea, aberkidea eta orain, dela 9 hilabete, aitagarreba ere Amalaren aita zenez, minbiziak jota hil zen Iparraldean abuztuaren 27an.

Baina bizitzak batzuk daramazki eta besteak dakarzki eta ez zuten asko itxaron behar izan lehenengo biloba ezagutze-ko, handik hamar egunera, 1949ko irailak 7an **Ander** jaio zen.

Bere bitza aurrera zihoan, 1950ko azaroan 18an lagunen artean ikusi dezakegu.

Sendia zabaltzen jarraitzen zuen eta 1951ko otsailak 12an bigarren biloba etorri zen, **Jon Andoni**.

1952ko ekainak 21ean hirugarrena, **Amale**

Argazkian hiru bilobak, amona Amalia LUZEAREN alarguna Amale bere besoe-tan bataio egunean, Josebaren eskutan Jon Andoni eta lurrean Ander.

Ohitura zen bezala, Zarautzen “Euskal Jaiera” joanda, bere etxe aurrean, 1952ko abuztuan Joseba, Martzelina, Amale eta orduan zituen hiru bilobekin.

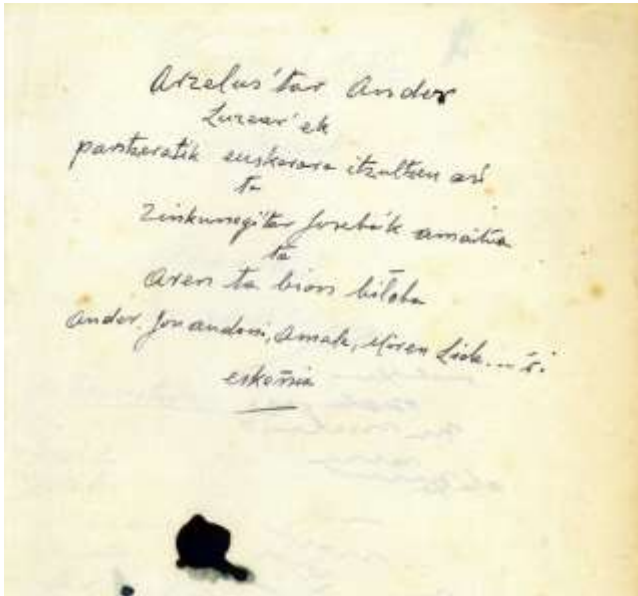
1953ko urtarrilean bere seme **Andonik argazki denda** bat iriki zuen Donostiako alde zaharrean, San Jeronimo kalean 13an, eta han izan zen bera ere, eta noski, ez zen faltatu apaiza eta denda bedeinkatzea ere noski.

1954ko maiatzak 10ean laugarren biloba, **Lide**.

1955ean Lidekin

Aurrez esan dudanez 25gn orrialdean, Ander Arzelus "LUZEAR"ek 1949an hil aurretik, Emmanuel Roblesek frantsesez idatzitako "MONTSERRAT" antzezlanari hasi zen itzultzen, berak "IBARROLA" izenpetu zuena, baina, minbiziak ez zion astirik eman azken lan hura bukatzeko. Urteak pasata, Josebak bere lagun eta gurasokidearen lana bukatzeari ekin zion eta horrela 1955 aldera bukatu zuen itzulketa eta honela dio lehenengo orrian; Orduan zituen bilobei, Ander, Jon Andoni, Amale, Lide...ri (... horiek etorriko zirenei ere esan nahiko zuen noski) eskaini zien beren bi aitonen lan hura.

1955ko maiatzean Anderek egin zuen bere lehenengo jauntzea, bera bertan izan zen noski.

1955ko irailak 10ean, bostgarrena iritxi zen, Lirañe.

Baina bizitzak beste atsekabe bat ekarri zien sendi osoari, **Lirañe** 1956-04-15ean, 7 hilabete zituela enbolia batek jota zendu zen bere aitaren besoetan, garai ilunak haiek ere...

Bizitzak aurrera jarraitzen zuen eta handik hila-
bete batera Jon Andoniren lehenengo jaunar-
tzea ospatu zuten urte berean.

Argazkian Joseba Jon Andoni eta amona Amalia-
rekin.

Ohikoa zen bilobek Zarautzen egunak pasatzea,

batez ere udaratan.

Goiko argazkian 1956an Joseba, Martzelina, bere
neba Santiago, honen alaba Elvira eta zutik Agur-
tzane, Josebaren alaba gazteena Amale eta Lidere-
kin.

Aldamenekoan 1957an Zarautzko tren geltokian, Jo-
sebak berak eramaten zituen bilobak Donostiatik Za-
rautzeroa trenez batzuetan.

Ez zen elizako ohituratan faltatzen eta 1957an bere bi bi-
loba zaharrenen "sendotzan" ere hor ikusi dezakegu go-
tzaiaren ondoan.

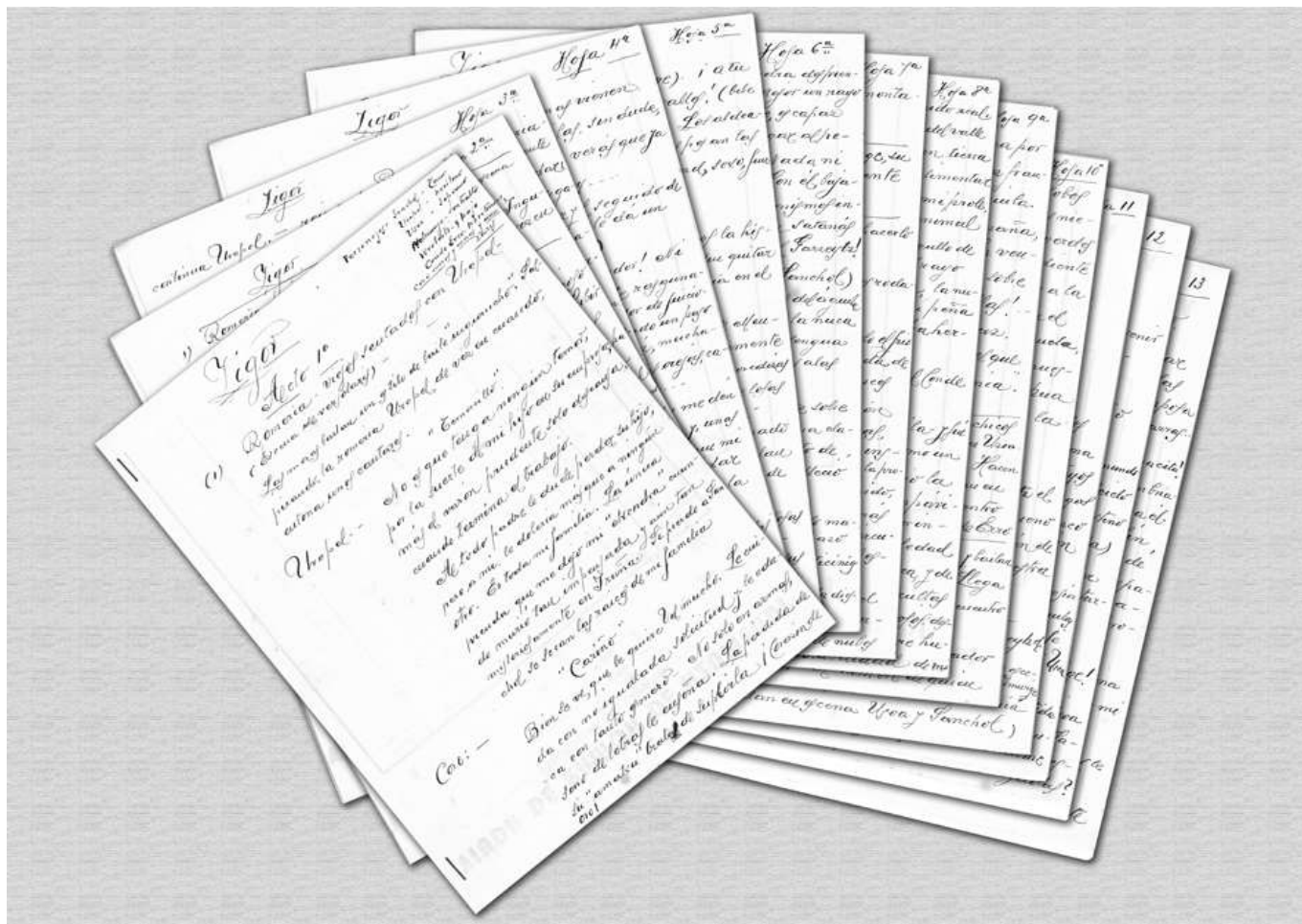
Eusko-Gogoia eta Eusko-deyan

1956 -1958 urtetan bi aldizkari hauetan ere idatzi izan zuen aurre esan bezala, Kozko muñoa, Kepadeunaren oilas-koak etab.

ZIGOR OPERA

Atzerago esan bezala A.B.A.O.k, 1957an txapelketa bat antolatu zuen Francisco Escuderoren musikarekin opera bat egiteko, euskal gaia izan behar zuen, euskal herrian edota Nafarroan kokatuta eta historikoa edo legendakora edo imajinaziozkoa.

Gidoia 900gn urte inguruan kokatzen da, Nafarroako lehenengo errege izango zenaren aurka jasandako erasoen inguruan garatzen da.

Naiz eta gidoi irabazlea Josebarena izan, libretoa Manuel Lekuonak idatzi zuen, Josebaren gidioan oinarrituta, baina aldaketa ugari eginaz Escudero eta bere artean. 1962an bukatu zuen Eskudero.

1966-VI-30eko "La Voz de España" k zionez, Bilbon eta Vienan batera estreinatuko zela zioten.

1967go Urriaren 4ean Bilboko Coliseo Albion, Austriako orkestra sinfonikoa Wilhelm Loibner en zuzendaritzapean eta 114 lagun koroan Ondarru, Bilbo, Bergara, Arrasate eta Laudioko elkarteekin, kontzertu eran eta tarteko zati batzuen faltan, ez osorik aurkeztu zuten. Libretoa eta operaren argudioa eta musika partitura moztuta editatuak izan ziren, estrenoko eskuko egitarauak Agustin Ibarrolak obrari buruzko frisu bat erreproduzitzen zuen. Ondoren Madrilgo "teatro Real"en, Iruineko Gayarre antzokian, Gasteizko Guridin eta Donostiako Victoria Eugeniean ere kontzertuak eman zituzten. Hurrengo urtean Madrilgo "La Zarzuela" guztiz eszenifikatuta antzestu zuten eta sekulako arrakasta izan zuela diote, harritzekoa bada ere zeren libretoa euskeraz eta gidioa guztiz euskal aberkoia izanik.

Urte berean Philips etxeak 3 LP tan grabatu zuen. Esan daiteke 1960k hamarkadako euskal musikaren ekitaldi garrantzi handienetakoa izan zela.

Bilbon berriro 1984an antzestu zen eta geroztik isilpean jarraitu zuen 1999go abenduaren 29an ABAOk beren 50garren urtebetetzean horrekin ospatu nahi zutela esan zuen arte, beraz 2003 arte itxaron behar izan zan lan ura berrikusteko.

Horrela ba 2003go apirilak 5ean Bilboko Euskalduna Jauregian Antonello Allemandiren gidari pean Bilboko Orkestra Sinfonikoa, Easo Koroa, eta Bilboko Operako Koroarekin antzestu zuten. Hau entzuteko grabazio bat ba dago: <https://youtu.be/5j2jUqM6TjQ>

Badago ere azken grabaketa bat 2007go azaroa eta abenduan egina, hau da: [Orquesta Sinfónica de Euskadi, Sociedad Coral de Bilbao, José Ramón Encinar \(musika zuzendaria\). DECCA, 2 CD \(0028947667957\) Zigor \(opera\).](https://www.decca.com/recordings/0028947667957)

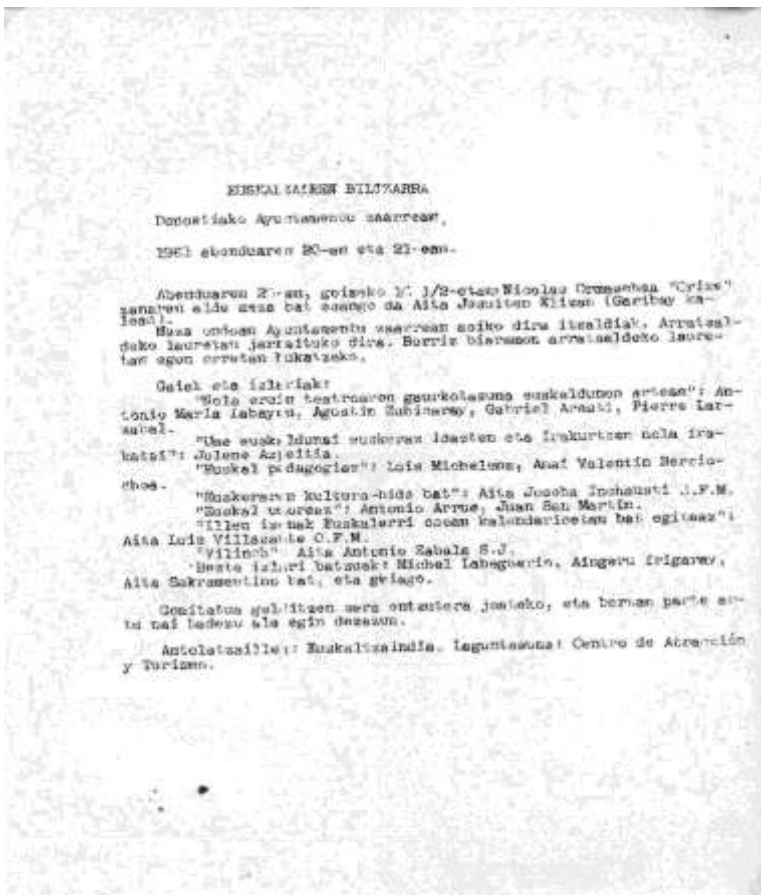
Hemen entzun, eta gain idatzita euskeraz eta erderaz, ikusi daitezke operaren zati batzuek.

<https://youtu.be/SExZ2fAJFDs>

Gaur egun zoritxarrez, opera hau, eta batez ere berak idatzitako gidoian oinarrituta dela, ez ezaguna dela euskaldunen artean ere esan dezakegu.

Nire ustez, hau izan zen bere azken idazlana, hemendik aurrera ez dut ezer gehiago aurkitu, naiz eta euskal kulturaren ekintzetan parte hartzen jarraitu zuela nabarmena izan, bere paperen artean aurkitu ditugu horren lekukoak, adibidez Donostian 1961ean, Santo Tomas bezperan eta egunean izandako:

EUSKALTZALEEN BILTZARRA

1961go abenduaren 20-21ean Donostiako "Ayuntamiento zaar-rean" Euskaltzaindiak antolatutako jardunaldietara gonbidapena eta egitarau.

Bertan ikusi daitezke gaiak:

Teatroaren gaurkotasuna, ume euskaldunei euskeraz irakurri eta idazten nola erakutsi, euskal umoreaz etab.

Hizlarien artean A.M.Labayen, Gabriel Aresti, Luis Mitxelena, Michel Labegerie, etab. ageri dira, garaian euskeraren alde lanean jarraitzen zuten ezagunenak. Joseba han izan zen ere dudarik gabe, berak gordeta dugu egitaraua.

1957go Irailak 10ean 6gn bi-loba jaio zen, **Koruko**.

ruz

1958an Irunen izan zen, bere emaztea eta onen neba Santi eta honen bi alabak, Itziar eta Elvirarekin, onek "Santa Gema"ren erlikiari bu-liburu bat du eskuetan.

Beste bidaiak ere egiten zituen, emen bere emaztea Martzelina, semea Kepa, bi alabak Agurtzane eta Ane eta honen senargaia, Martzelinaren neba Santi eta honen alaba Elvirarekin ere.

1960go otsailak
25ean 7gna, **Eneko**
etorri zan.

2020go urtarrilak 20an
zendu zen.

1961an **Kepa**, bere seme gazteena **Uxue Ortiz de Zarate**ekin ezkondu zen. Bera izan zen aitajauna.

1962an beste semea **Josu**, **Miren Larrañagarekin** ezkondu zen.

1962an ere **Ane**, alaba zaharrena ere ezkondu zen **Joxe Mari Urkizurekin**. Bertan ez zen izan Joseba, jadanik bere osasuna beherantz zihoan.

1962/07/27 **Gentzane** Zinkunegi Ortiz de Zarate, 8garren bilobaren jaiotza

1962/09/30ean **Amaia** Zinkunegi Larrañaga 9 garrena

1963/08/07 **Onintze** Zinkunegi Arzelus, 10 garrena

1963/10/10 **Ibon** Zinkunegi Ortiz de Zarate, 11 garren biloba Joseba bera bizirik zela jaiotako azkenekoa.

Bera hil ondoren beste 4 biloba jaio ziren, hauek aitona etzuten ezagutu baina amona Martzelina bai.
1964/1/16an **Mikel** Zinkunegi Larrañaga

1964/12/18an **Itxarone**

1967/07/31an **Iñaki** Zinkunegi Larrañaga

1970/03/12 **Maidier** Zinkunegi Ortiz de Zarate, azken biloba jaio zen. 2002/10/21 zendu zen.

1963an Zarautzen, "Mundo Mejor" auzoko etxean.

1964-01-09 an ZENDU ZEN

Azken denboraldia osasunez nahiko makal pasa zuen, orduan esaten zutenez "demencia senil" zeukan eta 1964go urtarrilaren 9an Zarautzko etxean hil zen.

Hiletetan jendetza izan zen. Garaiko egunkarietan, naiz eta gehienak ez izan bere pentsaerakoak, nola-bait, bere euskararen aldeko lana txalotu zuten.

Horrela zioten Diario Vasco, La Voz de España, La Gaceta del Norte eta Zeruko Argian:

reception de don Luis Mosquera, como miembro de la Academia de la Lengua Vasca.

LA VOZ DE ESPAÑA — 18-I-1984

Muerte del Dr. Cincunegui

Al fallecimiento del doctor Justo Cárate, del que dábamos cuenta ayer, tenemos hoy que añadir el del doctor José Cincunegui, ocurrido en Zarauz. Don José Cincunegui, natural de Régil, académico correspondiente de la Academia de la Lengua Vasca, escritor con abundante bibliografía en la lengua vernácula, acaba de fallecer en Zarauz.

Al doctor Cincunegui debemos, entre otros trabajos, la traducción al vascuence de "El criterio", de Balmes, labor aparecida en la revista "Euskal-Española". Sus obras están en su mayoría publicadas por esta entidad, de la que fue destacado conferenciante. Su labor como articulista es también notable.

Descanse en paz el doctor Cincunegui.

nos españoles y unos pocos...

LA GACETA DE

Fallece el doctor Cincunegui

ZARAUZ (Guipúzcoa). — Ha fallecido el doctor don José Cincunegui. Era natural de Régil, de esta provincia, y académico correspondiente de la Academia de Lengua Vasca. Tradujo al vascuence la obra de Balmes "El criterio". Fue también destacado conferenciante y articulista. A las honras fúnebres por el finado acudió un inmenso gentío.

Organización de Temas más...

Organizado...

Información...

ARGIA

ZERUKO

1984 - libretu 9 - ASTEKARIA - XXVII garren urte - 47 garren Zerbakia

ZINKUNEGI'TAR JOSE OSAGILLEA

Zarautz'en bere aspaldiko etxean, il zaigu Zinkunegi'tar Jose, sendagille aipatua. Euskaltzain au, urtez betea joan da; baiña ala ere, min bizia utziko du Euskaltzale guzien artean (G. B.).

Errexil'en jaioa zan euskaltzale au. Erri onek, euskaltzale iturria sortu digu urte auetan. Basarri ta María Dolores Agirre, erri artan jaiok ere, oso eza-gunak ditugu. Andik etorri zan, ba, gure Zinkunegi yayoa. Bere lan ugarian, ba-du liburu bat, Balmes'en «El Criterio», ain zeats euskerara itzulia. Lan orrek lendik aitatua zan Zinkunegi jauna, euskaldunen artean oso gora jaso zuan.

Euskal-Esnalea aldizkarian, makiña bat idaz-lan agertarazi zuan gure erreizildar jatorrak.

Gure burua oker ezpadago, zenbakizti bat, Aritmetika bat ere, idatzi zigun euskal-ikastoletarako.

Bere urteen pixuak eraman du gure artetik. Aspaldi ontan oso eroria zegoen osasun-alde-tik; eta ezin zezakean lengo bizi-tasunean iraun. Ala ta guztiz ere, bere eriotzaren lainoak, beltzez jantziko du euskaldunen biotza.

Aren seme Andoni ta beste senitarte guziari, bijoakie gure naigabe-agurra. Eta gure gazteei, len baiño biziago deadar egin bear diegu, joaten ari zaizkigunen utsuneak betetzen saia ditezela.

Jaunak bere pakean artuko zuan onezkero. Barru-barrutik opa diogu, zeruan gerta dedilla!

OMENALDIAK

EUSKERAZAINTZAK PLAKA BERE JAIOTETXEAN

Errezilgo bailara

Errezil

Andoni bere aitaren jaiotetxearen aurrean 1967an

Euskerazaintzak ezarritako plaka 1986an

Euskerazaintzak plaka bat ezarri zion "arkaitz aundi" bere jaiotetxean, ehun urte ziren sortu zela.

JAIOTZAKO EHUNGARREN URTEAN AIAN

Ezin dugu esan berak hain ugari egindako lanak ondoren ekarri dizkion omenaldiak hain ugariak izan direnik, lehenengoa **1986go azaroan 22an aurkitu dut, bere jaiotzako ehun garren urtea** bete zenean Errezilen, bere jaioterrian, egin ziotena 22 urte luze pasa ziren bera hil zenetik.

Bertan aita Santi Onaindiak eman zuen hitzaldiaren berri daukagu, horrela hasten da:

Jaun andreok

Negu naiz uda, urtean zear beti, alai ta eder dugun Errexil'en gagoz, bertoko gizaseme argi bat goretsi ta omendu nairik.

Errexil'ek, lur onak bezela, gizon eta emakume asko eman ditu, jakituriz ta egite arrigarriz ospe aundikoek izan diranak. Azken urteotakoak besterik ez aitatzeke, eta oraintxe gogoratzen zaizkidanak, or Basarri bertsolaria, or Tomas Agirre eta beronen arreba Dolores euskal idazleak, or Uzkudun, or karmeldar Aginagaldetarrak, or gure Jose Zinkunegi omendu nai duguna ta beronen anai Aita Bias karmeldarra, ainbat urtetan India'n mixiolari izana. Eta olantxe beste ainbat eta ainbat.

Jose Indalezio Zinkunegi

Neure «Euskal Literatura»-n onela idatzi nuen nik, gizaseme onen fitxa egiten astean: «Sendalari ta euskaltzale. Eredu bikaina ikusi ta ikasi nai duenarentzat. Bi arlotan langille aintzagarrri. Barnean zuena egitez adierazten alegindu zitzaigun, bere bizitza osoan. Gizaseme jatorra, euskaldun fededun. Zarata aundirik atera ez arren, Zarautz'en zeukan bere txokotik, mediku ta euskal idazle bezala etengabeko lana egin ziguna».

Errexil'en, ementxe jaio zan gure omendua, 1886-ko jorraillaren 29'an. Valladolid'en ikasi eban mediku karrera, eta ikasketak amaituta laster Zarautz'en jarri zen osakidetza lanean. 1914'an ezkondu zan Aia'ko alaba zan Marzelina Zabala'rekin: zazpi seme-alaba izan zituzten, bost mutil eta bi neska.

Zintzo agertu izan zan beti bere lanbidean. Orrez gainera, ba-zitun bere zaletasunak: irakurle porrokatua genuen, liburutegi ederra zeukalarik. Guraso ta kristau bezala noiz-nai ta nun-nai eman zuen ikasbide ezin-obeia. Jakintsu zanez, maite zuen ixiltasuna, eta pentsatzea. Berezko bait du gizonak gauzak barnez, muin-muiñetik zer diran ezagutu nai izatea. 1964'an il zan.

...

eta Josebak 1924ko hitzaldi batean esandakoak gogoratuz bukatu zuen hitzaldia:

...

Kirolan artean ez du futbola bakarrik aipatzen: lasterketa, txirrindularitza, pelota, igeriketa, mendi zaletasuna ta abar. Gaur, ordutik ona sartuta beste kirol batzuk ere ezagutzen ditugu Euzkadi'n. Auetatik, zeintzuk ote dira onenak? Gorputzari, bere atal guztietan, igikun edo mugimendu geien dakazkienak. Gorputzari lan eragin bear zaio. Eta ain zuzen gorputzari ta animari dagokien lanari buruz amaitzen du bere itzaldia.

Gorputzaz onela dio: Lana osasungarria da, osasunarentzako bear-bearrezkoa; lanean billatu bear degu beraz lenengo gorputzak bear duan igikuna, eta kiroletan eta beste soñekaldietan igikunoten osagarria, soñatal guztiak artu dezaten igikunen onura. Malla orixe ta besterik ez dagokie kirolai; or ongi daude; or goralgarriak eta osasungarriak dira; ortik beste batera aldatu ezkerok, ez ta ez».

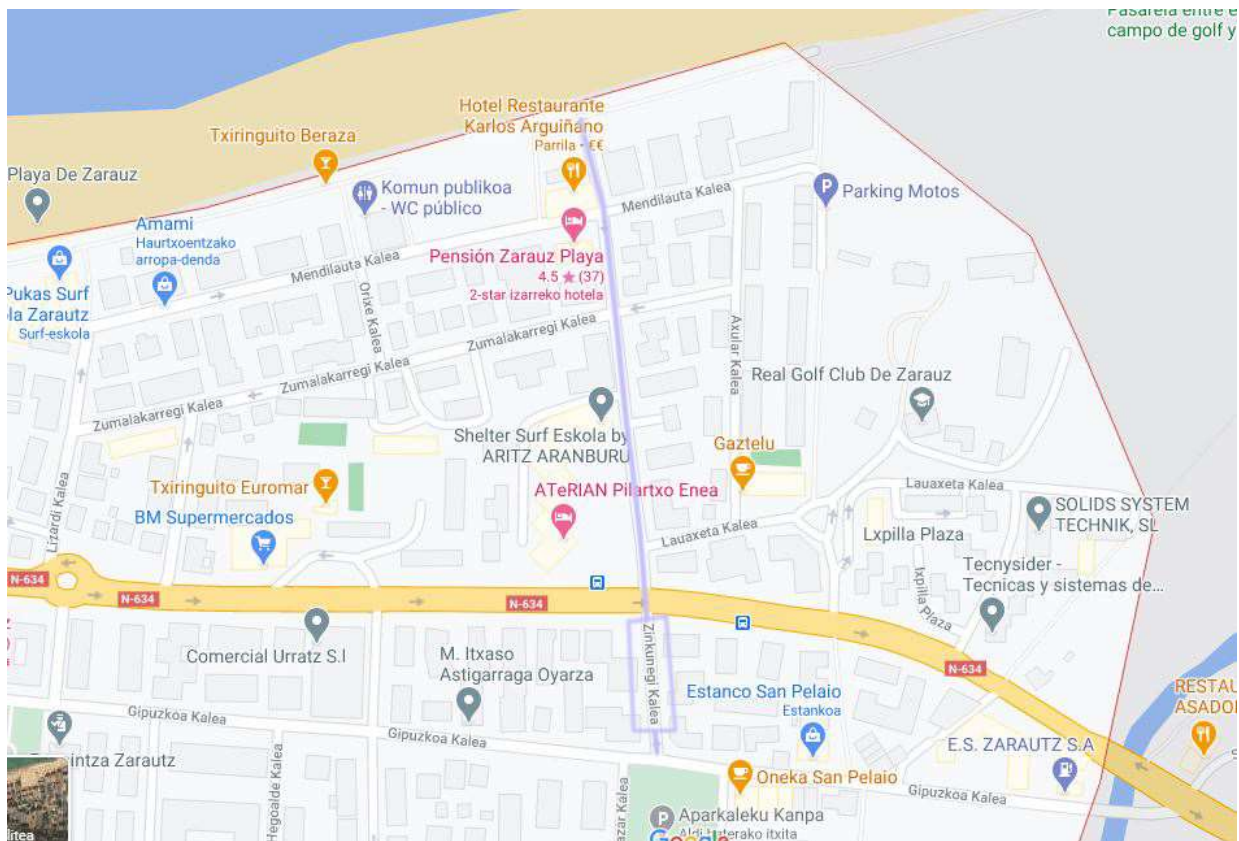
Eta animeari buruz, onela: «Gorputz-atalak bezelaxe gogoalmenak ere beren igikunak beren kirolak bear dituzte; adimena ere erabiltzeko, lan egiteko eman zaigu; kiroleaz eta jolazeaz baño zerbait geiagoz itzegin eta arazotu bear du gizonak. Izparringietako kirol-atala baño zerbait geiagoz irakurri bear du adimendunak. Luzaro geldo dagoan gorputz-atala igartu egiten dan bezelaxe, lanik egiten ez duen adimena ere illundu eta itzali egiten da. Eta argi au itzaltzen ba-zaigu, zer alde eukiko degu abereekin?»

Amaituz, emen J. Zinkunegi'ren bi itzaldien mamia. Min ematen zion biotz barruan eusko endaren ondazteak. Eta nolabait ondatze oni euskara jarri nairik, azaldu zigun bere iritziak, eskatzen ziona, sakon eta ederkiki azaldu ere. Onak dioskunez jakintsua zan, eta ba-zekian nola adierazi euskeraz barruan zekarrena. Nire eritiz, bada, merezi ditu gure txalo beroak.

Aita Onaindia

ZARAUTZEN KALEAREN IZENA

Bere bizia gehien bat eman zuen herrian, kale bateri bere abizena eman zioten, Gipuzkoa Kaletik hondartzara dioanari, Argiñanoren hotela du amaieran.

EHUk 75 urte - 2011/12an Omenaldiak Bilbon, Donostian eta Gasteizen

Bilbon, 2011go azaroaren 24an eta Donostian 2012go otsailaren 1ean, Jesus Mari Makazagak eman zituen hitzaldiak.

Hau izan zen egitaraua Donostian (Erderaz eta euskeraz):

Pauli Dávila (Catedrático de Historia de la Educación de la UPV/EHU): "La Universidad Vasca, la facultad de medicina y la escuela de enfermería 1936-37"

Jesus Mari Makazaga (UPV/EHU Euskara zerbitzuetako Zuzendariak): "Jose Zinkunegiren sendakintz-euzkera-ren oinordeko gara".

BILBOKO UNIBERTSITATEA

1977go urriaren 6an, 77-78 ikasturtearen hasieran, sendiari bidalitako gutun baten bidez eskertu zioten Unibertsitate honen sortzaile eran emandako zerbitzuak 1936an.

UNIVERSIDAD DE BILBAO
EL RECTOR:

RAMON MARTIN MATEO Rector de la Universidad de Bilbao,
POR CUANTO,

el Dr. D. JOSE ZINKUNEGUI, titular que fue de la disciplina de "EUSKERA MEDICO", de vocación universitaria, bien probada y excelente cultivador de su especialidad científica.

POR CUANTO,
en épocas difíciles contribuyó decisivamente a la promoción de la Universidad Vasca, cuyas efemérides celebramos en el Acto de Apertura de Curso 1977-1978.

LAMENTANDO profundamente que, aunque en espíritu le tengamos todos bien presente, no pueda encontrarse entre nosotros.

QUIERO DEJAR TESTIMONIO, en nombre de la Universidad de nuestro agradecimiento por sus valiosos Servicios como -- Fundador de esta Institución.

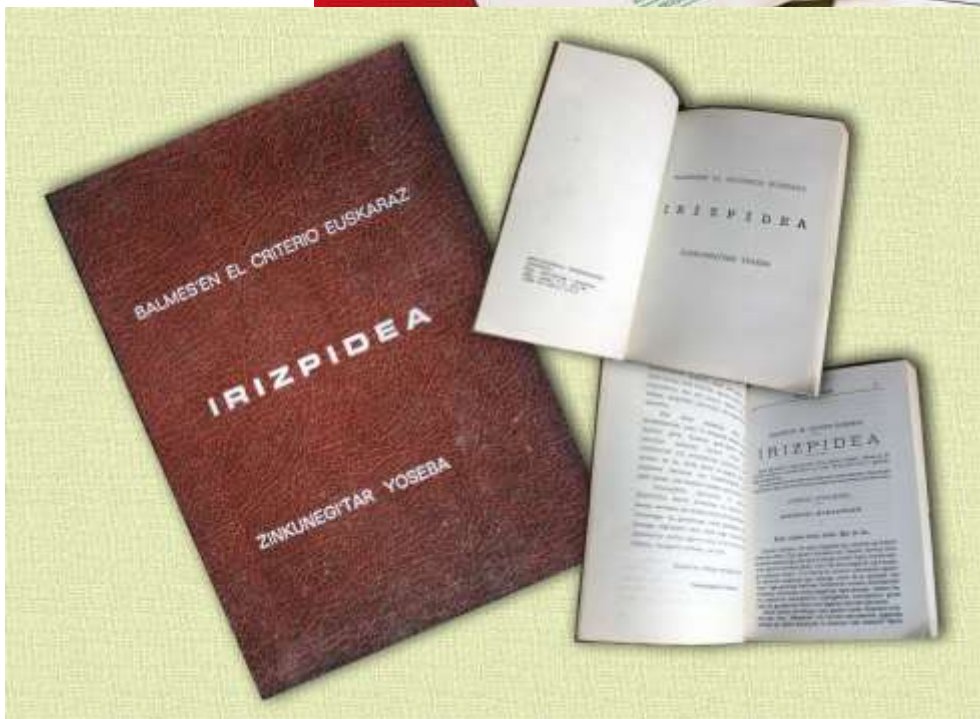
Bilbao, 6 de octubre de 1.977

R. Martín Mateo

BERAK GORDETAKO
PAPERAK,
OROIGARRIAK,
BESTE LAN BATZUEK
etab.

Abesti eta olerkien letrak gordetzen zituen. Pilatxo bat aurkitu ditut berak gordetako paperen artean.

Lehen sartu ez ditudan beste lan batzuek, zirriborroak, etab.:

Gramatikari buruz zirriborro pilatxo bat ere aurkitu dugu.

Ondoan dugu adibide bat: aditzak, Frantsez-euzkera .

CONCEPTO DE GRAMÁTICA

“Gramatika” kontzeptuari, Konjugazioei eta abarrei buruz, erdaraz egindako lantxo batzuek dira.

hauek.

KONJUGAZIOAK

“Verbo Bizkaino”ri buruz

ADITZEI BURUZ

EL TIEMPO FUTURO

36 orrialdeko lana.

Euskera "ona" ala "erraxa" tzaz eztabaida ugari izan zituen bizi guztian, ba dugu 1935ean "Ifintzik" Josebari erantzundako idatzi bat (El día egunkarian izan daiteke, orriaren zati bat bakarrik dago, baina Atarmiri "El Dían" berak esandakoari buruz erantzun bat da)

Basarriekin ba ditu ere kezak euskera-ren "aldeko" lanak "erdara hutsean" espainiar egunkari batean duen "MI ATALAYA MONTAÑERA"n esaten dituenak euskaraz defenda ditzan, horretarako egokiagoa izan zitekean egunkariren batean.

(idatzi hau ez da berea, baina bere pentsaerakoa izan daitekeela pentsatzen dut eta horrengatik gordeko zuela).

Euskera ezagutzeko «Nire Laguntza»

Euskera ezagutzeko Baionan 1939an argitaratutako liburutxo bat da. Berak ez zuen egin, berak gordetako paperen artean zegoen eta polita iruditu zaidalako sartu dut emen.

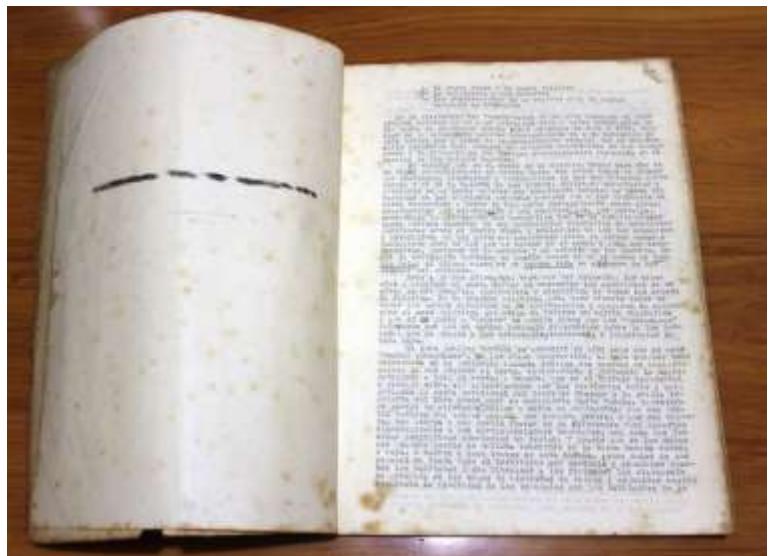
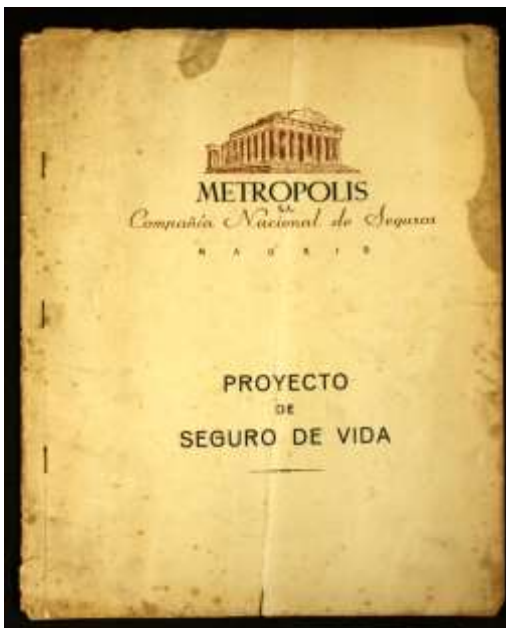

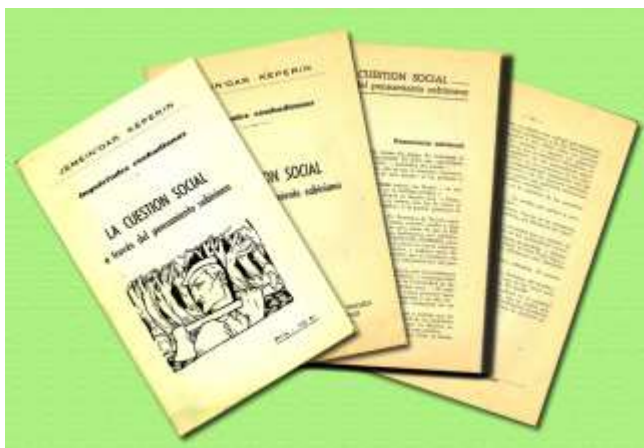
Ba daude mordoxxka bat paper abesti eta bertsoz beteta. Hauek berrizatzea beharrezkoa dute beste paper askok bezala.

"El hecho vasco -1936-1939"

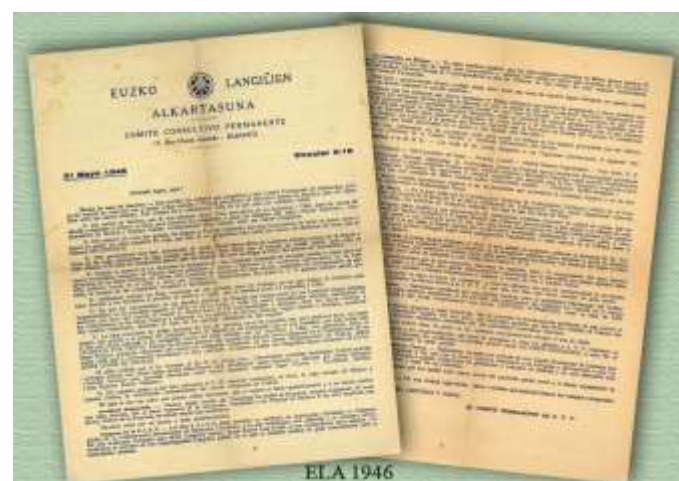
Izenburu honekin egindako lantxo hau ez da berea, baina bere paperen artean gordetako da ere, honen berezitasun handiena zera da, lana "ezkutatze" erabili zuten azala: «PROYECTO DE SEGURO DE VIDA» dion karpeta bat erabili zuten benetako gaia ezkutatze...

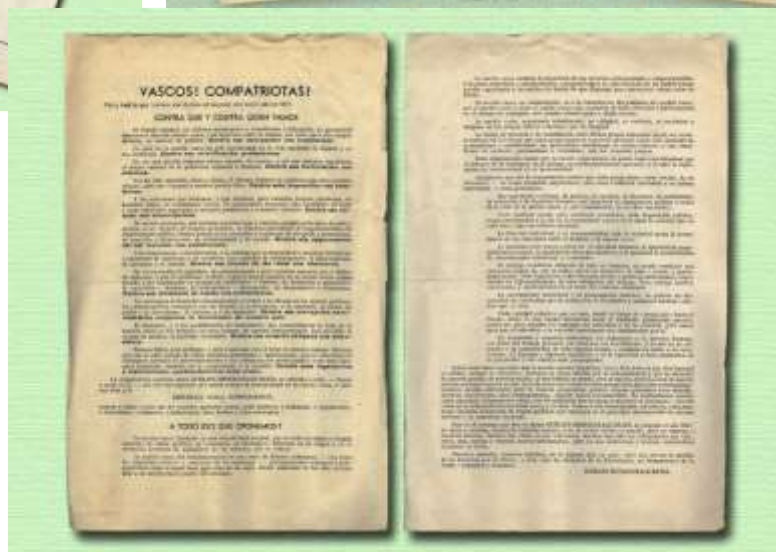
GAI SOZIALAK

Gai sozialetan ere saiatzen zen, badaude bere paperen artean gaiari buruzko liburutxoak eta panfletoak ere, adibidez Jemein'dar Keperinen «LACUESTIÓN SOCIAL a través del pensamiento sabiniano» edo ta ELA-STVren Parisko asanbladakoak, langileeri 47an idatzi bat, Kristau Sindikatuen batzarra Amsterdamen etab.

ELA 1946

Badago ere "EUZKADI-MENDIGOXALE-BATZA" ren 1947ko panfleto bat.

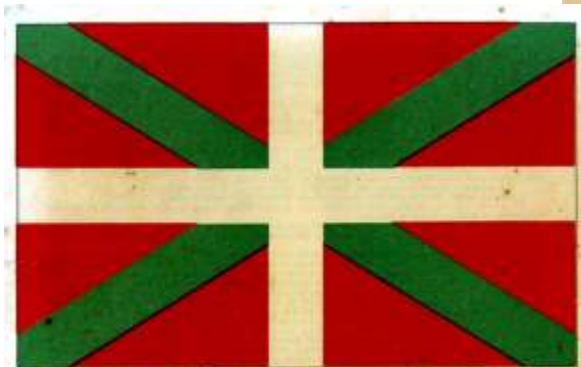

DOCTRINARIO VASCO

- La Patria de los vascos es Euzkadi.
 - La morada y hogar multiseccular de los vascos la constituyen: Araba, Gipuzkoa, Nabara y Bizkaia, que hoy se dicen provincias españolas, Laburdi, Zuberoa y Benabara que se reputan francesas. Políticamente, son los unos ciudadanos españoles y los otros franceses.
 - Originariamente y por naturaleza, ni son los unos españoles ni los otros franceses: unos y otros son simplemente vascos.
 - Los vascos por sí solos forman una nacionalidad distinta de la española y de la francesa, clasificada y proclamada por los etnólogos como raza *isla*.
 - Los idiomas francés y español manifiestan el común origen recibido en la corrupción de la lengua latina. El idioma propio de la raza vasca es el *Euskera* o vascuence, distinto por su léxico y por su mecanismo gramatical al francés y al español.
 - Los vascos fueron los primeros ocupantes de su actual territorio, y sucedió esto muchos siglos antes que surgieran a la vida el pueblo francés y el pueblo español.
 - La organización social y política de los vascos fué determinada por sus PROPIAS LEYES, hechas por ellos mismos para sí mismos, sin ingerencia de ningún poder extraño.
 - No todos los vascos se regían por las mismas leyes; aunque sí por muy parecidas.
 - Formaron varios Estados políticos independientes entre sí y del mundo entero.
 - No fueron siete los Estados, sino más bien seis, porque Benabara era la sexta merindad de las que componían el antiguo Reino de Nabara.
 - Los vascos jamás renunciaron de buen grado, a su innata soberanía. Nuestro pueblo perdió la facultad de gobernarse a sí mismo: Laburdi, Zuberoa y Benabará en el año 1789; Araba, Gipuzkoa, Nabara y Bizkaia, medio siglo después, en 1839.
 - Las consecuencias que se han seguido a nuestro pueblo de esta pérdida de su soberanía son desastrosas y lamentabilísimas. La raza latina se halla inficionada de espíritu irreligioso, mientras que la vasca ha sido una de las más sólidamente religiosas de la tierra, en tanto que conservó su libertad. La antes viril y nobilísima raza vasca se ha visto, desde el momento en que perdió su independencia, en inminente peligro de muerte del cuerpo y del alma; quebrantados sus caracteres de nacionalidad, iba a hundirse en el abismo de la corrupción latina. El remedio contra tamaña desgracia es el de unirse los vascos todos en el amor al lema nacional *Imun-Gotzue eta Lagi-Zorri*: DIOS Y LA LEY VIEJA. Quiere decir, que ha de amarse sobre todo a Dios y a su Religión, practicándola sinceramente en todas ocasiones y refiriendo a El la felicidad del pueblo vasco; que vuelvan a reunirse las Cortes de Nabara, las Juntas Generales de Gernika, las Hermandades de Araba, las Juntas o Asambleas de Gipuzkoa, y los Biztates de Zuberoa y Laburdi, investidas todas de la facultad soberana de dictar sus leyes, sin intrusión de Poderes extraños; preconizando además la unión voluntaria de los seis Estados en la Confederación libre de toda la Raza, en la EUZKADI soberana.

Jesús Alvarez-Bilbao

EUZKADI ES LA PATRIA DE LOS VASCOS

DOCTRINARIO VASCO

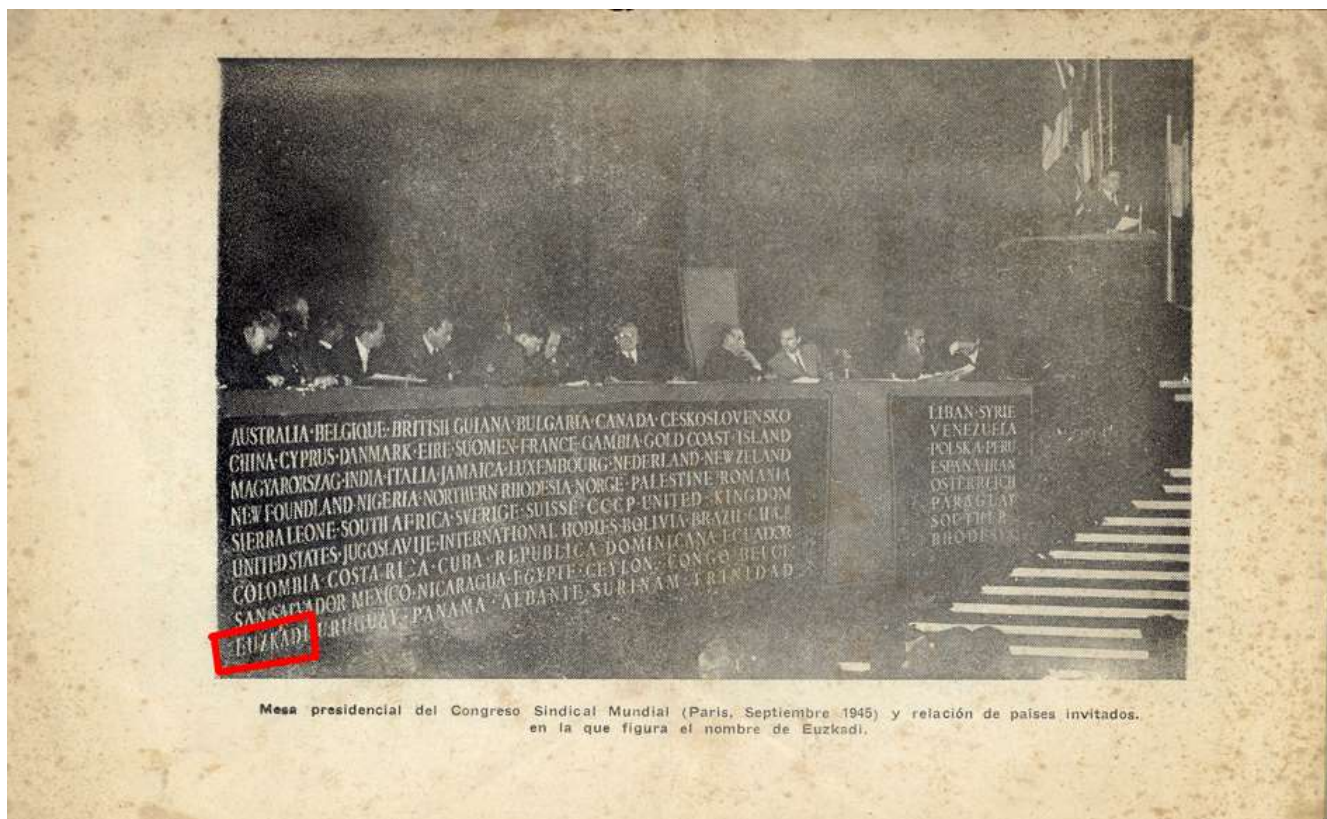
- La Patria de los vascos es Euzkadi.
 - La morada y hogar multiseccular de los vascos la constituyen: Araba, Gipuzkoa, Nabara y Bizkaia, que hoy se dicen provincias españolas; Laburdi, Zuberoa y Benabara que se reputan francesas. Políticamente, son los unos ciudadanos españoles y los otros franceses.
 - Originariamente y por naturaleza, ni son los unos españoles ni los otros franceses: unos y otros son simplemente vascos.
 - Los vascos por sí solos forman una nacionalidad distinta de la española y de la francesa, clasificada y proclamada por los etnólogos como raza *isla*.
 - Los idiomas francés y español manifiestan el común origen recibido en la corrupción de la lengua latina. El idioma propio de la raza vasca es el *Euskera* o vascuence, distinto por su léxico y por su mecanismo gramatical al francés y al español.
 - Los vascos fueron los primeros ocupantes de su actual territorio, y sucedió esto muchos siglos antes que surgieran a la vida el pueblo francés y el pueblo español.
 - La organización social y política de los vascos fué determinada por sus PROPIAS LEYES, hechas por ellos mismos para sí mismos, sin ingerencia de ningún poder extraño.
 - No todos los vascos se regían por las mismas leyes; aunque sí por muy parecidas.
 - Formaron varios Estados políticos independientes entre sí y del mundo entero.
 - No fueron siete los Estados, sino más bien seis, porque Benabara era la sexta merindad de las que componían el antiguo Reino de Nabara.
 - Los vascos jamás renunciaron de buen grado, a su innata soberanía. Nuestro pueblo perdió la facultad de gobernarse a sí mismo: Laburdi, Zuberoa y Benabará en el año 1789; Araba, Gipuzkoa, Nabara y Bizkaia, medio siglo después, en 1839.
 - Las consecuencias que se han seguido a nuestro pueblo de esta pérdida de su soberanía son desastrosas y lamentabilísimas. La raza latina se halla inficionada de espíritu irreligioso, mientras que la vasca ha sido una de las más sólidamente religiosas de la tierra, en tanto que conservó su libertad. La antes viril y nobilísima raza vasca se ha visto, desde el momento en que perdió su independencia, en inminente peligro de muerte del cuerpo y del alma; quebrantados sus caracteres de nacionalidad, iba a hundirse en el abismo de la corrupción latina. El remedio contra tamaña desgracia es el de unirse los vascos todos en el amor al lema nacional *Imun-Gotzue eta Lagi-Zorri*: DIOS Y LA LEY VIEJA. Quiere decir, que ha de amarse sobre todo a Dios y a su Religión, practicándola sinceramente en todas ocasiones y refiriendo a El la felicidad del pueblo vasco; que vuelvan a reunirse las Cortes de Nabara, las Juntas Generales de Gernika, las Hermandades de Araba, las Juntas o Asambleas de Gipuzkoa, y los Biztates de Zuberoa y Laburdi, investidas todas de la facultad soberana de dictar sus leyes, sin intrusión de Poderes extraños; preconizando además la unión voluntaria de los seis Estados en la Confederación libre de toda la Raza, en la EUZKADI soberana.

ABERRI EGUNA 1937 BILBON

Guda garaian, 1937 Bilbo oraindik frankisten menpean erori aurretik, Begoñan ospatu zuten Aberri Eguna, Bertako oroigarri moduan gorde zuten bertan ospatutako mezaren liburuxka.

ELA-STV 1945ean munduan

Parisen 1945go irailean ospatu zen “Munduko Sindikatuen biltzarra”. ELA-STV han izan zen eta mahaiburuan izendatuta agertzen zen “Euzkadi” beste herrialde guztien artean.

OCTUBRE
8
JUEVES

Bilbao, 1936

Año XXIV Edición y Administración: Correo, 17, 1.º Apartado de Correos: 234 Teléfono: 13.818 Número: 7.455

Euzkadi

PRECIOS DE ABONAMIENTO:
 Año (12 números) 4.500 Ptas.
 Semestre (6 números) 2.250 Ptas.
 Mensual (1 número) 375 Ptas.

UNA JORNADA HISTORICA PARA EUZKADI

HA QUEDADO CONSTITUIDO EL GOBIERNO VASCO

Elegido presidente del Ministerio provisional don José Antonio de Aguirre, fué proclamado ayer en el cargo, en una sesión solemne, en la Casa de Juntas de Gernika, prestando juramento aquí bajo el Arbol histórico de las libertades vascas

"Venimos a cumplir inexorablemente la ley y a mantener el orden", dice la declaración ministerial del Gobierno que acaba de constituirse.-Otros detalles de la jornada.

El artículo de este número... (text continues)

El primer Gobierno de Euzkadi

Presidencia y Defensa: José Antonio de Aguirre (Basque)

Gobernación: Teodoro de Montejo (Basque)

Hacienda: Hilario de la Torre (Basque)

Justicia y Cultura: Jesús María de Leizaola (Basque)

Obras Públicas: Juan de Arzoparria (Basque)

Trabajo, Precisión y Convenciones: Juan de las Torres (Basque)

Salud: Manuel Juan García (Basque)

Industria: Santiago Anas (Basque)

Agricultura: Gonzalo Nerdi (Basque)

Benéfico: Alfredo Espinosa (Basque)

Comercio y Abastecimiento: Ramón María de Aldama (Basque)

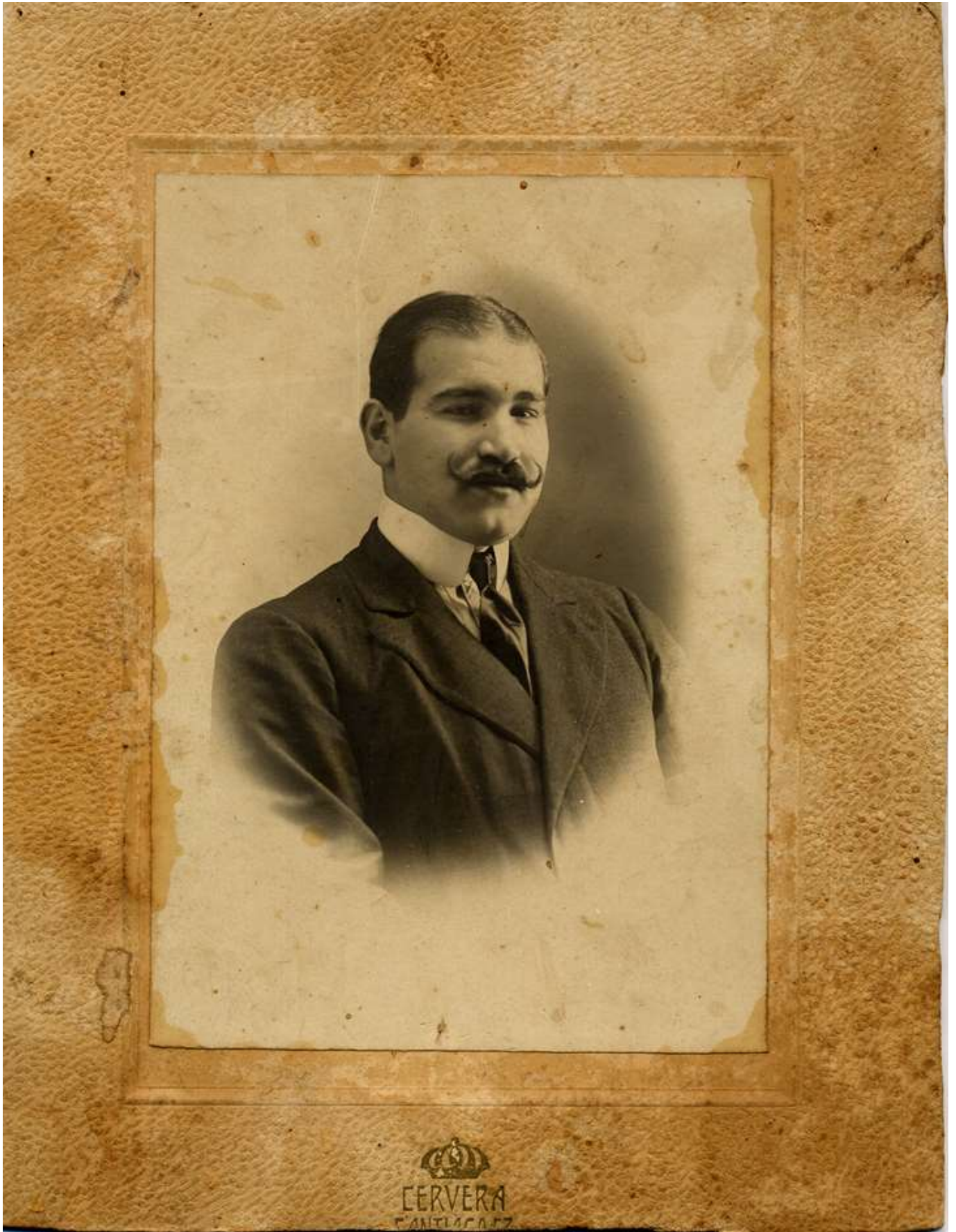
El Sr. Aguirre, presidente del Gobierno Vasco, en un momento de la sesión solemne de constitución del Gobierno en Gernika.

ARGAZKI GEHIAGO

Iparraldean, 1947an
Agurtzane, Andoni, Josu,
Narkis eta Mari eta
beste lagun batekin.

Baditut liburuan sartu gabeko argazki gehiago, hemen sartuko ditut ez daitezen “galdu” norbaiten etxean edo ar-txiboren batean. Batzuek non eginak diren badakit baina beste batzuek ez, horren arabera izenpetu ditut:

1947 inguruan Hileta batean, bertan ageri da Joseba eta Narkis, Andoniren garai hartako eta bizi guztirako lagun handia ere. Ez dakit seguru baina hizlariaren atzean dagoen atabalaria Andoni izan daitekeela iruditzen zait.

Gaineko 3 jatorrizko argazkiak batuta.. Bertan Joseba ageri da. (bigarrenean eta hirugarrenean)

Bihotzekoak jota 1946an, osatze garaian Donibanen

“Saint Christau”n 1939ko Aberri Egunean

1947go ABERRI EGUNA BAIONAN

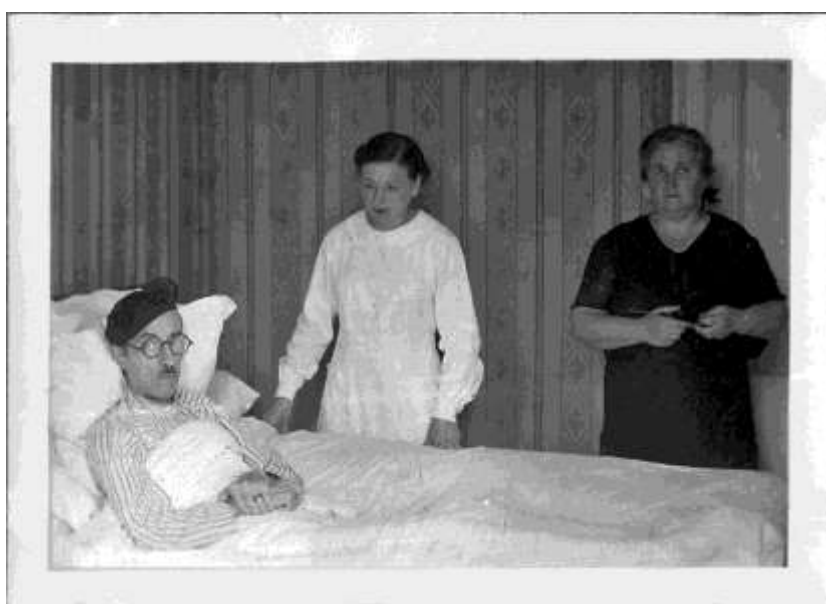
1948ko ilbeltzak 4ean, indultua jaso ondoren

KANBOKo tuberkulosiaren aurkako osategian 1941ean

KANBOko tuberkulosiaren aurkako osategia

SENDIA SAINT CHRISTAU-LURBEn

Goikoan bileraren bat dirudi eta aldamenean ospakizunen batean, San Kriston edo Saran.

Donibane-Lohitzunen lagun batzuekin

Donibanen, 1947 inguruan

Zarautzen 1948an Iparraldetik itzuli ondoren.

1949an Zarautzko malekoian, besteak beste, Amale, lehenengo aldiz, haurdun.

Donostian, 1958ko gabonetan, bere seme Andoniren eta Amalaren etxean, lehenengoan bera erdi moztuta, ondoan bere seme gazteena, Kepa, bere aurrean bere hirugarren biloba Amale, Keparen ondoan lehenengo biloba, Ander, onen ondoan bere amaginarreba kide Amalia eta bere bigarren alaba, Agurtzane. Bestean, egun berean, Ander, Amale, Koruko eta "Lasa Jauna" ELAko sindikalista, sendiaren laguna, Andoniren sendiko etxean bizi izan zen 1960-1964 urte inguruan.

Kepa eta Uxueren ezkontzako bazkarian. Lehenengoan Amale eta, erdi moztuta Andoni, atzean bere ezkonanaia Santi. Beste bietan bere emazte Markeliñerekin.

Josu eta Mirenxuren ezkontzan

Zinkunegi Arruti'tar Joseba

***MARKELIÑE
eta
seme alabak***

Ezin dut bukatu liburua Josebaren
emaztea, Markeliñe, aipatu gabe, eta
bide batez, beren seme-alabak ere.

Markeliñe (Martzelina)

1893ko azaroak 06 / 1974ko urtarrilak 09

Markeliñen aita Agustin Felipe zen eta onen ama Francisca Antonia Zufiria argazkian

Markeliñen ama Manuela Antonia Segurola eta onen ama Manuela Josefa Arrizabalaga

Markeliñe, Martzelina guk erabiltzen genuen eran, niretzat "Zarautzko amona" zen. Aurrez esan bezala Aian Jaio zen 1893ko azaroak 6an. Ahizpa bat eta bi neba izan zituen, Juana, Isidro eta Santiago. Ahizpa moja "Mercedaria" izan zen, Santiago "Tetuango gerran" ibili zen, Melillan hiru urte egin zituen.

Ama, **Manuela Antonia Segurola** zen, bere biloba Elviraren esanetan, "seroria" zen, bera ere Aiarra baina honen ama 1862go irailaren 23an Azpeitian, Aratz Errekan jaioa zen. Bertan ezkondu zen **Agustin Felipe Zavalarekin**, hau Aiarra zen, Elviraren esanetan "sacristaua" eta "zapaterua" zen eta "botiñak" egiten omen zituen garai artan (erriko mais-trantzat, gona luzeak eramaten omen ziran garai artan) eta Aian bizi izan ziren. Honen aita Aiarra zen ere, birraitona Amasatarra eta atzeragokoak Urretxuarrak, 1600 inguruan. Eta ama, Martzelinaren amona, Usurbildarra, honen birraitona Lazkaotarra 1710ean jaioa, adar honetan aurkitu du-dan azkenekoa hau da.

Aurrez esan bezala, 1917an ezkondu zen Josebarekin.

Zazpi seme alaba izan zituzten, aurrerago zerbait gehituko dut hauen bizitzatzaz gure oroimenean jarraitzen bai dute, gaur egun denak zenduak direnez.

Gaztaroko bere izaerari buruz ez dakit ezer, hauek dira garai hartako ditudan argazkiak, txikitan bat bere amarekin eta beste bat aita eta neba batekin, gero lehenengo jaunartzekoa eta hurrengoa ezkontza egunekoa da.

Ezkondu ondoren jostuna izan zela dakigu, horrerik esker, ahal zuen moduan atera zituen aurrera seme alabak, Joseba erbestean izan zen garaian eta gerora ere, Josebak ezin izan bai zuen bere medikuntza lanetan jarraitu gehiago, atzerago esan bezela, frankisten errepresioak etzuen eten eta etzioten baimenik eman medikuntzan jarduteko.

Baditugu guda garaiko argazkiak, beren seme-alaben zainketa bere buru gelditu zen gehienbatean zeren Josebak bere sendakintz lanetan jardun behar izan zuen munduko guda hasi eta alemandarrak iparraldera iritxi ziren artean.

Josu eta Keparekin 1937go 11beltzak Ilean Bilbon.

Saint Christaun Martzelina, Joseba eta Agurtzane.

1940 aldera, alemaniarrek Frantzia sartuta, Zarautzera itzuli ziren, bera bakarrik senarra erbestean gelditu behar izan zuten, 4 umeekin, Ane, Josu Kepa eta Agurtzane.

Lehendabizi bere neba Santiren etxera egin behar izan zuten beren etxea eta ondasun guztiak guda ondoren, frankistek lapurtu zizkietenez, aurrerago "Victor Pradera" kalera joan ziren bizitzera, Itxaropena argita-

letxearen ondoan. (Nire kabuz zera pentsatzen dut, naiz eta ez izan horretaz ziurtasunik, Itxaropenako jabea, Patxi Unzurrunzaga, Josebaren oso ezaguna eta laguna zenez eta Josebaren bi seme zaharrenak, biok guda aurrean bertako langileak izan zirenez eta gudaren ondorioz zendu zirenez, Unzurrunzagatarren bidez lortuko zutela etxe ura).

Garai hartan bere jostun jardura bidez bizi behar izan zuten eta nahiko egoera ekonomiko eskasean, garai gehiengoak bezala, bera bakarrik, senarra gabe, ahalegindu behar izan zuen seme alabak hezitzen, naiz eta zaharrenak Anek 18, Josuk 15, lanean hasi ziren segidan etxean laguntzeko, Kepak 11 eta Agurtzane 9 urte zituzten orduan.

1948 garren urtean Joseba itzuli zen Zarautzera, baina bizimodua, lehen esan bezala, ez zen asko hobetu.

Ordutik aurrera ere bere bizi guztian josketan jardun zuen, horretan bere alaba **Agurtzaneren** laguntza ere izan zuen, bera ere jostuna izan zen eta bere gurasoekin bizi izan zen haien bizi guztian.

Gurasoak zainketa beharra izan zutenean ere, Agurtzane bere gain hartu zituen egin behar guztiak.

Iparraldera nolabait joan izan zela badakigu, 1946-47an Joseba gaixo izan zenean behintzat, argazki honetan ikusi dezakegu ez zuela bere jostun jarduera atzean uzten, hor daukagu argazkian jostunen aldizkari bat magalean, argazkia Joseba ikustera iparraldera joandako batean, bere seme Andonik ateratakoa da 1946-47 inguruan...

1974, bere senarra zendu zela hamar urte bete ziren egun hartan eta berak, itxuraz, 1974ko urtarrilaren berderatzian, Josebaren egun berean hamar urte geroago berarekin biltzea pentsatu zuela dirudi eta horrela joan zitzaigun betirako.

Martzelinaren seme-alabak beren emazte eta senarrarekin 1981ean, beren lehenengo biloba eta iloba-biloba Andertxoren 1° jaunartze egunean

AGURTZANE

1931ko ekainak 17 / 2007ko abuztuak 12

Agurtzane alaba txikiena zen. 1931an jaioa Zarautzen, bere txikitako ezer gutxi dakit.

5 urterekin guda hasi zenean bere bizitza ere nahastu zen eta Bilbon eta Iparraldean igaro zituen ia bost urte, hamar urte bete aurretik.

Ez dakit ze motatako ikasketak egin zituen.

Agurtzane eskalako lagunekin

Etxean bertan zeukaten lantegia. Han izaten ginenean bertan ikusten genituen lan ta lan. Noizean behin enkarguak ere egiten genizkien, ez naiz ahaztuko inoiz enkargu haietako batean gertatutakoa: «Hotel Zarauz» era eraman behar izan genuen "zerbait", ez naiz gogoratzen zer zen, eta "propina" moduan zera eman ziguten: saltxitxa batzuek, gu pozik joan ginen etxera gure "sariarekin" eta izebaren aurpegia ikusita ez genuen ezer ona espero, ez zizkiguten ba saltxitxak periodiko baten orrian bilduta eman! Ez dago dudarik non bukatu zuten "gure saltxitxak" eta gure pena edo frustrazioa... Gaur egun gogoratzen ba naiz hortaz, 60 bat urte pasa ondoren "traumatikoa" izan zela ez dut dudarik...

Bere argazkien bidez badakigu jostun lanetan ezik beste lan batzuetan ere jardun zuela, bere argazki batean ikusi daiteke akordeoiaren hauspoa prestatzen hari dela lantegi batean.

Zarautzera itzuli zirenean bere osaba Santiren etxera joan ziren lehendabiziko garaian, bertan bere lehengusinak Elvira eta Itzia-rekin bizi izan ziren. Argazkian Elvirarekin

1946an, bere aitak bi-hotzeko infartua sufritu ondoren, bera eta bere neba Andoniri iparraldera egindako bisita batean.

Agurtzanek seguruena mendiz pasa behar izango zuen Donibanera irixteko, bere janzkerak hori adierazten dit behintzat.

Bidai berean Narkis eta Marirekin (Andoniren lagun minekin) ere egon zen.

Sendiko eta lagunen ospakizunetan, ez zen sekula faltatzen, argazkian Amale, Kepa eta Usoarekin beste norbaiten ezkontzan.

Sariren bat ere lortu zuen argazkian ikusi daitekenez

Sasoi handikoa izan zen bizi guztian, ba ditugu mendian lagunekin argazki mordoa, bai gazteetan baina baita ere nagusia izanik. Sariren bat ere lortu zuen ondoko argazkian ikusi daitekenez.

Azkenekoetan elurretan lagun batzuekin.

Bere ilobak zaintzeko ere prest izan zen beti.

Ibon, Amaia, Mikel eta Gentzane

Naiz eta orduan gure Donostiatik "oso urruti" bizi, (25 km. gure adinerako asko ziren...) trenez hiru ordu laurdeneko bidaia izaten zen eta ez genuen sarritan egiten. Gabon-gau batzuek eta udara asko bertan pasa ohi genituen, nire anai zaharrenak, Ander eta biok behintzat, gogoratzen naizenez.

1957an Zarautzen gabon-gauetan

Bere aita eta Amarekin, Josebaren azkenetako argazki batean

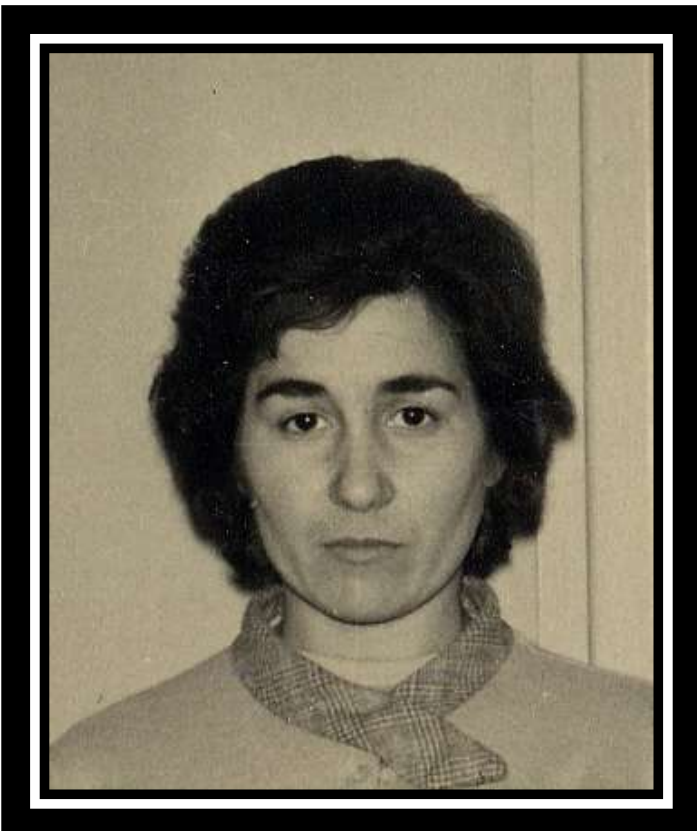
Bere azkenetako argazkia lagun batzuekin

Jasurekin

Kepa eta Usoarekin

Egunero bere ibilaldia egin ohi zuen, 2007ko abuztuaren 12a zen, igandea, egunero bezala goizean goiz irten zen, hor zebilen bere herrian, zebra-bide bat zeharkatzen zihoan, ia iritxi zen espaloira eta bat-batean txirrindulari batek harrapatu zuen eta, zoritxarrez, buruan espaloiarekin jasotako kolpearen ondorioz, handik denbora oso gutxira, ordu batzuek geroago erietxean zendu zen, sasoi osoan zenean, 76 urte zituelarik.

Berak utzitako argazki albumaren esker ditugu liburu honetan jarri ditudan argazki batzuek, Martzelinaren txikitakoak, Joseba Bartzelonan "Euzkadi Ospitalea"n eta Kanbo ko erietxean dauden gehienak, baita Zarautzko euskal jaietakoak eta, noski, bera mendian agertzen diren guztiak adibidez...

Markelin

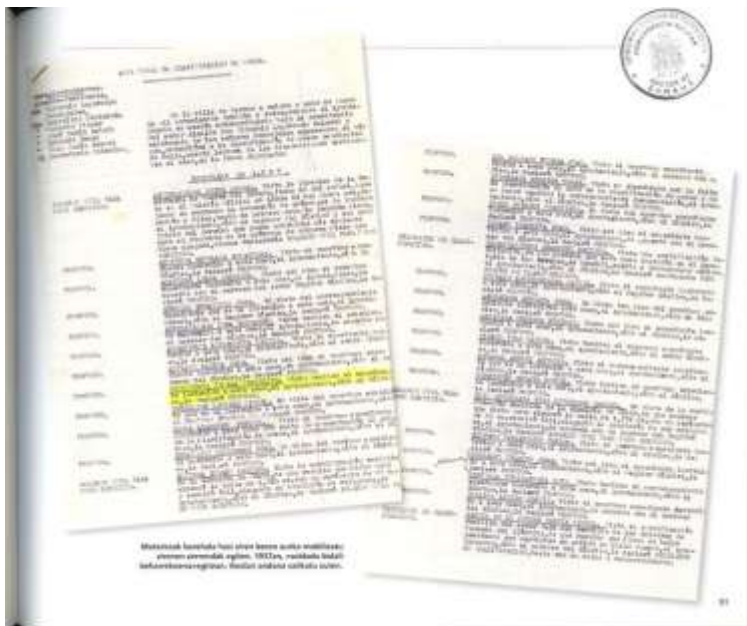
1918ko ekainak 5 / 1939ko martxoak 3

Markelin, 1918an jaio zen Aian.

Bere bizitzatiaz ezer gutxi dakit, jarraian bi hitzetan esango dut nik dakidana.

1936an, guda hasi zenean, "Itxaropena" argialetxean lan egiten zuela bere lehengusina Elvirak kontatu didanez.

Filatara dehitua izan zen guda hasieran eta bera "profugo" deklaratu zen.

Ez dakit zer arrazoigatik, gero gertatutakoena jakinda, pentsatzen dut bere osasuna ez zela oso egokia izango gudari joateko, bere anaia bezala eta bere sendiarekin, lehendabizi Bilbora eta gero Iparraldera joan zen.

Baditugu Saint Christaun bere argazki batzuek. Ditugun gehienak garai hartakoak dira.

1939ko martxoaren 3an, Kanboko "Osasuna" ospitalean, biriketako tuberkulosiaren ondorioz zendu zen.

Formulario de inscripción de la República de España. Incluye campos para nombre, dirección, y datos personales. Hay una sección con una lista de nombres y direcciones.

Formulario de inscripción de la República de España, similar al anterior, pero con más detalles de datos personales y una sección de firmas.

GOTZON

1919ko abuztuak 10/1941eko maiatzak 12

Ez daukat datu askorik bere bizitzaz, guda hasi aurretik, bere lehen-gusiña Elvira Zabalak kontatu didanez, Itxaropena inprimategian egi-ten zuen lana bere anai Markelinek bezala, eta guda hasita GUDARI joan zen.

“ZARAUTZKO POSTALAK” libu-
ruxkan agertzen da bere izena
“62 boluntario Loiolako Santute-
gian” zerrendan.

Bertan dionez, gudan zauritua izan zen eta gero “Trabajadores” ean hiru urte t’erdi egin zituen. Ondoren, 1941ean Eibarko gaixoetxean zendu zen.

Preso jausita “Deustoko Konzentrazio-esparruan” izan zen, bere lehengusinak horrela kontatu dit garaian berak bizitutakoa:

Nik 8 urte eta nere gurasoekin juañ giñan Gotzon ikustera al Batallón de trabajadores de Deusto, (gudari bezela, nere jertse azpian txokolatea ta tabakoa gordeta). Emeretzi urterekin hil zan Eibarko sanatorioan. (sic)

Ba dugu ere Itxaropenak egindako oroigarri bat guda ondoren Gotzon eta lankideek gogoratuaz, bere aitak gordetako oroigarrien artean ikusi daiteke 102gn orrialdean.

Elvirak kontatutakoaz gehi, hau ere aurkitu dut Internet bidez⁹:

TESIS DOCTORAL AÑO 2015.

Autora: Ascensión Badiola Ariztimuño.

Licenciada en Ciencias Económicas y Empresariales por la Facultad de Ciencias Económicas de la Universidad del País Vasco (UPV/EHU).

Universidad
del País Vasco

Euskal Herriko
Unibertsitatea

FACULTAD DE GEOGRAFÍA E HISTORIA DE LA UNED.

DIRECTORA DE LA TESIS. Dra. Ángeles Egido León.

La represión franquista en el País Vasco Carceles campos de concentración y batallones de trabajadores en el comienzo de la postguerra.

Batallones de trabajadores en Vizcaya, campos de concentración.

En Vizcaya hubo doce batallones, en gran medida constituidos con hombres procedentes del campo de concentración de Deusto. Fueron los siguientes:

Beste Batallioen artean hau aurkitu dut, nire ustez Gotzonekin ikusi beharra izan zuena zeren hemen agertzen da trenbideak Sondikako aireportuko lanekin batera egin zirela eta ditugun argazki-etan trenbidea egiten agertzen da. Ez dut beste trenbideetako lanik aurkitu "Tesis" honetan behintzat eta oso sakona iruditu zait Ascensión Badiolaren lan hau.

Eta "Batallón Disciplinario" batean izan zela ziurtatuta daukagu.

Los destacamentos penales vizcaínos y la Dirección de Regiones Devastadas.

En Vizcaya hubo varios destacamentos penales relacionados con el trabajo en empresas militarizadas, así como con la construcción del ferrocarril y el aeródromo de Sondica ya mencionado.

⁹ <http://www.errepublika.org/La-represion-franquista-en-el-Pais-Vasco-Carceles-campos-de-concentracion-comienzo-postguerra-16.htm>

Batallón Disciplinario de Soldados Trabajadores nº 30, Sondica.

Operó desde noviembre de 1940 a diciembre de 1942. El primer extracto de prisioneros con derecho a haberes aparece en noviembre de 1940, pero se trata de prisioneros ausentes que están ingresados en diferentes centros.

Este batallón estuvo destinado en el campamento de Larrondo, en Sondica.

En ese periodo 33 hombres de este batallón pasaron por el hospital de Zumaya y uno fue dado de alta en el psiquiátrico de Santa Águeda.

Andoni Pillipa

1920ko ekainak 6 / 1993ko maiatzak 18

Errenterian jaio zen, baina lau bat hilabeterekin Zarautzera joan ziren sendi osoa, gurasoak eta hiru semeak, ordutik guda arte bere gaztaroa bertan bizi izan zuen.

Ikasketak Frantziskanotan egin zituen eta ba dakigu bertako zinemaren inguratu zela argazkien eta zinemaren mundura zeren, bertan, proiektoreak erabiltzen haritu zen oso gazteetatik.

Hamasei urte bete berriak zituen guda hasieran, eta, bera lehendabizi Bilbora eta gero iparralde joan zen sendi ia osoarekin,

aurrez esandako Gotzon izan ezik. Ez zuen amore eman eta ordutik "iheslari" deklaratu izan zen.

Bere aitaren ildotik bera ere EAJn sartuta zen, EGIN hain zuzen bere adinen arabera.

Frankistak Zarautzen sartzean sendi osoarekin (Gotzon izan ezik) Bilbora egin zuten eta handik Iparraldera 1937an, Bilbo frankisten menpe erori zenean.

Iparraldean bizitu behar izan zuen hurrengo 11 urtetan Francok 1948an desertoreei amnistia eman zieten arte.

Iparraldean ez berdinetakoa jarduera asko izan zituen, laborantzan, ostalaritzan, etab. Bera jarduera horietan ikusi daitezkeen argazkiak ba ditugulako, badakigu horietan behintzat haritu zela.

Baina ez zituen baztertu bere politika jarduerak, han ere jarraitu zuen alderdian eta baita ere dantzari, atabalari bezala iparraldeko dantza talde batzuetan, Oldarra taldearekin ere izan zituen harremanak. 1947 gabon kantak abesten izan ziran, naiz eta ohitura hori hegoaldekoa izan, berak Donibanen atera ziren kantuetan eta kontatzen zuenez, baita garai egunkari batean dionez ere, oso harrera onarekin.

Askainen, 1938 aldera ezagutu zuen beranduago bere emaztea izango zena, orduan 14 urteko neskatila, Amale Arzelus.

Laster utzi zuten elkar ikustez zeren Amalaren sendia eta bere sendia ere, alemaniarrek Frantziara sartu zirenean, hegoaldera itzuli ziren eta berak Iparraldean gelditu behar izan zuen bere aitarekin batera, zeren hegoaldean, Espainia aldean, Francoren ejerzitura ala espetxera joan beharko zuen, bera "profugo" zenez eta Aita ere espetxeratua izango zen, dudarik gabe, guda garaian izandako jarduera politikoaren ondorioz. Alemaniarrak Frantzia menperatuta zeukatenean, 1943-44ean, Andoni Paris era joan zen urte bat inguru, bertan, berak kontatuta dakigunez, ostalaritzan haritu zen, eta garai hartan, erresistentziarekin lanetan ere jardun zuen.

Beren ezkongaietako eskutitzen bidez badakigu garai hartako zerbait, berak beren oroimenetan kontatzen zituztenaren arabera.

Iparraldera itzulita, baserrian, etxe langintzan eta ostalaritzan aritu zen, azkeneko urteetan "Instituto Gernika"n Telesforo Monzonek euskeraz idatzitako lehendabiziko liburuen, "Gudarien egiñak" eta "Urrundik"en "zuzentzaile" lanak egin ohi izan zituen, ba ditugu oraindik bi liburuak, Telesforo Monzonek Andoniri idatzitako eskaintzarekin, non bere laguntza eskertzen dizkio.

1948an Francok amnistia eman zieten guda garaiko "iheslarieri" eta Zarautzera itzuli ahal izan zuten.

Ez zuen asko iraun bertan, Iparraldean ezagututako Amalerekin, 1944tik, harremanak izan zituzten gehien bat gutun bidez eta ezkon-gai garai hura gaudituta, elkarrekin egoteko aukera izan zuten eta hi-labete gutxi ondoren, 1948ko azaroaren 27an, Donostian ezkondu zi-ren.

Bederatzi seme alaba izan zituzten 1949 tik 1964 bitar-tean.

Lehenengo 5 bat urte «Central de Materiales de Construcción» en haritu zen lanean, 1953an, San Jeronimo kaleko 13an, argazki denda bat ireki zuen arte. Geroztik, bizi guztian, argazkilaritza izan zen bere ohiko jarduera.

Hala ere, garai hartan ere ez zituen utziko bere aberriekiko lanak, era askotan jardun zuen, bata argazkien bidez euskal kutsuko gaiak ukitu eta zabalduaz, adierazgarria da orduko isilpeko ikastoletako umeari egiten zizkien argazkiak "Urgull" gazteluan eta kaleetan. Krisma pilatxo bat egin zituen baita ere 1963-1968 urte-etan ikastolako eta sendiko umeeekin.

Bestalde, badakigu alde zaharreko denda, alderdiko “isilpeko biltokia” bilakatzen zela askotan. Garai hartan berak iparraldetik ekartzen zituen alderdiko propaganda eta argitalpen “debekatuak” eta bertan zabal-tzen zituen ere.

Ala eta guztiz ere, ez zuen “istripu” larriarik izan poli-ziarekin 1967 arte, orduan Iruñako “Aberri Egunean” Gaztelu plazan zegoela bere bi semeekin, Ander eta Jon Andoni, beren ondoan lurreratu zen EGIk zerura botatako ikurrina, hau neska batek jaso eta korrika alde egin zuen, segidan polizia sekretak iritxi ziren bertara eta hau ez aurkitzean, inguruko batzuek atxi-lotu zituzten, haien artean Andoni ere. Hiru egun egin zituen atxilo, sendiak 10.000 pezetako isuna or-daindu zuen artean.

Jarraian beste atxiloketa bat ere izan zuen, bere bigarren semearekin, honen “hanka-sartze” baten gatik, hau izan zen gertatutakoa:

Tolosan estropada eguna zen eta EGIkoek ikurrina ezarri zuten elizako torrean. Hari argazkiak egiten hari ziren biok, aita eta semea, eta su hiltzaileak joan zi-ren hura kentzera. Hori egin ondoren, semea suhiltzaileari argazkiak egiten hari zela, udaleko plazan, G.C. eko sekreta bat inguratu zitzaion eta atxilotzen saiatu zen, baina orduan hau ihesten saiatu zen, alde zaharrean bueltatxo bat egin zuen korrika bizian “sekreta” atzetik zihoala “al ladrón” oihuka... Bera sal-toka joan zen jende artean, batzuek arrapatzen saiatzen zirenez lapurra zela-koan, horrela iritxi zen “triangulora” eta naiz eta sekreta atzean utzi, aurrez atera zitzaion “udaltzain” bat, “oso handia” zen eta ezin izan zuen harengandik ihes egin. Larunbat gaua arte atxilo izan ginen, aske utzi gintuzten baina “bri-gada politico-social” era pasatuko zutela esanaz.

Horrela izan zen eta ostegunean BPSak atxilotu gintuzten berriro eta hiru egun Amaran pasa genituen, “Manzanas”en eskuetan. Handik ere aske irten ginen “epaitegira” bidali zutela kasua esanaz. Denbora pa-sata, epaileak ez zuen deliturik ikusi Andoni profesionala zela ta...

Tolosatik irten eta hurrengo egunean Burgosera irten ginen, bere “Lambretta” berriarekin (hau “rodajea” zegoen eta ezin zuen orduko 70 km baina azkarrago ibili), baina iritxi ginen bertara. Zertara gindoazen hara? EGIkoak ikurrina bat jarri behar zutela katedralean eta argazkiak egitera. Beste gauza bitxiak ere gertatu ziren bidai hartan, baina gehiegi luzatuko nuke hau. Ikurrina ikusi daiteke 118 orrialdeko argazki multzoan.

Hurrengo urtean, ETAk Manzanas erail ondoren, “estado de excepción” ezarri zuten eta berehala atxilotu zuten berriro bere semea, baina argazki batzuekin zer ikusia zutelakoan Andoni ere atxilotu zuten. Hiru eta lau hilabete pasa zituzten Martutenen eta Carabanchelen, kasu honetan.

Hauek dira berak izan zituen istripu larrienak polizia frankistarekin, beste istripu txikiagoan ere izan zituen Manzanas eta bere “mutilekin” baina, oraingoz, ez naiz luzatuko.

FRANKISMOAREN ONDOREN, Alderdiak zabaltzen zituen Batzokien inauguraziotan eta beste jai gehienu-tan, Alderdi Egunak etab., bere erreportajeak egiten zituen. Baina Alderditik aldendu zen Sabindarrekin bat eginda eta, denbora gutxian, EAn ere izan zen baina azken aldirian, “anarko-abertzale” deklaratu zen eta ez zuen Alderdiekin ezer jakin nahi izan. Eta, beti bezala, ezkontza, bataio eta edozer motatako erreporta-jeak egiten jarraitu zuen.

1993ko maiatzak 18an zendu zen, 56 urtetatik, bihotzeko arazoak izan ondoren, 74 urte betetzeko egun batzuen faltan.

Ane

1922ko maiatzak 18 /

Ane Zarautzen jaio zen eta bertan bizi izan zen bere bizi guztian guda garaia izan ezik, gaztaroa, sendiarekin iparraldean igaro zuen, bertan, Amale Arzelus ezagutu zuen eta adiskidetu ziren.

Harreman honen bidez, Amalek, Aneren neba Andoni ezagutu zuen eta urte mordo bat beranduago, 1944an, bion artean harremanak berriztu zituzten eta 1948an ezkondu ere.

Ane
Eta se-
nideak
ipa-
rral-
dean,
Saint
Chris-
tau-
Lurben

Zarautzera bueltan ezer gutxi dakit bere jardueratzat, badakit gazteetan senargai bat izan zuela, baina , ez dakit noiz, oso gazte hil zen hau, urte batzuek pasata, 1962an Joxe Mari Urkizurekin ezkondu zen. Bere aita Joseba, ordurako osasunez ez zegoen oso bizkor eta bere ordeztan, Josuk egin zuen aitajaun papera.

Ez zuten seme alabarik izan.

Bere jarduerari buruz zera jakin dut bere iloba Amaiaren lagun baten bidez, (hau "Mundo Mejor"en jaioa da), Martzelina eta Agurtzane bizi ziren etxe inguruan eta gazteetan bertan bizi izan zenez, Ane sarritan izaten zela bere ama eta ahizparekin jostun lanetan hauen etxean jakin det.

Hortik kanpo ez daukat beste jardueraren berririk.

Ane 1995ean zendu zen Zarautzen, eta Joxe Mari alargun gelditu zen, hamahiru urtez eta Zinkunegi tarrekin etzuen sekula harremanik galdu. Joxe Mari 2008ko otsailaren 27an zendu zen.

Josu

1925eko urriak 21 / 2004ko Abuztuak 8

Josu Zarautzen jaio zen 1925ean, bostgarren semea izan zen.

Lehenengo mailako ikasketak Marianis-tetan egin zituen baina ia 11 urte zituela guda iritsi zen eta bertan behera gelditu ziren bere ikasketak.

Ordutik aurrera, Amaiaren esanetan, "autodidakta" izan zen, bizi guztian ikasi zuena liburuei eta bere jakin nahiari esker

izan zen, bai Iparraldean pasatako hiru urteetan eta baita Zarautza itzuli zirenean ere, 1940an. Garai hartan, lanean hasi behar izan zuen etxeko egoera larriaren ondorioz, bera baitzen bertan ziren anaietatik zaharrena; beraz ez zuen gehiago ikastera inora joateko modurik izan. Gaur egun oraindik etxean dituzte berak erabilitako liburu pilo bat, matematikakoak etab.

Lanbidez, nik "delineatzaile" ezagutu nuen, baina bere alabak dionez, "ingeniari teknikoa" gisa tratatu zuten bizi guztian bere nagusi edota bezeroek. Garai hartan ez zegoen "delineatzaile" titulurik ikasketa ofizialetan.

Bestalde, Amaiaren esanetan, aitak lotsa gutxi zuen, eta horrek asko lagundu zion beste hizkuntza batzuk ere menperatzera. "Lotsa, zertarako?" zioen beti. Adibidez, Josuk kontatzen zuenez, Ingelesa bere kabuz ikasten ari zenean, 20 urterekin, Zarauzko malekoian lagun bat etorri zitzaion mutiko ingeles batekin laguntza eske, ezin ulertu zebiltzala eta berak zerbait bazekiela eta. Itxuraz, ingeles harekin adiskidetu zen eta proposatu zion "truke" bat egitea: Josu Ingalaterrara joan zen garai batean haren gurasoen etxera eta mutiko ingelesa Zarautzera Josuren familiaren etxera, gaztelera ikastera. Mutikoaren gurasoak ere etorri izan ziren.

Berak zioenez, aurrerantzean, adiskidetasun handiagoa izan zuen mutiko haren gurasoekin.

Argazkietan ikusi dezakegu Josu Londreseko etxean sendi harekin eta Zarauzko malekoian Bettirekin (ama), baita Joseba eta Martzelinarekin ere etxean, Zarautzen izan ziren batean.

Bere lanarekin Alemaniara eta Italiara sarritan bidaiatzen zuen hango "Makina Erreminta" Ferietara eta bi hizkera haiek ere, alemana eta italiara nahikoa menperatzera iritsi zen, bere kabuz. Eta, nola ez, euskara ere bai; bere alabak dioenez, seme alabek baino hobeto menperatzen zuen euskara idatzia, eta azken denboraldian "batua" ere bai. Dena bere kabuz ikasita.

1960ko urriaren 21ean, bere urtemuga egunean bertan, Mirentxu Larrañagarekin ezkondu zen eta Donostiara joan ziren bizitzera, Amara auzora, bertan izan zituzten lehenengo Amaia, bigarren Mikel eta hirugarren Iñaki, azken hori Zarautzen jaio zen.

Amaia 1962ko irailaren 30ean:

Mikel 1964ko urtarrilaren 16an

eta Iñaki 1967ko uztailaren 31n

Aurrez, 1951n, nire aitajauna izan zen eta horregatik, akaso, nire hezkuntzan ahalegindu zen, niri "dibujo tekniko" asko gustatzen zitzaidanez, 14 urte nituela, 1965ean, bere etxean delineatzaile lehenengo ikasketak eman zizkidan eta batxilergoa bukatu eta hurrengo astean, ekainak 1, berak lan egiten zuen enpresan sartu ninduen "delineatzaile ikastuna" "Máquinas MILL"en. Bertan lan egin zuen Josuk 1967 urtera arte gutxi gorabehera, orduan Zarautzera joan ziren bizitzera, eta geroztik bere kabuz jarraitu zuen lanean enpresa askorentzat.

Besteak beste garai hartan "Matesa"ren "lanzadera gabeko" ehungailuan zer ikusia izan zuela badakit, ni orduan berarekin lanean nintzenez. Berak, Herreran zegoen "Talleres Rico" enpresarekin ere harremanak zituen, eta berak Matesarentzat proiektatutako tresnaren bat bertan egina izan zen.

Berak beti "Makina Erreminta" gaian haritu zen. Era berean "sukaldaritzako" tresna batzuk ere proiektatu izan zituela dakit Amaiak dionez eta azken denboraldian, ITB-INDAUX en ere egin zuen lana.

Bestalde, bere alaba Amaiak kontatzen didanez, Lizarrako UNICE "balo fabrikarentzako" "tanpografia" bitartez baloi osoak estanpatzeko makina bat ere proiektatu zuen. Modu horretan estanpatzeko munduko lehenengo tresna

izan zela gogoratzen da. Hau bere azkenaldian, jubilatuta ondoren egin zuen lanetako bat izan zen.

Jubilatu ezkerro, kartoizko eskulturak egin ohi zituen "eskultura lehiaketa" batzuetarako; badituzte maketa haietako pilatxo bat oraindik beren amaren etxean. Lehiaketa haietako batean behintzat, berak proposatutako maketa hautatua izan zen.

Politika kontuan, bere aitaren ildotik, abertzalea zela esan behar dugu, nahiz eta politika lanetan zuzenean ez jardun inoiz.

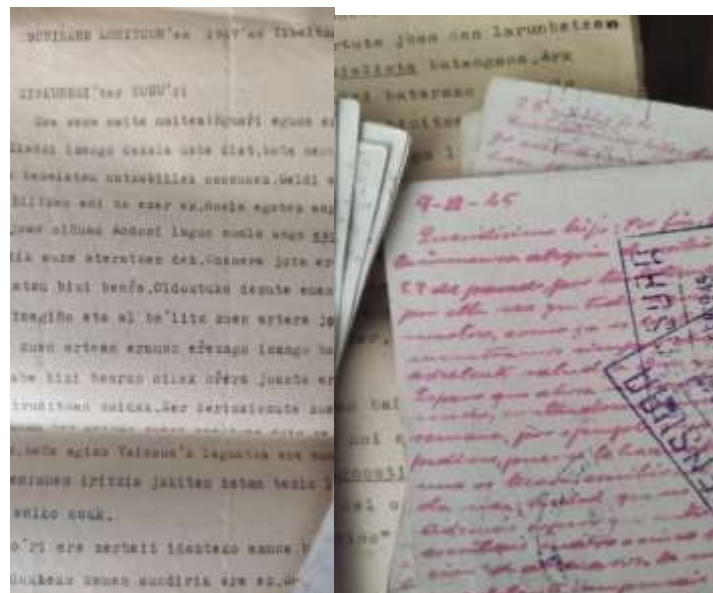

1946an Iparraldean bere aitari eta anaiari bisitan

Aita errefuxiatuta egon zenean, Josuk Iparraldera pasa behar izan zuen behin baina gehiagotan bere aitari eta anaiari bisitan, aitaren egoeraren ondorioz, aurrez esan bezala Joseba errefuxiatua egon zen 1948 urtera arte. Batzuetan "ibiltzeko baimena" (salvoconducto)ren bat lortzen zuten baina beste batzuetan muga isilpean pasa behar izaten zuten.

Nire aita eta amak ezkongaietan beren arteko gutunen bidez izan dut bidaia haietako baten berri, Donibonetik aita eta bere anai Andonirekin egun batzuk pasa ondoren, Zarautza bueltan Donostiatik pasako zela esan zioten Amaleri eta bera Baztango autobusen geltokian bere zain egon zela kontatzen da gutunean, baina ez zela iritsi. Norbaitek esan zien seguruen hurrengo egunean iritxiko zela, ez zuela autobusa hartzerik izango egun hartan, garai hartan, eta gaur egun ere, Baztanekin lotura autobusez ez baita batere eroso. Horrela izan zen eta hurrengo egunean agertu zen Donostian Josu, bidaia nahiko zaila izan zela baina azkenean ondo bukatu zela esanaz. Ez daukat bidaian gertatutakoa zehatzago jakiterik, jakina da gutun hauetan ez zutela nahi zuten guztia kontatzerik, beti zegoen haiek etsaiaren eskuetan erortzearen arriskua eta...

Hau idazten ari naizela zera jakin dut, bere aitarekin garai hartan gutunen bidez izandako harremanak sendiak etxean gordetzen dituela oraindik.

MAIATZAREN LEHENA 1967

Nire oroimenean dut 1966an Maiatzaren leheneko manifestaldian, elkarrekin egon ginela, gure aita An-doni, Josu bera eta hirurok Bulebarrean. Manifestaldia debekatua zenez, garai hartan edozer gauza debe-
katuta izaten zen noski, nahiko istilu izan genituen poliziarekin ohitura zen bezala.

Xake jokalaria

Honetan ere iaioa izan zela badakigu, horren adierazgarriak baditu sendiak, argazkiak eta karta batzuk. Besteak beste, badakigu Arturo Pomarekin (Espainiako orduko txapelduna) aldebereko xake partida ba-
tean Josuk irabazi ziola, jokoaren emaitzaren papera ere badauka sendiak.

Badugu beste xake-jokalari ukrainiar baten postal bat ere berari zuzendutakoa, 1951an "Nazioarteko xake Maisu Handia" izendatua izan zenaren, "Efim Dimitrijewitsch Bogoljubow"ek 1951-10-31an sinatua. Ez dakigu ziur zergatik, akaso beraren aurka ere jokatu zuen Zarautzen izan zenean.

Josu bere seme-alaba eta ilobekin liakiren bataioan, Agurtzane liaki besoetan eta atzean Gregori, Josebaren arreba.

Josu, Mirentxu, Amale eta Kepa 2003an Arkaitz-Mendin ospatutako bazkarian.

Josu 2004ko abuztuaren 8an zendu zen.

Bere alarguna, Mirentxu, 18 urte beranduago, 2022an, ekainaren 25ean zendu zen.

Kepa

1929ko ekainak 4 / 2009ko uztailak 12

Kepa Zarautzen jaio zen 1929an.

7 urte bete berriak zituela, guda hasi zen eta ondorioz, bere sendiak pasa zituenak pasa behar izan zituen ere, ez naiz gehiago luzatuko honetan aurrez kontatuta dagonez garai hartan jasandakok.

Baina argazki batzuek ba ditugunez, hemen jarraian sartuko ditut batzuek.

Saint Christaun Andoni, Jasu eta Kepa beren "ondasunak" eramaten.

Zinkunegi Arruti'tar Joseba

Zarautza itzuli zirenean, berak 12 urte zituela, ikasketak jarraitzerik izan zuen eta “mekanika industrial” egin zuen.

Ikasketak bukatu ondoren lanean hasi zen lehenik eta urte askotan “Lizundia Textil” lantegian. Tresnen mantentze eta konpontze lanetan haritu zen.

Gaztetan kirolaria izan zen, “pertika-jausian” ibili eta boxeolaria ere izan zela ondoko argazkian ikusi dezakegu.

1961go ekainak 21ean Kepa eta Usoa Ortiz de Zarate ezkondu ziren.

Zarautzen bizitu ziren bizi guztian, bertan jaio ziren beren bi alaba eta semea.

1962go uztailak 27an Gentzane etorri zen.

1963go
urriak
10ean
Ibon

1970ean martxoak 12an
Maidar.
Zoritxarrez Maidar oso gaz-
te, gaixotasun baten ondorioz,
2002go urriaren 21
ean zendu zen.

1966an “elektro-tresna”ren denda bat ireki zuten, berak eta emaz-
teak, Zarautz erdian, gaur egun Gipuzkoa izena duen kalean.

1976an Denda “haurrentzako tresneria” bihurtu zuten.

1982an Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Sailean plaza bat lortu zuen
eta Gasteizen haritu zen 1985 arte, urte hartan Donostiara aldatu zi-
oten lantokia eta bertan haritu zen 1994an jubilatuta artean.

Azken garaian “glaukoma”ren ondorioz itsutzen joan zen eta azkenean ezer gutxi ikusten zuen.

2003an Arkaitz-Mendin ospatutako bazkarian.

*Kepa 2009go uztailaren 12an zendu zen.
Bere alarguna, Usoa, bera da zorionez, belaunaldi honetako gurekin jarraitzen duen bakarra.*